

En beklaglig förlust? En ESO-rapport om erfarenheter och lärdomar av arvsskatt

Mikael Elinder och Oscar Erixson

*Rapport till
Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi
2021:2*

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

Rapportserien finns på eso.expertgrupp.se.

Omslag: Elanders Sverige AB

Tryck: Elanders Sverige AB, Stockholm 2021

ISBN 978-91-525-0094-1 (tryck)

ISBN 978-91-525-0095-8 (pdf)

Förord

Runt årsskiftet 2004/05 togs den sista delen bort av vad som då återstod av den svenska arvsbeskattningen. Bruket att beskatta kvarlåtenskaper och arv hade vid den tidpunkten en över hundra år lång historia i Sverige, men skatten uppfattades av många som illegitim och var därför impopulär. Dessutom var bidraget till statskassan litet. Under skattens sista år uppgick det till 2,6 miljarder kronor, vilket endast motsvarade 0,1 procent av BNP. Frågan är om det i dag, när inkomstskillnaderna har blivit större och många efterfrågar en större översyn av hela skattesystemet, kan vara dags att återinföra en väl utformad arvsskatt.

ESO:s uppdrag är att bredda och fördjupa underlaget för framtida finanspolitiska och samhällsekonomiska avgöranden. Flera rapporter till ESO studerar skattefrågor av olika slag. I den senaste presenterade Klas Eklund ett förslag till en genomgripande skattereform (ESO 2020:7). Eklunds förslag innehöll inte någon beskattning av arv eller gåvor, men eftersom en sådan skatt skulle kunna vara ett möjligt inkomstutjämnande verktyg har ESO velat belysa vad en sådan skatt skulle innebära separat.

I den här rapporten till ESO sammanfattar Mikael Elinder och Oscar Erixson svensk och internationell nationalekonomisk forskning om arv och arvsskatt. Utöver den svenska skattens historia täcker rapporten internationella erfarenheter, fördelningsmässiga analyser och forskningsresultat om skattens konsekvenser för arbetsutbud, sparande och kapitalbildning. Författarna diskuterar också möjliga förklaringar till att skatten är så impopulär, såväl i Sverige som i andra länder. Utifrån denna genomgång ger författarna förslag på ett antal viktiga ingredienser i en möjlig framtida arvsskatt och illustrerar detta med några konkreta räkneexempel i form av typfall.

Arbetet med rapporten har följts av en referensgrupp bestående av personer med god insikt i dessa frågor. Gruppen har letts av Anna Seim, ledamot i ESO:s styrelse. Som vanligt i ESO-sammanhang svarar författarna själva för innehåll, slutsatser och förslag i rapporten. Jag är övertygad om att rapporten med sina många relevanta perspektiv på arvsbeskattningen, kommer att vara ett värdefullt bidrag till diskussionen om arvsskattens vara eller inte vara framgent.

Stockholm i april 2021

Karolina Ekholm
Ordförande i ESO

Författarnas förord

Den allmänna debatten om arvsskattens förtjänster och problem har ofta ägt rum i ideologiskt homogena miljöer eller i starkt polariserade sammanhang. I det vetenskapliga samtalet om arvsskatt har dessa ideologiska undertoner och spänningar en mer undanskymd roll. Forskares intresse för arv och arvsskatt grundar sig ofta på att området inrymmer ovanligt många intressanta frågeställningar och möjliga insikter om mänskligt beteende och ekonomins funktions-sätt. Att frågorna därtill är svåra att besvara, och därför metodologi-skt och intellektuellt utmanande, har sannolikt också gjort dem än mer intressanta.

Så har det i alla fall varit för oss. Hösten 2010 skrev vi vår första arvsuppsats, om hur arv påverkar arbetsutbud hos arvingar, efter att professor Henry Ohlsson inspirerat och bjudit in till samarbete. Henrys bidrag till arvsforskningen i Sverige kan inte nog understrykas då det till stor del är hans förtjänst att svenska forskare idag har möjlighet att studera arvsfrågor på ett sätt som forskare i andra länder bara kan drömma om. De stora Belindadatabaserna som Henry tog initiativ till, Vetenskapsrådet finansierade, och som SCB byggde upp med hjälp av uppgifter från Skatteverket, är en vetenskaplig guldgruva för forskning om arv och arvsskatt. Med hjälp från Marcus Vingren på SCB har många forskare fått tillgång till och kunnat analysera det omfattande datamaterialet.

I den vetenskapliga diskussionen har fokus under de senaste decennierna legat på resultaten från empiriska analyser. I denna rapport har vi sammanställt lärdomar från den empiriska arvsforskningen, vilket vi hoppas kan bli ett värdefullt bidrag till den politiska diskussionen om arvsskatt.

Vår sammanställning bygger på lärdomar och hjälp från många olika håll. Vi vill därför ta tillfället i akt att tacka våra medförfattare i olika arvsforskningsprojekt: Ole Agersnap, Per Engström,

Sebastian Escobar, Henry Ohlsson och Daniel Waldenström. Vi vill också tacka för de många värdefulla kommentarer och insikter vi fått i diskussioner med andra forskare, både i Sverige och internationellt. Här förtjänar både Thomas Piketty och Wojciech Kopczuk ett extra tack för att generöst ha kommenterat våra arbeten.

Uppsala Center for Fiscal Studies (UCFS) har genom åren möjliggjort många av dessa givande vetenskapliga diskussioner och Jan Wallanders och Tom Hedelius stiftelser, Vetenskapsrådet, och Riksbankens Jubileumsfond har bidragit med finansiering för en stor del av den svenska forskningen inom arv och arvsskatt. Detta är vi mycket tacksamma över.

Slutligen vill vi passa på att tacka Frida Widmalm på ESO:s kansli, styrelseledamoten Anna Seim som var ordförande för referensgruppen, samt referensgruppens medlemmar Margareta Brattström, Peter Englund, Anna Döös, Åsa Hansson, Åsa-Pia Järliden Bergström, Lars Lindvall och Jacob Lundberg för all den hjälp vi har fått med denna rapport. Era många konstruktiva kommentarer har bidragit till viktiga klargöranden och, helt klart, en bättre rapport.

Uppsala i april 2021

Mikael Elinder
Oscar Erixson

Innehåll

Sammanfattning	11
Summary	17
1 Inledning	23
2 Ett drygt sekel av arvsskatt	27
2.1 Viktiga reformer.....	28
2.2 Skatteintäkternas utveckling	31
2.3 Avskaffandet	33
3 Läget före avskaffandet: hur såg det ut 2003?	35
3.1 Hur beräknades arvs- och gåvoskatten?	35
3.2 Statistik: kvarlåtenskaper, arv och arvsskatt, gåvor och gåvoskatt.....	39
4 Arvsskatt ur ett internationellt perspektiv	49
4.1 Skatteintäkter från arv och gåvor i OECD	50
4.2 Regelskillnader	52
5 Teoretiska perspektiv på arvsskatt	55
5.1 Målsättning med arvsskatt.....	55
5.2 För- och nackdelar med kapitalskatter	56
5.3 Arvsskatt.....	58

5.4	Varför efterlämnas arv?	59
5.5	Lärdomar och betydelse för beskattning av arv.....	63
6	Beteendeeffekter av arv och arvsskatt	65
6.1	Beteendeeffekter bland givarna.....	66
6.2	Beteendeeffekter bland mottagarna av arv.....	76
7	Skatteplanering och skattefusk.....	85
7.1	Många sätt att undvika arvsskatt	85
7.2	Vad säger empirin?	88
7.3	Slutsatser om skatteplanering och fusk.....	97
8	Arvsskatt och ekonomisk ojämlikhet.....	99
8.1	Teoretisk diskussion.....	100
8.2	Vad säger empirin?	104
8.3	Avslutande kommentar.....	109
9	Attityder till arvsskatt	111
9.1	Svenskars attityder till arvsskatt	112
9.2	Studier från andra länder.....	114
9.3	Sammanfattande kommentarer.....	116
10	Hur skulle en ändamålsenlig arvsskatt kunna utformas?.....	117
10.1	Vad skulle en ideal arvsskatt uppnå?	117
10.2	Problemen med den gamla skatten.....	118
10.3	Viktiga förutsättningar och avvägningar.....	118
10.4	En möjlig arvsskatt	124
10.5	Avslutande kommentarer.....	132

Referenser	133
Appendix	149

Sammanfattning

Sedan arvsskatten avskaffades i Sverige 2004 har mer än 30 svenska forskningsartiklar och rapporter skrivits som alla belyser olika aspekter av arv och arvsskatt. Vi sammanfattar i denna rapport lärdomarna från dessa studier tillsammans med kunskapen från ett hundratal studier från andra länder. Syftet är att summera vad forskningen har att säga om för- och nackdelar med arvsskatt. Med utgångspunkt från dessa lärdomar diskuterar vi hur en arvsskatt skulle kunna utformas i Sverige och vad en sådan skatt skulle kunna uppnå. Vår slutsats är att möjligheterna att nå rimliga mål med en arvsskatt, som till exempel att motverka ekonomisk ojämlikhet, är ytterst begränsade.

Historia

I rapportens andra kapitel beskriver vi den svenska arvsskattens historia. Sverige hade beskattat arv under mer än hundra år innan arvsskatten avskaffades genom två reformer 2003 och 2004. Från början av 1900-talet och fram till slutet av 1980-talet höjdes arvsskatten succesivt genom flera reformer, innan de första sänkningarna kom på 90-talet. De högsta skattesatserna nådde över 70 procent på 80-talet men trots det blev skatteintäkterna aldrig stora. Som mest genererade arvs- och gåvoskatten intäkter motsvarande drygt 0,3 procent av BNP och under de sista decennierna låg intäkterna runt blygsamma 0,1 procent. Många specialregler hade lett till kryphål som sammantaget gjorde skatten lätt att trixa med och därför i praktiken relativt tandlös. Som motiv till avskaffandet angav regeringen bland annat att det var för svårt att utforma skatten på ett ändamålsenligt sätt.

År 2003 – en ögonblicksbild

I kapitel tre beskriver vi hur arvsskatten såg ut i Sverige 2003, dvs. precis innan den avskaffades. Skatten hade relativt låga grundavdrag och var progressiv med en högsta skattesats på 30 procent. Med hjälp av Belindadatabaserna beskriver vi också kvarlåtenskapernas storlek, sammansättning och fördelning, vilka som mottog arv och hur mycket, samt arvsskatteintäkternas fördelning mellan olika grupper. Statistiken visar att kvarlåtenskaperna och arven vanligen var små vilket medförde att endast en tredjedel av arvtagarna betalade arvsskatt, trots låga grundavdrag, och att arvs- och gåvoskattebetalningarna i genomsnitt var små. Gemensamt för både arv och gåvor var att de huvudsakligen mottogs av familjemedlemmar (barn och makar) och att överföringar till dessa individer således utgjorde merparten av skattebasen.

Arvsbeskattning i andra länder

Fjärde kapitlet ägnar vi åt en internationell utblick. Under de senaste decennierna har flera länder avskaffat sina arvsskatter, däribland Norge och Österrike. Fortfarande beskattar dock en majoritet av OECD-länderna arv och i vissa länder har skatteintäkterna som andel av BNP till och med ökat. Trots stor variation i utformningen av arvsskatter mellan länder är skatteintäkterna ofta mycket små. Belgien är det land som toppar listan med arvsskatteintäkter som uppgår till 0,7 procent av BNP.

Teori

I det femte kapitlet fokuserar vi på arvsskatteteori. Utformningen av en optimal arvsskatt är som andra skatter behäftad med avvägningen mellan å ena sidan omfördelningsambitioner och å andra sidan effektivitetsförluster. Hur en arvsskatt påverkar arvlåtarna och arvingarna beror till stor del på vilka motiv som styr sparande och kapitalbildning. Uppstår arv som en sidokonsekvens av att individer sparar för att kunna täcka potentiellt stora kostnader som kan uppkomma under ålderdomen, påverkar arvsskatt inte kapitalbildningen. Arvsskatter framstår då som mer effektiva än många

andra skatter. Men om arvlåtarna sparar för att lämna arv kan konsekvenserna för sparande och kapitalbildning bli betydande. Direkta tester av de olika teorierna om arvsmotiv som finns i forskningslitteraturen har dock inte kunnat klargöra varför arv uppstår, vilket gör det oklart hur en optimal arvsskatt skulle kunna se ut.

Beteendeeffekter

I kapitel sex beskriver och diskuterar vi empiriska studier som har undersökt hur arv och arvsskatt påverkar beteenden bland givare och mottagare av arv. Eftersom de flesta beteendeanpassningar som uppstår till följd av arvsskatt beror på hur skatten påverkar storleken på arven diskuterar vi studier som studerat konsekvenser av både arv och arvsskatt. Överlag tycks arvsskatt medföra något minskat sparande bland arvlåtarna men samtidigt medför skatten att arvingarna arbetar mer och därmed ökar sina inkomster. Vi diskuterar även forskningen om hur arvsskatt påverkar företagande och generationsskiften av företag, liksom gåvogivande och testamentsarv till välgörenhet.

Skatteplanering och fusk

Laglig och olaglig arvsskatteplanering diskuterar vi i kapitel sju. Arvsskatter är ofta lätta att undvika; både genom laglig och olaglig skatteplanering. Den empiriska forskningen tyder på att svenska arvingar i stor utsträckning olagligen underrapporterade värdet på den avlidnes tillgångar i bouppteckningen för att undvika skatten. Laglig planering, i form av exempelvis arvsavståenden, framstår också som utbredd. Forskningsresultaten om skatteplanering som utförts av arvlåtare är dock inte lika tydliga. Många lagliga planeringsmöjligheter, såsom gåvogivande, tycks inte användas i så stor utsträckning som många kanske tror.

Ojämlighet

I kapitel åtta fokuserar vi på arvsskattens konsekvenser för ekonomisk ojämlikhet. Även om det vid första anblick framstår som

uppenbart att arvsskatt motverkar ekonomisk ojämlikhet visar forskning från flera länder att arvsskatt faktiskt tycks göra förmögenhetsfördelningen mer ojämn, åtminstone på kort sikt. Hur skatteintäkterna används är också avgörande för om arvsskatt bidrar till eller motverkar ojämlikhet. Även i Sverige tycks arvsskatten ha bidragit till att öka ojämlikheten snarare än att minska den. Den svenska arvsskattens betydelse för den ekonomiska ojämlikheten var dock på det hela taget mycket liten.

Attityder till arvsskatt

Arvsskatter väcker ofta starka känslor. Kapitel nio ägnar vi åt att diskutera vad forskningen har att säga om människors inställning till arvsskatt. Enkätundersökningar visar att den svenska arvsskatten var mycket impopulär. Motståndet är också stort i många andra länder, så även i länder där endast mycket stora arv beskattas. Varför så många är emot arvsskatt trots att endast ett fåtal betalar den, och många fler sannolikt får ta del av skatteintäkterna, är något av ett mysterium för forskare som intresserat sig för frågan. Till viss del tycks motståndet bero på okunskap, men sannolikt spelar det även in att skatten ofta är lätt att kringgå och fuska med.

Avslutning

I rapportens sista kapitel diskuterar vi vad syftet med en välutformad arvsskatt kan vara och de viktigaste och kanske svåraste avvägningarna som beslutsfattare måste ta ställning till. Till exempel framstår det som svårt att underlätta generationsskiften av företag utan att samtidigt öppna upp för relativt enkla sätt att kringgå skatten genom skatteplanering. Vi skissar också på hur en arvsskatt i Sverige skulle kunna utformas. Skissen bygger på en platt skatt på 20 procent, ett grundavdrag på cirka en miljon kronor per person, ytterligare ett inkomstprövat grundavdrag och nya sätt att underlätta skattebetalningarna utan att behöva sälja ärvda företag eller fastigheter. I skissen ligger också ett incitament att ge gåvor till välgörenhetsorganisationer. Utformningen av grundavdraget gör att arvsskatten inte endast beror på det ärvda beloppet utan även på arvingarnas övriga ekonomiska förutsättningar. På så vis blir arvs-

skatten progressiv i en dimension som förbättrar förutsättningarna för en utjämnande effekt. Den skisserade skatten skulle enligt våra beräkningar dock generera blygsamma skatteintäkter.

Summary

In this report, we summarize the last decade's research on the consequences of and attitudes toward inheritance taxation. Since the abolishment of the inheritance tax in Sweden in 2004, more than 30 Swedish research papers and reports have been written on different aspects of inheritances and the inheritance tax. We summarize these studies as well as the lessons learned from over a hundred international studies. The objective is to summarize the current knowledge about the pros and cons of inheritance taxation. Based on this knowledge we discuss how an inheritance tax might be designed for the Swedish context and what such a tax would be able to accomplish. Our conclusion is, however, that the possibilities of achieving intended policy goals, such as reducing economic inequality, by an inheritance tax, are limited.

History

In the second chapter, we provide a historical description of the Swedish inheritance tax. Inheritances in Sweden were taxed for more than a hundred years before the tax eventually was abolished through two reforms in 2004. From the beginning of the 20th century until the late 1980s, the Government raised the tax rates successively, while from the 1990s rates were successively lowered. Although the highest tax rate exceeded 70 percent in the 1980s, the tax revenue remained modest. Over the years the tax revenue peaked at 0.3 percent of GDP but in the years before the abolishment the tax only generated revenues of around 0.1 percent of GDP. The many exceptions and special rules led to loopholes which facilitated tax planning and rendered the tax essentially toothless. One of the reasonings behind the abolishment was, according to the Government, that it was too difficult to design an appropriate tax.

2003 – a snapshot

In the third chapter, we describe the construction of the tax, just prior to its abolishment in 2004. The tax was associated with relatively low exemptions and was progressive with a top tax rate of 30 percent. Using data from the Belinda databases, we provide descriptive statistics of the magnitudes, composition and distribution of estates, inheritances and tax revenues. The analysis shows that estates and inheritances generally were small and that, consequently, only about a third of the inheritances were taxed and that average tax payments were small. A common feature of both the inheritances and gifts was that they were primarily received by close family members (children and spouses) and that these individuals made up the majority of the tax base.

Inheritance taxation in other countries

In the fourth chapter, we provide an international outlook over the use of inheritance taxes. In the last decades, several countries, including Norway and Austria, have abolished their inheritance taxes. Yet, most of the OECD countries still levy inheritance taxes, and in some countries the revenues as a share of GDP have even increased. Despite a substantial variation in the design of inheritance taxes across countries, the tax revenues are generally very small. Belgium raises the largest inheritance tax revenue, which amounts to 0.7 percent of GDP.

Theory

In the fifth chapter, we focus on the theory of inheritance taxation. The design of an optimal inheritance tax is associated with a trade-off between distributional concerns on the one hand, and efficiency losses on the other. How inheritance taxes affect the behavior of bequeathers and heirs, depends largely on the motives that govern savings and capital accumulation. If leaving inheritances is the by-product of people saving enough capital for unexpected expenditures during retirement, inheritance taxation should not affect capital accumulation. In that case, the tax may appear to be an

effective option in relation to other taxes. But if people save with the motive to bequeath wealth to others, the consequences of inheritance taxation could be substantial. As of today, there is no consensus on which motive that best explains why people leave bequests, which makes it difficult to design an optimal tax.

Behavioral effects

In chapter six, we describe and discuss empirical studies on behavioral responses to inheritance taxes among those who give and those who receive inheritances. Because most responses to inheritance taxes depends on how the tax affects the size of the inheritance, we discuss the research on behavioral responses to both inheritances and inheritance taxes. The general finding seems to be that inheritance taxes lead to less savings among those who leave bequests, but that those who receive inheritances save more and increase their earnings as a consequence of the tax. We also review the literature on how inheritance taxation affects entrepreneurial activity and generational transfers of family firms, as well as gift giving and charitable bequests.

Tax avoidance and evasion

In chapter seven, we discuss the literature on inheritance tax planning. Inheritance taxes are often easy to avoid through either legal or illegal planning. The empirical studies carried out in Sweden indicates that heirs to a large extent underreported the value of the decedent's assets in the estate report in order to avoid the tax. Legal planning among heirs, in the form of for example, tax favored inter vivo gifts, also seem to have been extensive. However, tax planning by bequeathers is less evident. Many easily available planning strategies, such as gift giving during life, appears to have been underused.

Inequality

In chapter eight, we focus on the distributional consequences of inheritance taxation. While it at first may seem obvious that inheritance taxation should reduce economic inequality, research from several countries provide evidence that the tax, in fact, renders the distribution of wealth more unequal, at least in the short run. However, how the tax revenue is used is also critical for whether the tax lead to an increase or decrease in inequality. In Sweden, the inheritance tax appears to have contributed to increased wealth inequality, although it seems to have been of minor importance for economic inequality in general.

Attitudes towards inheritance taxation

Inheritance taxes usually evoke strong emotions and opinions. In chapter nine, we discuss the research on peoples' attitudes towards inheritance taxation. Survey evidence shows that the Swedish tax was highly unpopular. Support for the tax is similarly low in many other countries, even in those where only very substantial inheritances are taxed. Why people are against a tax that is paid only by a few and benefit the many, is a puzzle to researchers in the field. While the aversion could be explained in part by ignorance, it appears as if the extensive possibilities for tax planning, especially for the rich, make people perceive the tax as unfair.

Conclusion

In the final chapter, we discuss what the objective of an expedient inheritance tax may be and the most prominent trade-offs that policymakers must deal with. For example, it appears difficult to simplify generational transfers of family firms and at the same time avoid creating new possibilities to circumvent the tax. We also present a sketch of how an inheritance tax in Sweden could be constructed. We suggest a structure based on a flat tax rate of 20 percent, a basic exemption of one million SEK together with an additional income-based exemption, as well as a new means to simplify tax payment, without having to sell inherited business or

real estate. The sketch also includes incentives for charitable gifts. The design of the exemptions implies that the tax payable not only depends on the inherited amount, but also on the economic situation of the heirs. This feature makes the tax progressive in a way which is likely to enhance the redistributive possibilities of the tax. The suggested tax would, however, render very modest revenue according to our calculations.

1 Inledning

Flera länder, däribland Sverige, har kraftigt minskat beskattningen av kapital de senaste decennierna. I Sverige avskaffades arvs- och gåvoskatten 2004 efter en mer än hundraårig lång historia (Ohlsson 2011; Henrekson och Waldenström 2016). Därefter, 2007, avskaffades förmögenhetsskatten och 2008 ersattes fastighetskatten med en kommunal fastighetsavgift.

Ny forskning antyder dock att den ekonomiska ojämlikheten har ökat i många länder under de senaste decennierna. Som en konsekvens av detta har det blossat upp en debatt om huruvida beskattning av kapital, och framförallt arv, är ett effektivt verktyg för att motverka denna trend. Till skillnad från Sverige beskattar en majoritet av OECD-länderna fortfarande arv. I USA avskaffades arvsskatten 2010 men återinfördes redan året därpå. På den internationella arenan har den franske ekonomen Thomas Piketty varit den mest framstående förespråkaren av arvsbeskattning som ett medel för att motverka ojämlikhet (se t.ex. Piketty 2014). Även i Sverige har exempelvis Vänsterpartiet, Miljöpartiet och LO argumenterat och motionerat för ett återinförande av arvsskatt. Dessutom har svenska ekonomer, i bland annat SNS Konjunkturrådsrapport 2018, föreslagit att en ny arvsskatt bör utredas (Waldenström m.fl. 2018). Andra menar att avskaffandet har varit bra för Sverige (se t.ex. Ydstedt och Wollstad 2015).

De som förespråkar arvsskatt lyfter fram att skatten utjämnar ojämlikhet i förmögenhet, bidrar till jämnare förutsättningar i möjligheter och genererar intäkter på ett effektivare sätt än många andra skatter. Motståndarna menar däremot att skatten är orättfärdig, i praktiken frivillig (vilket gör att den undergräver skattemoralen), bestraffar sparande, försvårar generationsskiften av familjeföretag, att intäkterna är förhållandevis små och att efter-

levande makar kan tvingas sälja bostaden för att kunna betala skatten.

Forskningen om beskattning av kapital, och däribland arv, går tillbaka flera decennier och var länge huvudsakligen teoretisk. Fokus låg på avvägningen mellan effektivitets- och fördelningsdimensionerna i syfte att beräkna optimala skattesatser. I och med att individbaserade data över arv och kvarlåtenskaper blivit tillgängliga för forskare har emellertid den empiriska forskningen om arvskatters effekter kommit att dominera.

Exempel på frågor som forskare studerat är hur arvsskatt påverkar kapitalbildning, sparande och arbetsutbud bland givarna och mottagarna av arv, omfattningen av skatteplanering, företagande och skattens fördelningsmässiga konsekvenser. Även om en stor del av forskningen på området kommer ifrån USA så har mycket av de senaste årens forskning baserats på data från de nordiska länderna och framförallt Sverige. Anledningen till detta är att det i Sverige finns individbaserade register med information om kvarlåtenskap och arv samt att avskaffandet av den svenska arvsskatten skapat goda förutsättningar för att kvantifiera orsakssamband. I denna rapport diskuterar vi mer än 30 studier som med hjälp av svenska data studerar frågor med direkt relevans för arvsbeskattning och ytterligare ett hundratal studier på området från andra länder.

Trots den gedigna forskningen om arvsskatt finns det få övergripande, systematiska genomgångar av kunskaperna. Det huvudsakliga referensverket är Kopczuk (2013a) men det saknar de senaste rönen samt har ett, i stort sett, uteslutande fokus på forskning från USA. Syftet med denna rapport är att täppa till denna lucka och sammanfatta de senaste årens lärdomar från svensk och internationell forskning om arvs- och gåvobeskattning.

Avslutningsvis tar vi avstamp i lärdomarna från forskningen och diskuterar hur en arvsskatt skulle kunna utformas i Sverige i dag och i vad mån en sådan skatt kan bidra med skatteintäkter och minska ojämlikhet, samtidigt som negativa konsekvenser minimeras. Vår slutsats är dock att möjligheterna att nå rimliga mål med en arvsskatt, som till exempel att motverka ekonomisk ojämlikhet, är ytterst begränsade.

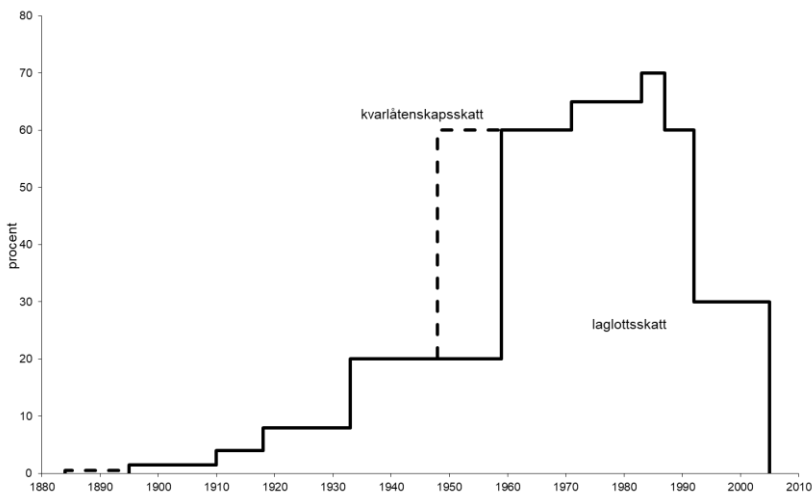
Förhoppningen är att rapporten ska kunna utgöra ett värdefullt underlag för fortsatt diskussion och debatt om arvsskattens roll i det svenska skattesystemet. Denna rapport kompletterar därmed den

pågående diskussionen om skattereformer i Sverige, exempelvis i Klas Eklunds (2020) rapport "Vårt framtida skattesystem – en ESO-rapport med förslag på en genomgripande skattereform".

2 Ett drygt sekel av arvsskatt

I detta kapitel redogör vi kortfattat för några av de reformer som arvsskatten genomgick under de dryga 100 år som den fanns i Sverige. Kapitlet bygger i stora delar på Ohlsson (2011) som bland annat beskriver arvsskatteintäkternas utveckling, Du Rietz m.fl. (2014) som beskriver regler och reformer, Henrekson och Waldenström (2016) som diskuterar förklaringar till de reformer som arvsskatten genomgick från 1895 till skattens avskaffande 2004. Under perioden har *arvslottsskatt* varit den vanligast förekommande formen av arvsskatt i Sverige. Arvslottsskatt innebär att det är det belopp som mottagaren får som utgör skattebasen. Det är också den vanligaste förekommande formen av arvsskatt internationellt. Under några år på 1940- och 50-talen hade Sverige dock även en *kvarlåtenskapsskatt* ovanpå arvslottsskatten. I fallet med en sådan skatt är det storleken på den avlidnes kvarlåtenskap som bestämmer storleken på skattebetalningen. Kvarlåtenskapsskatt används bland annat i USA och Storbritannien. Hädanefter använder vi begreppet arvsskatt för båda typerna av skatt om inget annat anges.

Både Du Rietz m.fl. (2014) och Henrekson och Waldenström (2016) beräknar hur undantag och värderingsregler påverkat den effektiva arvsskatten under perioden. En lång rad reformer ledde till att arvsskatten successivt höjdes fram till 1980-talet för att sedan sänkas ett par gånger innan den slutligen avskaffades 2004. Figur 2.1 visar utvecklingen av den högsta marginals-katten för bröstarvingar (barn, barnbarn, osv.)

Figur 2.1 Högsta marginalsatt i skatteklass I, 1884–2004

Källa: Ohlsson (2011) Figur 3. Återgiven med tillåtelse från Oxford University Press.

2.1 Viktiga reformer

I Sverige infördes den första egentliga arvsskatten 1895. Den föregicks av ett decennium med en form av mycket låg kvarlätenskapskatt och tidigare även av mycket låga arvsskatter på en eller ett par procent, samt stämpelskatter på kvarlåtenskaper som inte var kopplade till kvarlåtenskapens storlek.

Den struktur som arvsskatten nu fick, kom i stort att bestå ända fram till avskaffandet. Skatten var progressiv med ett fribelopp och skattesatserna var beroende av vilken relation (skatteklass) arvingen hade till den avlidne. Ju närmre släktskap, desto lägre skatt. Det fanns tre skatteklasser. Skatten var lägst i klass I och högst i klass III. Bröstarvingar, dvs. avkomlingar till den avlidne i rakt nedstigande led (barn, barnbarn osv.), och efterlevande make tillhörde skatteklass I. De flesta andra släktingar tillhörde klass II och övriga arvingar klass III. Organisationer med särskilt vällovliga syften som offentliga organisationer, religiösa samfund och välgörenhetsorganisationer kom dock under långa perioder att bli skattegynnade relativt andra organisationer. Dessa skatteklasser kom, med endast mindre ändringar, att bestå fram till 2004. Skatteskalorna var progressiva, med ett fribelopp och en brytpunkt. I samtliga skatteklasser

var skatten fram till 1910 endast 0,5 procent under brytpunkten och över brytpunkten var den 1,5 procent för klass I, 3 procent för klass II och 6 procent för klass III.

År 1910 infördes ytterligare en brytpunkt och skattesatserna höjdes. De högsta marginalskatterna blev nu 4, 8 och 16 procent för klass I, II respektive III. Fyra år senare, 1914, gjordes flera smärre justeringar i arvsskatten. Bland annat kompletterades den med en gåvoskatt och antalet brytpunkter ökade kraftigt. De högsta skattesatserna höjdes dock inte förrän 1918 då den högsta marginalskatten för klass I blev 8 procent.

I slutet av 1920-talet argumenterade den socialdemokratiska finansministern Ernst Wigforss för att en kvarlåtenskapsskatt skulle införas i syfte att utjämna de ekonomiska klyftorna och skapa mer jämlika förutsättningar för unga människor. Han lyckades dock inte införa en sådan skatt, men 1934 höjdes i stället arvsskatten kraftigt. Högsta marginalskatterna blev nu 20 procent för klass I och 35 procent för vissa organisationer.

Efter andra världskriget behövde samhället ställa om till normalare tider. Staten hade stora utgifter framför sig och skatteintäkterna behövde öka. Starka politiska krafter ville att de rika skulle bidra mer än tidigare. En följd av detta blev att en kvarlåtenskapsskatt infördes 1948 som ett komplement till den redan existerande arvslotts-baserade arvsskatten. Kvarlåtenskapsskatten blev kraftigt progressiv med en högsta marginalskatt på 50 procent. Sammantaget blev nu skatten på stora arv betydande och problemen med höga skatter på arv och kvarlåtenskaper blev högst synliga; arvsskatteintäkterna ökade inte i den omfattning man hade förutspått, omfattande försök att kringgå skatten blev vanliga (Ohlsson 2011, se vidare kapitel 7) och det politiska motståndet ökade.

Kvarlåtenskapsskatten överlevde ett drygt decennium innan den avskaffades 1959 efter en genomlysning av en kommitté bestående av arvsskatteexperter (SOU 1957:48). För att motverka bortfallet av skatteintäkter höjdes arvsskatten. Skattesatserna höjdes kraftigt och de högsta marginalskatterna sattes till 60 procent för klass I. Dessa skattesatser kom att gälla fram till 1971.

Kapitalkatteberedningen presenterade 1969 ett förslag till förändrad arvsbeskattning (SOU 1969:54) och 1971 ändrades arvsskatten i några avseenden. Bland annat höjdes marginalskatterna ytterligare. För klass I blev den högsta marginalskatten nu 65 pro-

cent och för klass II 72 procent. Samtidigt infördes specialregler för värderingar av företagstillgångar i syfte att minska problemen med generationsskiften av företag (se Henrekson och Waldenström 2016).

År 1983 höjdes skattesatserna igen. Arvsskatten nådde nu sin högsta nivå under sin 100-åriga historia. De högsta marginalskatterna blev 70 procent för klass I och 75 procent för klass II.

Skattehöjningen varade dock inte länge. Fyra år senare, 1987, sänktes skattesatserna för första gången sedan införandet. Antalet brytpunkter minskades och de högsta marginalskatterna sänktes till 60 procent för klass I och 65 procent för klass II. Högsta brytpunkten låg nu på 8 miljoner kronor för klass I och 2 miljoner kronor för klass II. Dessa höjdes 1991 till 11,2 respektive 2,8 miljoner kronor.

Den sista större reformen av arvsskatten före avskaffandet genomfördes 1992 av den nytilträdde borgerliga regeringen. Antalet brytpunkter minskade och skattesatserna sänktes kraftigt.

Viktiga årtal i den svenska arvsskattens historia

1895 Arvsskatt införs. Högsta marginalskatt: bröstarvingar 1,5 procent, bland övriga 6 procent.

1910 Höjning av skatten. Högsta marginalskatt: bröstarvingar 4 procent, bland övriga 16 procent.

1914 Ny arvslag, fler brytpunkter, högre grundavdrag men samma högsta marginalskatt. Gåvoskatt införs.

1918 Höjd marginalskatt: bröstarvingar 8 procent.

1934 Höjda skattesatser. Högsta marginalskatt: bröstarvingar 20 procent, bland övriga 35 procent.

1948 Kvarlåtenskapsskatt på upp till 50 procent på belopp över 5 mnkr.

1959 Kvarlåtenskapsskatten avskaffas och arvsskatten höjs kraftigt. Högsta marginalskatt: bröstarvingar 60 procent, bland övriga 65 procent.

1971 Höjda marginalskatter. Högsta marginalskatt: bröstarvingar 65 procent, bland övriga 72 procent. Även nya värderingsregler.

1983 Skattesatserna når den högsta nivån. Högsta marginalskatt: bröstarvingar 65 procent, bland övriga 75 procent.

1987 Första sänkningen. Högsta marginalskatt: bröstarvingar 60 procent, bland övriga 65 procent. Även höjda brytpunkter.

1991 Uppjustering av brytpunkter. Grundavdrag på 10 tkr för gåvor.

1992 Arvsskatten sänks. Högsta marginalskatt blir 30 procent för alla skatteklasser. Arvsskatten får nu den form den har fram till avskaffandet.

2004 Arvsskatten avskaffas.

2.2 Skatteintäkternas utveckling

I propositionen som föregick arvs- och gåvoskattens avskaffande beräknades den inbringa 2,6 miljarder kronor per år.¹ Det motsvarade knappt en tiondels procent av BNP² eller 0,2 procent av skatteintäkterna. Att arvs- och gåvoskatten aldrig genererat några stora intäkter till staten är väl känt. Ohlsson (2011) dokumenterar hur intäkterna från arvs- och gåvoskatten har utvecklats sedan 1885 och drar den tydliga slutsatsen att "...gåvor, arv och kvarlåtenskaper var aldrig viktiga baser för skatteintäkter"³. Figureerna 2.2 och 2.3 visar hur intäkterna från dessa skatter utvecklats över tiden som andel av BNP respektive statens totala skatteintäkter. Fram till mitten av 1930-talet steg intäkterna kraftigt från mycket låga nivåer till strax över 0,3 procent av BNP respektive 3 procent av statens intäkter. Intäkterna började sjunka under mitten av 1930-talet när den högsta marginalskatten för skatteklass I höjdes till 20 procent (se figur 2.1). De höjningar av skattesatser som gjorts därefter har följts av sjunkande skatteintäkter. En anledning till att skatteintäkterna föll

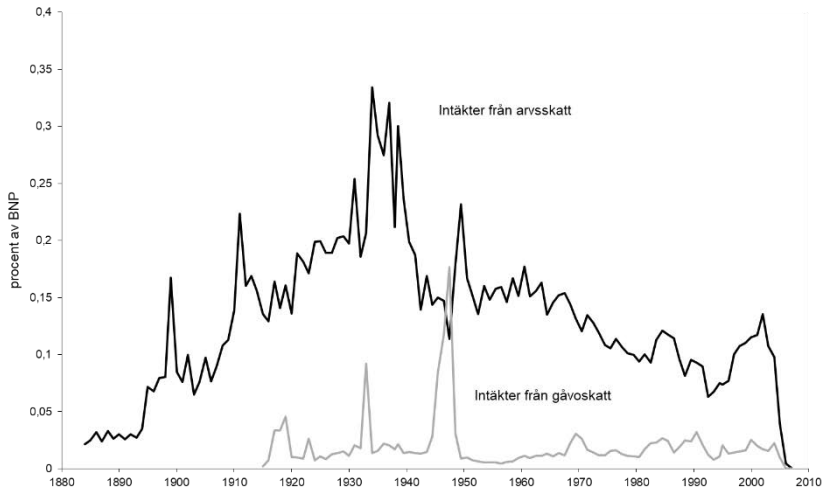
¹ Regeringens proposition 2004/05:25 *Slopad arvsskatt och gåvoskatt*.

² BNP uppgick år 2004 till 2 830 miljarder kronor i löpande priser (SCB, *BNP från användningssidan 1950–2018*). Skattekvoten var år 2004 45,5 procent enligt Ekonomifakta.se.

³ "...gifts, inheritances and estates were never important sources of tax revenue." (Ohlsson 2011, s. 541, författarnas översättning).

från slutet av 1930-talet till början av 1990-talet, trots att skattesatserna höjdes kraftigt under denna period, är sannolikt att möjligheterna och incitamenten att undvika skatten blev mycket stora. Under mitten av 1990-talet fram till avskaffandet ökade intäkterna som andel av BNP trots att skattesatserna sänkts. De låga skatteintäkterna i relation till de administrativa kostnaderna (ca 50 miljoner kronor årligen i början av 2000-talet) var också en bidragande orsak till att arvsskatten sedermera avskaffades.

Figur 2.2 Intäkter från arvs- och gåvoskatt som andel av BNP, 1884–2008

Källa: Ohlsson (2011) Figur 1. Återgiven med tillåtelse från Oxford University Press.

Figur 2.3 Intäkter från arvs- och gåvoskatt som andel av statens totala skatteintäkter, 1884–2008

Källa: Ohlsson (2011) Figur 2. Återgiven med tillåtelse från Oxford University Press.

2.3 Avskaffandet

I juni 2002 tillsattes den så kallade Egendomsskattekommittén, en parlamentarisk kommitté med uppdrag att se över fastighets-, förmögenhets- och arvsskatten. Året därefter presenterade kommittén ett delbetänkande, i vilket den föreslog att arvsskatten skulle slopas för efterlevande make och sambo.⁴ Som skäl till förslaget angavs bland annat att stigande fastighetsvärden gjort att efterlevande fått svårt att betala arvsskatten utan att tvingas sälja sin bostad. Det hänvisades också till att i flera av våra grannländer var arv till make undantagna från arvsbeskattning. Regeringen följde kommitténs förslag och arvsskatten avskaffades för efterlevande make från och med 1 januari 2004. I juni 2004 kom kommittén med sitt slutbetänkande i vilket de föreslog flera förändringar av arvsskatten.⁵ Bland annat föreslogs förändringar i värderingsregler, en enhetlig skattesats på 30 procent i stället för den progressiva skatteskalen och att gåvoskatten skulle avskaffas mellan makar och sambor. Förändringarna i värderingsreglerna syftade bland annat till att underlätta generationsskiftet av företag. Dessa förslag kom dock

⁴ SOU 2003:3.

⁵ SOU 2004:36.

aldrig att genomföras. I stället överraskade regeringen med att i budgetpropositionen för 2005 som lades fram den 20 september 2004, föreslå ett fullständigt avskaffande av arvs- och gåvoskatten. Avskaffandet motiverades med att man ville förbättra förutsättningarna för företagande genom att underlätta generationsskiften, samt att arvsskatten kommit att bli orättvis och stimulera till skatteplanering. Att skatten var behäftad med betydande administrativa kostnader samt inbringade begränsade skatteintäkter nämndes också. Dess betydelse för att minska den ekonomiska ojämlikheten kommenterades dock inte i budgetpropositionen. Oppositionen välkomnade förslaget⁶ och den 16 december beslutade riksdagen att arvs- och gåvoskatten skulle avskaffas från och med 1 januari 2005. En dryg vecka senare, den 26 december, omkom många svenskar i den tsunami som följde efter jordbävningen utanför Indonesiens kust. För att inte lägga sten på börda för de efterlevande beslutades, i april 2005, att avskaffandet skulle gälla retroaktivt från och med 17 december 2004. Arv från personer som avlidit efter 17 december 2004 har därför inte varit föremål för någon arvsbeskattning.⁷

⁶ Oppositionen menade dock att avskaffandet borde gälla från och med den 20 september 2004 då regeringen la fram förslaget.

⁷ Se Silfverberg (2005) och Lodin (2009) för mer ingående beskrivningar av avskaffandet av den svenska arvsskatten.

3 Läget före avskaffandet: hur såg det ut 2003?

I detta kapitel sammanfattar vi kortfattat de arvs- och gåvoskatte-regler som gällde 2003, dvs. strax innan arvsskatten avskaffades. Vi presenterar även statistik över kvarlåtenskapernas och arvens storlekar samt skattebetalningarna för olika grupper. För en detaljerad och lättillgänglig genomgång av arvslagstiftningen hänvisar vi till Brattström och Singer (2020).

När en person som är bosatt i Sverige avlider ska dennes skulder återbetalas och återstående egendom överlätas till arvingarna. För att detta ska gå rätt till ska en bouppteckning upprättas, i vilken alla dödsbodelägare⁸ och efterarvingar registreras och den avlidnes tillgångar och skulder listas. Är kvarlåtenskapen obetydlig räcker det med att en enklare s.k. dödsboanmälan upprättas. Bouppteckningen eller dödsboanmälan skickas sedan till Skatteverket för registrering. Dödsboet betalar den avlidnes skulder samt eventuella begravningskostnader. De återstående tillgångarna, den så kallade kvarlåtenskapen, delas mellan arvingarna enligt arvsordningen eller enligt önskemål i testamente om ett sådant föreskriver en annorlunda fördelning. Finns inga arvingar eller testamentstagare tillfaller kvarlåtenskapen Allmänna arvsfonden.

3.1 Hur beräknades arvs- och gåvoskatten?

Den svenska arvsskatten baserades på arvslotternas storlek (s.k. arvslottsbeskattning), dvs. de belopp som varje enskild arvtagare hade rätt till, och grundprincipen var att skattskyldigheten inträdde

⁸ Dvs. alla som har rätt till arv efter den avlidne, antingen arvtagare eller testamentstagare.

vid arvlåtarens eller testatorns död.⁹ Det var dock kvarlåtenskapens rapporterade skattemässiga värde som låg till grund för beräkningen av arvsskatt. Grundprincipen var att skattevärdet var lika med marknadsvärdet på dödsdagen. För flera typer av tillgångar gällde dock specialregler. Fastigheters skattemässiga värde var lika med taxeringsvärdet (vilket skulle motsvara 75 procent av marknadsvärdet) och bostadsrätters värde var lika med bostadsrättsägarens andel av bostadsrättsföreningens behållna förmögenhet. Aktier på den så kallade A-listan togs upp till 75 procent av värdet på dödsdagen och aktier på O-listan endast till 30 procent. Aktier i näringsverksamheter som inte var börsnoterade eller marknadsmässigt omsatta föll under den så kallade lättnadsregeln vilket betydde att de skulle värderas till 30 procent av aktiens andel av företagets substansvärde (skillnaden mellan rörelsens tillgångar och skulder).¹⁰ En konsekvens av värderingsreglerna var att kvarlåtenskapens skattemässiga värde ofta understeg dess faktiska marknadsvärde. Den generella regeln var att tillgångsvärden skulle styrkas av tredje part. Exempelvis skulle värdet på banktillgodohavanden och aktier styrkas av banker och finansinstitut och taxeringsvärden för fastigheter av Skatteverket. Detta begränsade möjligheterna till oriktig rapportering. Värdet av lösöre, såsom möbler, konst, antikviteter och samlarobjekt, rapporterades däremot av ansvarig för bouppteckningen (ofta arvingarna själva). Möjligheterna, och incitamenten, att rapportera låga värden på lösöre var alltså stora.

Skatteverket beräknade skatten baserat på kvarlåtenskapens värde och fördelade ut den i fiktiva arvslotter till arvtagarna i enlighet med arvsordningen och principen om lika delning. I de fall det fanns ett testamente som föreskrev en annan fördelning än arvsordningen tillämpades denna. Skatteverkets delning var fiktiv i den meningen att den endast användes för att fastställa arvsskatten efter den avlidne. Hur kvarlåtenskapen i praktiken fördelades var upp till arvingarna att komma överens om.

Värdet av gåvor som en arvinge mottagit under de tio senaste åren före arvlåtarens död adderades till kvarlåtenskapen innan arvslotternas storlek och därmed arvsskatten beräknades. Principen var

⁹ De avsteg från grundprincipen som ledde till uppskjuten beskattning gällde främst de fall där äganderätten var oklar, t.ex. överlåtelse av egendom med förbehåll om nyttjanderätt. För gåvor inträdde skattskyldigheten när gåvan var fullbordad.

¹⁰ Se Henrekson och Waldenström (2016) och Waller (2000) för en utförlig genomgång av skattereglerna för enskilda tillgångsslag.

att summan av arv och gåvor skulle bestämma storleken på den totala arvs- och gåvoskatten.

Förutom arv kunde de avlidna lämna efter sig kapital i form av utbetalningar från pensions-, livränte- och kapitalförsäkringar, som tillföll efterlevande i samband med frånfallet. Mottagarna av dessa försäkringsutbetalningar benämns förmånstagare. Fanns det ingen specificerad förmånstagare tillföll försäkringsutbetalningen dödsboet och räknades in i kvarlåtenskapen och beskattades som arv. Men om det fanns specificerade förmånstagare gällde speciella regler och försäkringsbeloppet räknades inte in i kvarlåtenskapen (Waller 2000). Dock skulle det normalt ändå beskattas som arv. Undantag gällde utbetalningar från pensionsförsäkringar (där premien varit avdragsgill) som i stället beskattades som inkomst. För vissa andra livränte- eller kapitalförsäkringar (de som inte var utmättningsbara) fanns ett extra grundavdrag om sex prisbasbelopp. Överstigande belopp beskattades som arv. Vi vill redan här uppmärksamma att det råder brist på studier om betydelsen av denna typ av försäkringar och att det är ett område som skulle behöva belysas mer, både utifrån ett svenskt och ett internationellt perspektiv.

3.1.1 Skatteklasser och skatteskalor

Arvtagarens skatt beräknades utifrån arvslottens värde, se tabell 3.1. Arvtagare var indelade i tre skatteklasser. Till skatteklass I hörde make, registrerad partner, sambo samt bröstarvingar, dvs. barn, barnbarn och deras avkomlingar. Skatteklass II bestod av övriga individer samt organisationer med vinstsyfte. Skatteklass III bestod av icke-vinstdrivande organisationer. Organisationer med särskilt lovvärda ändamål såsom offentliga organisationer, religiösa samfund, idrottsföreningar samt välgörenhetsorganisationer var dock helt skattebefriade. För varje skatteklass fanns en separat skatteskala. För make gällde ett grundavdrag om 280 000 kronor och för övriga i skatteklass I var grundavdraget 70 000 kronor. För arvingar i skatteklass II och III var grundavdraget 21 000 kronor. För varje skatteklass tillämpades en progressiv skatteskala med tre olika skattesatser. För arvingar i klass I var skatten 10 procent på belopp upp till 300 000 kronor (efter grundavdrag), 20 procent på belopp mellan 300 000 och 600 000 kronor, och 30 procent på belopp över

600 000 kronor. Tabell 3.1 summerar skatteskalorna för de tre skatteklasserna. Ett barn som mottog ett arv på 700 000 kronor skulle alltså betala 99 000 kronor i arvsskatt, se uträkning i tabell 3.2.

Tabell 3.1 Arvsskatteskalor för olika skatteklasser, 2004

Arv efter grundavdrag	Skattebetalning
<i>Skatteklass I och efterlevande make, sambo</i>	
0 – 300 000	10 %
300 001 – 600 000	30 000 + 20 % inom skiktet
600 001 –	90 000 + 30 % inom skiktet
<i>Skatteklass II</i>	
0 – 70 000	10 %
70 001 – 140 000	7 000 + 20 % inom skiktet
140 001 –	21 000 + 30 % inom skiktet
<i>Skatteklass III</i>	
0 – 90 000	10 %
90 001 – 170 000	9 000 + 20 % inom skiktet
170 001 –	25 000 + 30 % inom skiktet

Not: Alla belopp är i kronor. Grundavdraget för Klass I var 70 000 kronor, för make och sambo 280 000 kronor och för arvtagare i Klass II och III 21 000 kronor.

Källa: Skatteverket.

Tabell 3.2 Beräkning av arvsskatt för barn i skatteklass I på en arvslott om 700 000 kronor

Arvsintervall	Skatt	Skattesats
0 – 70 000 kronor	0	-
70 001 – 370 000 kronor	30 000 kronor	10 procent
370 001 – 670 000 kronor	60 000 kronor	20 procent
670 001 – 700 000 kronor	9 000 kronor	30 procent
Summa	99 000 kronor	

Källa: Egna beräkningar.

3.1.2 Gåvoskatten

Parallellt med arvsskatten beskattades även gåvor. Gåvoskatten har historiskt sett bidragit med små skatteintäkter, med undantag för 1947, året före det planerade införandet av laglottsskatt (Ohlsson 2011). Gåvoskattens huvudsakliga syfte var i stället att täppa till möjligheten för arvlåtaren att planera bort arvsskatten genom att ge

bort förmögenheten före frånfallet. Merparten av länder som har en arvsskatt har också gåvoskatt med detta syfte.

Gåvoskatten var utformad på så vis att mottagaren fick ett grundavdrag på 10 000 kronor per år för gåvor från samma givare. I kapitel 7 diskuterar vi att årliga grundavdrag per mottagare i många fall gör det möjligt att föra över betydande summor obeskattade. Belopp över 10 000 kronor beskattades sedan enligt samma skattesatser som arv, se föregående avsnitt.

Gåvor till icke-vinstdrivande organisationer, såsom t.ex. religiösa samfund och välgörenhetsorganisationer var undantagna från skatten.

3.2 Statistik: kvarlåtenskaper, arv och arvsskatt, gåvor och gåvoskatt

I detta avsnitt börjar vi med att presentera statistik över kvarlåtenskaper, arv och arvsskatt. Statistiken baseras på data från 2003, vilket är det senaste året då både arv till makar och övriga arvtagare beskattades. En konsekvens är dock att de värden vi rapporterar inte är direkt jämförbara med dagens värden. Den allmänna prisuppgången, mätt i form av KPI, har varit ca 20 procent vilket betyder att de värden vi rapporterar kan multipliceras med 1,2 för att erhålla belopp i dagens penningvärde.¹¹ De belopp som anges nedan är skattevärden om inte annat anges. Marknadsvärdena är ofta större eftersom vissa tillgångar upptas till lägre värden och då underreportering, av allt att döma, också förekom (se kapitel 7). Vi avslutar med statistik över beskattningsbara gåvor och gåvoskatt.

3.2.1 Kvarlåtenskaper

I Sverige avled 92 961 individer år 2003.¹² Vi har tillgång till data över bouppteckningar och dödsboanmälningar från de s.k. Belindadata-

¹¹ Det ska dock noteras att prisökningen för många förmögenhetstillgångar inte fångas upp av KPI vilket gör jämförelsen något missvisande. Justeringen tar heller inte hänsyn till att avlidna 2003 har ackumulerat sina förmögenheter i en annan tid än de som avlider i dag (s.k. kohorteffekter). I kapitel 10 diskuterar vi hur stora kvarlåtenskaper och arv kan tänkas vara i dag.

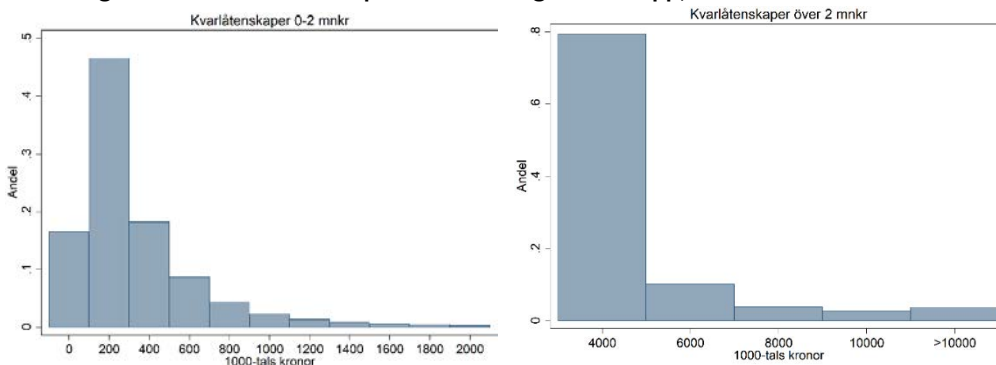
¹² SCB:s statistikdatabas: Befolkning, döda, år 2003.

baserna¹³ för 87 056 av dessa.¹⁴ Den genomsnittliga åldern bland de avlidna var 80 år. Dessa individer efterlämnade totalt 23 miljarder kronor vilket motsvarar en genomsnittlig kvarlåtenskap på 264 000 kronor. I figur 3.1 visar vi fördelningen av kvarlåtenskapernas storlek. Utifrån figuren ser vi att kvarlåtenskaperna var ojämnt fördelade, med en övervägande del i den lägre änden där 16 procent av kvarlåtenskaperna hade ett skattevärde på noll kronor. Anledningen till att det inte fanns några negativa kvarlåtenskapsvärden, trots att en andel av de avlidna dog med skulder som översteg tillgångarna, är att skulder inte ärvs. Endast en procent av de avlidna efterlämnade en kvarlåtenskap på mer än 2 miljoner kronor och endast en promille efterlämnade mer än 6 miljoner kronor. Vidare visar data att den rikaste procenten av de avlidna lämnade 15 procent av den totala kvarlåtenskapsförmögenheten och att den rikaste tiondelen 49 procent. Fördelningen av kvarlåtenskaperna har en karaktär som överensstämmer väl med förmögenhetsfördelningen i stort, både i Sverige (Roine och Waldenström 2009) och i många andra länder (Davies och Shorrocks 2000).

¹³ Belindadatabaserna, som tagits fram på initiativ av Henry Ohlsson, baseras på information från bouppteckningar och arvsskattelängder som rapporterats in till Skatteverket, för samtliga individer som avlidit i Sverige åren 2001-05. Databaserna innehåller bland annat information om de avlidnas kvarlåtenskaper, beloppen som erhållits av de avlidnas arvingar och testamentstagare, samt dessas skattebetalningar. Kvaliteten på data över monetära variabler försämrades dock avsevärt efter avskaffandet av skatten 2005. Oss veterligen har ingen systematiskt undersökt hur innehållet i bouppteckningarna förändrats efter arvsskattens avskaffande. Elinder m.fl. (2014) tillhandahåller en utförlig beskrivning av databaserna.

¹⁴ Anledningen till att data inte är fullständiga beror på att Skatteverket, i vissa fall då kvarlåtenskaperna varit små och inte genererat skattebetalning, inte har rapporterat värden. Se Elinder m.fl. (2018) för en utförligare beskrivning av denna diskrepans.

Figur 3.1 Kvarlåtenskapernas fördelning efter belopp, 2003

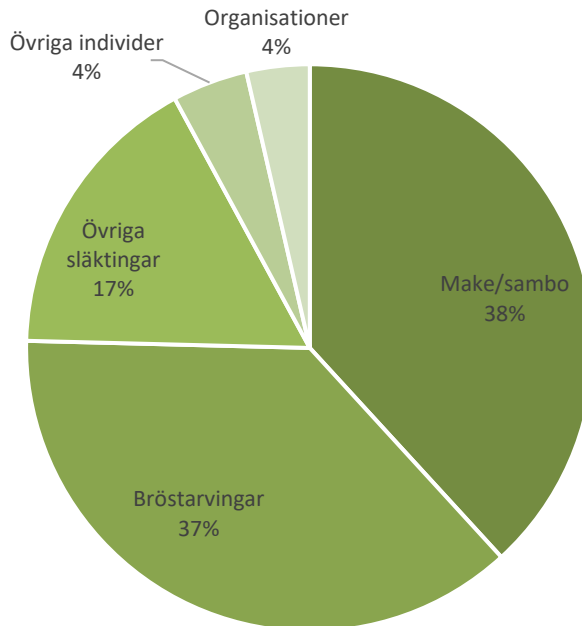
Not: På den vertikala axeln anges andelen kvarlåtenskaper. På den horisontella axeln anges högsta kvarlåtenskapen inom stapeln. Ex: stapel 2 i vänstra diagrammet omfattar belopp från 1 kr till 200 tkr. Källa: Egna beräkningar.

Kvarlåtenskaperna bestod till största del av kontanter och finansiella tillgångar såsom aktier och obligationer, medan reala tillgångar (dvs. fastigheter och tomtmark) utgjorde cirka 35 procent (6 procent bostadsrätter). Det ska återigen noteras att kvarlåtenskaperna rapporterades till skattevärden, vilka generellt sett var lägre än marknadsvärdena eftersom många tillgångar togs upp till lägre värden än marknadsvärdet (se föregående avsnitt). Tyvärr saknar bouppteckningarna generellt sett pålitlig information om värdena för enskilda tillgångsslag vilket komplicerar en enkel justering till marknadsvärden. I stället använder vi data från Förmögenhetsregistret, som innehåller information om tillgångsslag, för att beräkna en justeringsfaktor på individnivå (se Elinder m.fl. 2018 för detaljer). När vi justerar kvarlåtenskaperna till marknadsvärde får vi fram att den genomsnittliga kvarlåtenskapen uppgick till 343 000 kronor, eller ett totalt värde på 29,9 miljarder kronor. Det betyder alltså att skattebasen skulle vara närmare 30 procent högre om samtliga tillgångar togs upp till marknadsvärde. Det ska dock nämnas att skattefusk, förmodligen främst i form av underrapportering av tillgångsvärden i bouppteckningar, också förekom vilket gör att de verkliga värdena på kvarlåtenskaperna säkerligen var ännu högre, något vi diskuterar utförligare i kapitel 7.

Hur dessa kvarlåtenskaper fördelades mellan olika grupper av arvtagare visas i figur 3.2. Vi ser att efterlevande make/sambo och bröstarvingar tillsammans mottog tre fjärdedelar av kvarlåtenskaperna. Övriga släktingar mottog en betydligt mindre del och

övriga individer (såsom vänner) och organisationer (t.ex. välgörenhetsorganisationer) mottog enbart ett par procent var. Fördelningen antyder att preferenserna hos arvlåtarna överensstämmer med arvs-lagstiftningen och att få använde testamenten för att påverka den värdemässiga fördelningen av kvarlåtenskaperna.¹⁵

Figur 3.2 Kvarlåtenskapernas fördelning mellan olika mottagare, 2003

Källa: Egna beräkningar.

3.2.2 Skatteintäkter

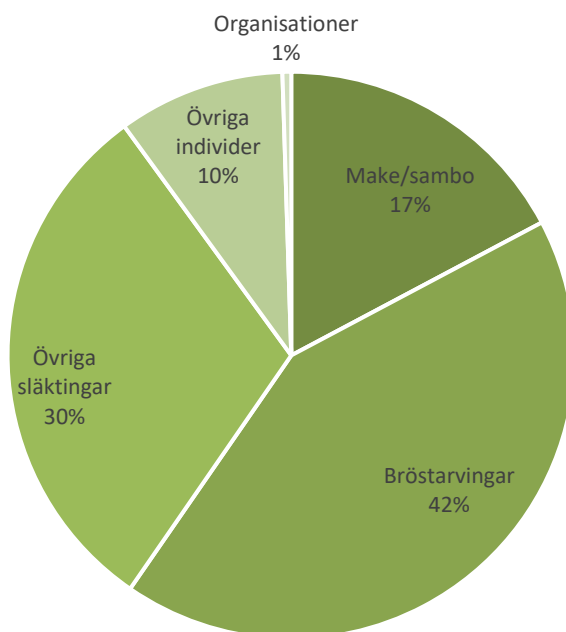
Av de avlidna efterlämnade 37 procent arv som föranledde beskattning. De totala genomsnittliga skattebetalningarna för arv från dessa avlidna uppgick till 61 000 kronor och de totala skatteintäkterna till 1,93 miljarder kronor.¹⁶

¹⁵ Se Elinder m.fl. (2020) samt Erixson och Ohlsson (2019) för utförligare diskussioner om vad kvarlåtenskapens fördelning säger om arvlåtars preferenser.

¹⁶ År 2003 fick Skatteverket in 2,175 miljarder kronor från arvsskatten (ej inkluderat gåvoskatt). Diskrepansen kan delvis förklaras av att skatteintäkter ett visst år huvudsakligen kommer från arv från avlidna tidigt på året och under föregående år.

Figur 3.3 visar hur skatteintäkterna var fördelade på olika grupper av arvtagare. Bröstarvingar stod för den största delen av intäkterna följt av övriga släktingar, medan intäkterna från makar var betydligt mindre. Att skatteintäkterna från bröstarvingar och övriga släktingar var större än deras andelar av totala kvarlåtenskaperna beror på att grundavdraget var lägre för dessa grupper än för makar. Övriga individer betalade också en större andel av mottagna arv i skatt, medan organisationer betalade mindre till följd av att många var skattebefriade.

Figur 3.3 Arvsskatteintäkternas fördelning mellan olika grupper

Källa: Egna beräkningar.

I det hypotetiska fall då samtliga tillgångar värderats till marknadsvärde hade de totala intäkterna uppgått till 3,22 miljarder kronor, vilket är 66 procent högre än de 1,93 miljarder kronor i skatteintäkter som faktiskt betalades in. Att den procentuella skillnaden är så stor beror på att avlidna med stora förmögenheter hade en större

andel av sin förmögenhet i tillgångar med lägre skattevärde (t.ex. aktier).

Arvtagare har möjlighet att avstå hela eller en del av arvet till sina barn. Detta kunde minska den totala skattebetalningen kopplad till dödsboet eftersom varje mottaget avstående fick ett grundavdrag. Data visar att det fanns (minst) ett arvsavstående kopplat till 22 procent av kvarlåtenskaperna. Vi har data på arvsavståenden och en beräkning av de totala arvsskatteintäkterna i en hypotetisk värld utan arvsavståenden ger vid handen att de skulle uppgått till närmare 2,5 miljarder kronor, vilket är närmare 600 miljoner kronor mer än de faktiska intäkterna. Möjligheten till arvsavstående tycks således ha väsentligen minskat skatteintäkterna.

3.2.3 Arv

I detta avsnitt beskriver vi de vanligaste formerna av arv.

Arv till make

Vi börjar med att fokusera på gifta avlidna eftersom deras kvarlåtenskaper främst går till den efterlevande maken. Av de avlidna 2003 var 34 procent gifta. Av dessa var 69 procent män. Att en större andel var män är förväntat eftersom kvinnor i genomsnitt är yngre än män vid giftermålet och att de lever längre. Gifta avlidna var i genomsnitt 76 år gamla och den efterlevande maken, dvs. änkan/änklingen, var i genomsnitt två år yngre (74 år) än den avlidne maken. Kvarlåtenskapens skattevärde var i genomsnitt 328 000 kronor.

Av de gifta hade en övervägande majoritet gemensamma barn. I dessa fall ärver den efterlevande med så kallad fri förfoganderätt. Barnen blir i stället efterarvingar och får ut arvet från den först avlidne föräldern när den andra föräldern avlider.

De efterlevande makarnas arv uppgick i genomsnitt till 291 000 kronor. Anledningen till att kvarlåtenskapen och arvet skiljer sig åt något i storlek beror på att det i vissa fall finns särkullbarn som får ut sina arv vid föräldrarnas frånfälle eller testamenten som resulterar i arv till annan än maken.

Maken hade möjlighet att avstå hela eller en del av arvet till förmån för gemensamma barn. Detta ledde till att den totala arvsskatte-

betalningen kunde minskas eftersom barnen fick göra ett grundavdrag om 70 000 kronor. En fjärdedel av makarna gjorde arvsavståenden och det genomsnittliga avståendet bland dessa uppgick till 239 000 kronor. Arvsskatten beräknades på belopp efter eventuella arvsavståenden. Det genomsnittliga arvet till makar efter arvsavståenden uppgick till 231 000 kronor.

Belopp över 280 000 kronor, efter eventuella avståenden, beskattades och data visar att knappt 26 procent av de efterlevande makarna betalade arvsskatt. Den genomsnittliga skattebetalningen var 6 700 kronor, dvs. 3 procent av arvsbeloppet, och de totala arvsskatteintäkterna från makar var 310 miljoner kronor, eller 17 procent av de totala arvsskatteintäkterna som observeras i våra data (1,93 miljarder). Om vi beräknar hur arvsskatteintäkterna från makar hade sett ut utan möjlighet till arvsavståenden hade, allt annat lika, den genomsnittliga skattebetalningen varit 20 000 kronor och den totala intäkten 600 miljoner kronor. Det ska dock noteras att även arv till följd av avståenden genererade intäkter då vissa översteg grundavdraget.

Tabell 3.1 ovan visar skatteskalen för arv till efterlevande makar. Majoriteten, 74 procent, mottog arv som inte resulterade i arvsskatt. Bland de som betalade skatt var det genomsnittliga arvet 544 000 kronor och den genomsnittliga skattebetalningen 42 000 kronor. Vi ser också att 20 procent av arven beskattades till den lägsta marginalskatten på 10 procent (genomsnittlig skattebetalning 10 000 kr), 4 procent till den mellersta marginalskatten på 20 procent (genomsnittlig skattebetalning 50 000 kronor) och 2 procent till den högsta marginalskatten på 30 procent (genomsnittlig skattebetalning 260 000 kronor).

Arv till bröstarvingar

Nu går vi vidare till fallet då den avlidne har barn och inte är gift (och i stället är änka/änkling, ogift eller skild) och kvarlåtenskapen ärvs av barnen (om inte testamente föreskriver annat).

Precis som förväntat var dessa individer i genomsnitt äldre än gifta avlidna (82 år). De var också kvinnor i större utsträckning (65 procent) och deras kvarlåtenskaper var i genomsnitt mindre (180 000 kronor). Den avlidnes kvarlåtenskap fördelades till

igenomsnitt 2,5 individer. Totalt sett utgjordes majoriteten av mottagarna av barn. Av de avlidna hade 28 procent ett testamente men färre än 1 procent av testamentena angav att någon ytterligare mottagare än de legala arvingarna skulle ta del av kvarlåtenskapen. Likaså följde så gott som samtliga avlidna ogifta föräldrar standardregeln som anger att kvarlåtenskapen ska fördelas lika mellan barnen.¹⁷

Om vi fokuserar på den största gruppen av arvingar: barn som ärvde föräldrar, så ser vi att de var i genomsnitt 50 år. Den övervägande majoriteten av barnen fick ut arvet vid den siste förälderns frånfälle, och fick i samband med det också ut arvet från den först avlidne föräldern. Det totala arvsbeloppet (inklusive eventuella efterarv från tidigare avlidna föräldrar) var i genomsnitt 72 000 kronor. Vidare ser vi att 9 procent avstod en del eller hela arvet och att avståendet, totalt sett, i genomsnitt uppgick till 11 000 kronor. Belopp över 70 000 kronor, efter eventuella arvsavståenden, beskattades och data visar att 18 procent av barnen betalade arvsskatt, på något av arven. Den genomsnittliga skattebetalningen uppgick till knappt 5 000 kronor och de totala skatteintäkterna till 687 miljoner kronor, eller 36 procent av de totala arvsskatteintäkterna vi observerar i data. Vidare ser vi att 15 procent av arven resulterade i 10 procent marginalskatt, 2 procent resulterade i en marginalskatt på 20 procent och 1 procent resulterade i en marginalskatt på 30 procent. Om vi beräknar hur arvsskatteintäkterna från barn hade sett ut utan möjlighet till arvsavståenden hade, allt annat lika, den genomsnittliga skattebetalningen varit 6 300 kronor och de totala skatteintäkterna 880 miljoner kronor.

Arv till organisationer

Innan vi avslutar detta avsnitt vill vi även kommentera arv till skattebefriade organisationer, dvs. organisationer med särskilt välgörande syfte såsom välgörenhetsorganisationer, religiösa samfund och föreningar. I denna grupp inkluderas även Allmänna arvsfonden. Sådana arvsgåvor var ovanliga i Sverige under det undersökta

¹⁷ Även om föräldrar har möjlighet att fördela arven ojämnt mellan barnen så är det få som utnyttjar den möjligheten. Erixson och Ohlsson (2015) undersöker huruvida föräldrar begränsas av laglotten i sina beslut rörande arvsfördelningen och deras analyser visar att knappt 1 procent av föräldrarna begränsas av den.

beskattningsåret. Elinder m.fl. (2020) rapporterar att endast drygt 1 procent av kvarlåtenskaperna går till välgörenhetsorganisationer. De finner även att avlidna med nära anhöriga (barn eller partner) i stort sett inte ger några arv till välgörenhet (de uppgår till mindre än 0,1 procent av kvarlåtenskaperna). De som inte har några närstående släktingar alls ger dock ca 40 procent av sin förmögenhet till välgörenhetsorganisationer. De som avled 2003 lämnade totalt 2 220 arv till skattebefriade organisationer inklusive Allmänna arvsfonden (AA). Det genomsnittliga gåvobeloppet var 290 000 kronor och totalsumman uppgick till 647 miljoner kronor (varav 192 miljoner kronor till AA). Forskning, framförallt från USA, tyder på att testamentsgåvor till välgörenhetsorganisationer hade varit lägre om de inte varit skattebefriade.

3.2.4 Försäkringar

Som nämnts i avsnitt 3.1 gällde speciella skatteregler för försäkringar med förmånstagarförordnande. I data rapporteras både försäkrings- och skattebeloppen för dessa former av försäkringar separat från arven. Fyra procent av de avlidna hade minst en försäkring med ett förmånstagarförordnande. Det genomsnittliga försäkringsbeloppet (förordnandet) uppgick till 1 700 kronor och det totala försäkringskapitalet till 587 miljoner kronor, dvs. cirka 2 procent av det totala kvarlåtenskapsvärdet. Skatteintäkterna förknippade med försäkringar uppgick till knappt 84 miljoner kronor.

3.2.5 Gåvor och gåvoskatt

Belindas gåvodatabas består av samtliga deklarerade gåvor för åren 2001–04, totalt 142 395 gåvor.

Data för 2003 visar att det årets 32 153 gåvor hade ett sammanlagt värde på drygt 2 miljarder kronor och att skatteintäkterna från dessa uppgick till 252 miljoner kronor. Precis som för arv och arvsskatt var värdena på gåvor och gåvoskatt ojämnt fördelade. Det genomsnittliga gåvovärdet (skatten) var 63 300 kronor (7 843 kronor) medan mediangåvan (medianskatten) uppgick till endast 23 874 kronor (1 500 kronor).

Vilka mottog beskattningsbara gåvor? Gåvodatabasen innehåller, till skillnad från arvsdatabaserna, ingen information om givarnas och mottagarnas släktskap eller relation, men med hjälp av data från Flergenerationsregistret och Inkomst- och taxeringsregistret kan vi identifiera *Nära släktskap* (föräldrar/barn och mor- och farföräldrar/barnbarn) samt makar och sammanboende. *Övriga relationer* består av övrig släkt (syskon/syskonbarn etc.) och vänner.

Våra analyser visar att majoriteten av gåvorna (55 procent) gick från föräldrar till barn. Gåvor till kategorin övriga relationer utgjorde drygt en fjärdedel av gåvorna och endast en liten andel gick till makar/sambor och barnbarn. Vad gäller gåvornas genomsnittliga storlek var de från föräldrar störst (69 000 kronor), följt av gåvor från övriga (52 000 kronor), mor- och farföräldrar (49 000 kronor) och makar/sambor (48 000 kronor).

Det ska noteras att de gåvor som observeras i data är beskattningsbara gåvor. Vi missar således gåvor som understiger 10 000 kronor samt eventuella gåvor som överstiger 10 000 kronor och som inte rapporterats till Skatteverket. De senare kan förmodas utgöras av rena pengaöverföringar men också avskrivna lån från föräldrar till barn. Det är rimligt att tro att gåvor totalt sett utgjorde betydande värden i Sverige. Exempelvis finner Klevmarken (2004) och Nordblom och Ohlsson (2011) i studier baserade på enkätdata från de så kallade HUS-databaserna, att gåvor utgjorde närmare en femtedel av de totala förmögenhetsöverföringarna mellan generationer i Sverige under 1990-talet. De totala gåvobeloppen kan dock förmodas vara underskattade eftersom enkäten endast frågar om gåvor till ett värde av minst 1 000 kronor.

4 Arvsskatt ur ett internationellt perspektiv

I detta kapitel beskrivs kortfattat hur andra länder beskattar arv och gåvor. Syftet är att visa vilka alternativ som används. Vissa länder använder arvslottsskatt medan andra beskattar kvarlåtenskapen. Vissa länder beskattar bara stora arv medan andra beskattar även relativt små arv. Också skattesatserna varierar kraftigt, från några enstaka procent till marginalsatser på 70 procent i vissa länder. Gemensamt för de flesta länder är dock att de intäkter skatten inbringar är ytterst begränsade. Jämförelsen utgår ifrån OECD:s 37 medlemsländer. Vi motiverar detta urval med att det är länder som Sverige vanligtvis jämförs med. En annan underlättande faktor är att statistik samlas in på ett enhetligt sätt för dessa länder. Jämförelsen bygger framförallt på data från OECD och länderjämförelserna i Jestl (2018), Drometer m.fl. (2018) samt landinformation i EY (2019).

Av OECD:s 37 medlemsländer har 25 någon form av arvsskatt, kvarlåtenskapsskatt eller gåvoskatt.¹⁸ I denna grupp av länder är det alltså betydligt fler länder som beskattar arv än som inte gör det.

I flera länder är skatten dock mycket låg och stora grupper är helt undantagna från arvsbeskattning. I exempelvis Litauen, Polen och Ungern är både makar och barn undantagna och i Kanada används kvarlåtenskapsskatt i några provinser, medan andra provinser inte beskattar arv.

Sedan millennieskiftet har, förutom Sverige, även Slovakien (2003), Portugal (2007), Österrike (2008), Tjeckien (2013) och Norge (2014) avskaffat sina arvsskatter. Italien och USA har haft tillfälliga borttaganden men numera beskattas arv i Italien och

¹⁸ Ytterligare ett par länder beskattar arv som en typ av inkomst inom ramen för den reguljära inkomstbeskattningen (Drometer m.fl. 2018).

kvarlåtenskaper i USA. Samtidigt har flera länder ökat sina intäkter från arvs- och gåvoskatter. I Sydkorea har t.ex. arvsskatteintäkterna ökat markant genom bland annat reformer av gåvoskatten som gjort det svårare att undvika arvsbeskattning.

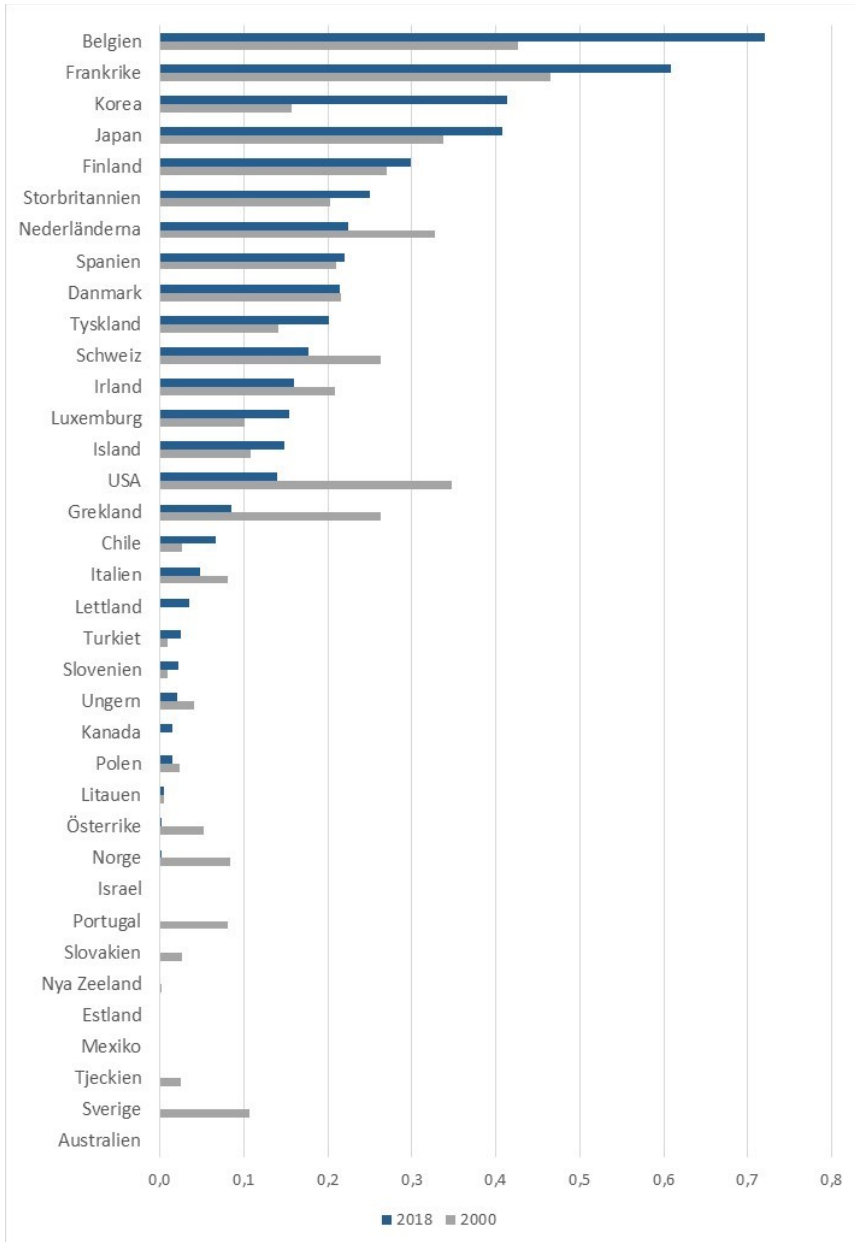
4.1 Skatteintäkter från arv och gåvor i OECD

Figur 4.1 visar hur stora intäkterna var från arvs- och gåvoskatter i OECD:s medlemsländer 2018 respektive 2000. För att underlätta läsningen använder vi hädanefter begreppet arvsskatt som synonymt med arvs- och gåvoskatt. Endast när det är särskilt angeläget att vara precisa kommer vi använda de korrekta termerna. Belgien är det land som har högst intäkter från arvsskatt; 0,7 procent av BNP.¹⁹ För att sätta siffran i perspektiv skulle det i Sverige motsvara ca 35 miljarder kronor.²⁰ Frankrike får in nästan lika mycket skatteintäkter från arvsskatter. Ytterligare 13 länder tar in mellan 0,1 och 0,5 procent av BNP i arvsskatter och 21 länder får antingen in mindre än 0,1 procent av BNP eller använder inte arvsskatter alls. Som jämförelse hade Sverige under de sista decennierna före avskaffandet intäkter från arvs- och gåvoskatten som motsvarade ungefär 0,1 procent av BNP (se kapitel 2). De allra flesta länder som har arvsskatt får alltså inte in några större skatteintäkter från den.

¹⁹ Belgiens arvsskattesystem är ovanligt komplicerat och varierar mellan olika regioner. Det är därför inte helt enkelt att förstå varför Belgien är det land som får in störst intäkter från arvsskatt.

²⁰ Beräknat utifrån att Sveriges BNP är ca 5 000 miljarder kronor.

Figur 4.1 Skatteintäkter från arvs-, kvarlåtenskaps-, och gåvoskatt som andel av BNP i OECD-länder, åren 2000 och 2018

Not: Skatteintäkterna avser kod 4300 i OECD:s statistikdatabas, dvs. intäkter från arvs-, kvarlåtenskaps- och gåvoskatt. För några länder saknas uppgifter från 2018 och då har uppgifter från 2017 använts istället.

Källa: OECD.

4.2 Regelskillnader

Trots att de flesta länderna får in förhållandevis små intäkter från arvsskatter varierar arvsskattereglerna förhållandevis mycket mellan olika länder. Skatterna skiljer sig huvudsakligen i följande dimensioner:

- *Skattebas.* Antingen är det beloppet som mottagaren (arvingen) får arva som beskattas (arvslottsskatt) eller så är det kvarlåtenskapens storlek som avgör hur stor skatten blir (kvarlåtenskapskatt). Arvslottsskatt är betydligt vanligare än kvarlåtenskapskatt.
- *Undantagna från arvsskatt.* I flera länder är t.ex. makar samt nära släktingar undantagna. I dessa fall blir intäkterna från arvsskatt i princip alltid låga.
- *Grundavdrag.* Små kvarlåtenskaper eller arv beskattas sällan. De allra flesta länder med arvsskatt tillämpar någon form av grundavdrag. Dessa kan dock variera stort. I Sverige var grundavdraget 70 000 kronor för barn, i Frankrike är motsvarande belopp 100 000 euro, i Tyskland 200 000 euro, i Storbritannien ännu högre och i USA beskattas kvarlåtenskaper som överstiger 11,7 miljoner dollar. Många länder har alltså mycket högre grundavdrag än vad Sverige hade.
- *Marginalskatt.* En del länder har en proportionerlig skatt (t.ex. Danmark och Storbritannien) medan andra tillämpar en progressiv skatteskala (t.ex. Belgien, Finland och Tyskland). Det är vanligt att skatteskalorna är olika beroende på arvingens förhållande till den avlidne. Normalt är skattesatserna lägre för makar och avkomlingar till den avlidne. Det är även stora skillnader i hur hög den högsta skattesatsen är, den så kallade högsta marginalskatten. I t.ex. Turkiet är den 10 procent och i Luxemburg 15 procent, medan den är 40 procent i Storbritannien, 55 procent i Japan och 80 procent i Belgien.

Eftersom en stor andel av de studier som vi hänvisar till i denna rapport kommer från USA är det dock på sin plats att kort redogöra för hur beskattningen av arv ser ut i USA. Kvarlåtenskaper i USA beskattas med en federal kvarlåtenskapskatt. Grundavdraget är i

internationell jämförelse extremt högt och har varierat kraftigt över tiden. I dagsläget (2021) är grundavdraget 11,7 miljoner dollar. Till följd av det höga grundavdraget är det endast en mycket liten andel av de avlidnas kvarlåtenskaper som beskattas. Högsta marginalskatten är 40 procent. Testamentsgåvor till välgörenhet minskar den beskattningsbara kvarlåtenskapen. Knappt hälften av USA:s delstater har dessutom någon form av kvarlåtenskaps- eller arvsskatt. Både grundavdrag och skatteskalor varierar mellan delstaterna. I vissa delstater beskattas inte bröstarvingar alls och i andra har de höga grundavdrag. Inga delstater beskattar arv till make.

Det förekommer alltså stora skillnader i arvsskattereglerna mellan länder. Skattesatser, brytpunkter och grundavdrag, samt regler för vilka grupper som är undantagna från arvsskatten bestämmer tillsammans hur ”hög” arvsskatt ett land har. I ett land som har en hög skattesats, som t.ex. Storbritannien, kan skattebördan ändå vara låg eftersom grundavdraget är högt eller stora grupper är undantagna från arvsskatt. För att få en detaljerad bild av hur enskilda länder beskattar arv och kvarlåtenskap hänvisar vi till EY (2019) som beskriver arvsskattereglerna i 39 länder.

5 Teoretiska perspektiv på arvsskatt

I detta kapitel diskuterar vi nationalekonomisk teori om beskattning av arv. Arvsskatt används vanligtvis som ett begrepp för både beskattning av arv och kvarlåtenskaper. Även om arvsskatt och kvarlåtenskapsskatt skiljer sig åt i praktiken gäller de teoretiska resonemangen i princip för båda, och hädanefter använder vi begreppet arvsskatt för båda varianterna.

5.1 Målsättning med arvsskatt

Arvsskatt betraktas inom den teoretiska skattelitteraturen vanligtvis som en skatt på kapital.²¹ Kapital i sin tur uppstår genom sparande av inkomster, vanligtvis arbetsinkomster men även inkomster till följd av exempelvis aktievinster, lotterivinster och arv. Tidiga studier om kapitalbeskattning fokuserade på skatternas snedvridande effekter, det vill säga i vilken utsträckning de påverkar individernas beteende på ett icke önskvärt sätt, till exempel genom att de minskar sparandet. Senare studier har även beaktat att skatter används för att finansiera offentliga utgifter och omfördela ekonomiska resurser mellan individer. De har också fokuserat på hur skatterna kan utformas så att snedvridningarna blir så små som möjligt, givet att omfördelningsambitionerna uppfylls.²²

En viktig nationalekonomisk teoretisk utgångspunkt är att individer har avtagande marginalnytta av pengar. Det innebär att en

²¹ En kvarlåtenskapsskatt ses ofta som en kapitalskatt eftersom den är en skatt på förmögenhet. Laglottsskatt däremot är en skatt på arvslotterna som mottas av arvingarna och kan därför liknas vid en skatt på inkomst eller lotterivinst snarare än på kapital. I flera teoretiska modeller spelar denna kategorisering dock ingen roll för de beteendemässiga konsekvenserna.

²² Se Waldenström m.fl. (2018) för en utmärkt introduktion till detta perspektiv på optimal kapitalbeskattning.

extra krona är mer värd för en person som har lite pengar än för någon som redan har mycket pengar. Genom att omfördela resurser från rika till fattiga kan den totala välfärden i samhället öka eftersom de omfördelade resurserna värderas högre av den resurssvaga mottagaren än av den resursstarke skattebetalaren. Att beskatta resursstarka individer och subventionera resurssvaga individer, medför dock i allmänhet problem med effektivitetsförluster i ekonomin till följd av skatternas snedvridande effekter. Dessa effektivitetsförluster kan innebära minskade ansträngningar, såsom exempelvis minskat arbetsutbud eller minskat entreprenörskap, som i sin tur kan leda till lägre sparande och minskad kapitalackumulation, färre arbetstillfällen, lägre tillväxt och i förlängningen mindre resurser att omfördela. Skattesystemet bör därför utformas så att omfördelningsambitioner balanseras mot de effektivitetsförluster som följer av olika skatter, något som ofta hänvisas till som jämlikhets-effektivitets-avvägningen (Mirrlees 1971). Genom att kombinera olika typer av skatter såsom arbetsinkomstskatter, kapitalskatter och konsumtionsskatter bildas ett skattesystem som mer eller mindre framgångsrikt balanseraravvägningen mellan effektivitet och omfördelning.

Den gängse uppfattningen, bland politiker och allmänhet, är förmodligen att en arvsskatt är mer användbar för att omfördela resurser, dvs. att skapa mer jämlika ekonomiska förutsättningar i befolkningen, än att generera stora skatteintäkter. Huruvida en arvsskatt är ineffektiv, i ekonomisk bemärkelse, diskuteras oftast endast indirekt i termer av exempelvis hur skattens konstruktion leder till skattefusk eller hur den försvårar generationsskiften av företag. I det följande ska vi försöka bidra med lite teoretisk struktur till diskussionen om arvsskattens önskvärdhet och dess möjligheter som en del i ett större skattesystem.

5.2 För- och nackdelar med kapitalskatter

En viktig utgångspunkt i teorin om optimal beskattning är att individer skiljer sig åt i sin förmåga att tjäna pengar. Staten kan dock inte direkt observera denna förmåga men önskar att omfördela från dem med hög intjäningsförmåga till dem med lägre intjäningsförmåga. Staten kan emellertid observera inkomster och beskatta dessa.

Individernas inkomster beror inte bara på deras förmåga utan också på deras ansträngningar. Med höga inkomstskatter minskar incitamenten till ansträngning och inkomsterna, som utgör skattebasen, minskar. Utmaningen ligger i att utforma skatter som träffar dem med hög intjäningsförmåga utan att de minskar sina ansträngningar alltför mycket. I denna teoritradition anses progressiva inkomstskatter vara de mest lämpliga skatterna och bör utgöra basen i ett optimalt skattesystem. Frågan är om det även finns en roll för kapitalbeskattning? Om kapitalinkomster endast i mindre uträkning beror på ansträngning (och inte är resultatet av sparad arbetsinkomst) utan i stället huvudsakligen uppstår till följd av hög intjäningsförmåga eller tur, kan kapitalbeskattning utgöra ett önskvärt komplement till skatt på arbetsinkomster.

Ett klassiskt resultat i nationalekonomisk teori om kapitalbeskattning är att kapital inte ska beskattas, se exempelvis Judd (1985), Chamley (1986) samt Atkinson och Stiglitz (1976). I deras modeller lever individerna oändligt länge, vilket ofta tolkas som att det handlar om dynastier där föräldrar är altruistiska mot sina barn i en sådan utsträckning att barnens ekonomiska möjligheter är lika viktiga för dem som deras egna ekonomiska möjligheter. I dessa modeller medför kapitalbeskattning att konsumtion i framtiden blir dyrare relativt konsumtion i dag och att sparande därför missgynnas. Över lång tid kan dessa effektivitetsförluster bli mycket stora eftersom även små investeringar som hade kunnat generera stor avkastning på lång sikt uteblir till följd av beskattningen.²³ Därför är det bättre att beskatta arbetsinkomster som inte snedvrider sparande och investeringar. I praktiken är det emellertid mycket svårt att beskatta arbetsinkomster på ett någorlunda ändamålsenligt sätt. Dessutom uppstår inte allt kapital till följd av ansträngning eller intjänandeförmåga av arbetsinkomst. Individer har i många fall fått sitt kapital på annat sätt, exempelvis via arv, gåva eller till följd av omständigheter som bäst beskrivs som tur, t.ex. en lotterivinst. Andra kan ha en större förmåga att generera kapitalinkomster än arbetsinkomster eller har möjlighet att låta arbetsinkomster beskattas som kapitalinkomster (t.ex. egenföretagare). I dessa fall kan kapitalbeskattning utgöra effektiva komplement till arbetsinkomstskatter. Sammanfattningsvis kan man säga att de senaste decennierna

²³ Denna logik har nyligen kritiserats för att bygga in ogrundade tekniska förenklingar i modellen. Se Straub och Werning (2020).

nas forskning har nyanserat argumenten för kapitalbeskattning och tydliggjort att det finns goda skäl för att beskatta även kapital (se t.ex. Waldenström m.fl. 2018). Ett argument mot kapitalbeskattning är att kapital är betydligt mer lätttröligt än arbete. Därför kan det i praktiken vara svårt för ett enskilt land att beskatta kapital högre än vad andra länder gör.

5.3 Arvsskatt

När arvsskatter används är de i praktiken alltid en del av ett system bestående av flera olika skatter och den naturliga frågan är därför huruvida en arvsskatt har några fördelar i termer av effektivitet eller omfördelning som andra skatter inte har.

Att värdera förmögenhet är komplicerat utifrån ett skatteadministrativt perspektiv. En fördel med arvsbeskattning, i jämförelse med exempelvis en årlig förmögenhetsskatt, är därför att värderingen typiskt sett endast görs en gång per generation och att den sker när egendomen byter ägare och tillgångar ändå behöver värderas för andra ändamål än beskattning, som exempelvis bodelning och arvskifte.

En arvsskatt kan däremot vara eftersträvansvärd även utifrån ett teoretiskt perspektiv ifall den fungerar som ett komplement till arbetsinkomstbeskattningens möjlighet att beskatta individens förmåga. Empiriska analyser visar att det finns ett starkt positivt samband mellan storleken på arv och mottagarens inkomst, vilken kan ses som ett mått på förmåga (Waldenström m.fl. 2018). Utifrån ett effektivitetsperspektiv är det däremot mer oklart huruvida arvsskatt är bättre eller sämre än andra skatter. Å ena sidan kan en arvsskatt vara fördelaktig ifall den mildrar de negativa incitaments-effekter arv kan förmodas ha på arvingarnas arbetsutbud, något vi återkommer till i kapitel 6. Å andra sidan kan en arvsskatt förmodas leda till minskat sparande och arbetsutbud ifall dessa beteenden delvis styrs av individens vilja att lämna efter sig arv, och att det således kan finnas effektivitetskostnader. Likaså kan arvsskatt, precis som andra skatter, leda till skattefusk, vilket vi återkommer till i kapitel 7.

Arvsskatt kan också ses utifrån ett fördelningsmässigt perspektiv. Även om arv ofta erhålls i medelåldern lyfts arvsbeskattning ofta upp

som det bästa sättet att utjämna skillnader i förutsättningar och möjligheter i livet (*equality of opportunity*), vilket ofta är ett viktigt mål med offentlig omfördelning i meritokratiska samhällen. Men huruvida arvsskatt bidrar till minskad förmögenhetskoncentration och ojämlikhet (*equality of outcomes*) är emellertid en empirisk fråga som är mindre studerad i forskningen. Den evidens som finns, och som vi beskriver utförligare i kapitel 8, ger dock inget stöd för att arvsskatt skulle leda till minskad ojämlikhet.

5.4 Varför efterlämnas arv?

För att utforma en optimal skatt på arv måste man förstå varför arv uppkommer. Enligt den så kallade livscykelmodellen (Modigliani och Brumberg 1954; Friedman 1957) antas människor spara under livet enbart för att finansiera sin konsumtion under pensionstiden. Vidare förväntas människor vara perfekt framåtblickande, dvs. de vet när de kommer att dö, vilket leder till att de avlider utan tillgångar. Även om livscykelmodellen använts flitigt av politiska beslutsfattare så har förutsägelsen att individer konsumerar upp sina tillgångar innan de dör förkastats av empiriska studier. Det finns numera en uppsjö av teorier som försöker förklara varför individer lämnar efter sig förmögenhet. Nedan listar vi ett antal av dem och vilka implikationer de har för utformningen av en optimal arvsskatt.

5.4.1 Oavsiktliga arv

Den enklaste förklaringen till att vi observerar arv är att de är en konsekvens av att individer sparar av andra anledningar än att efterlämna arv, t.ex. för att skydda sig mot oförutsedda utgifter såsom sjukdom eller andra utgifter under ålderdomen. Om det finns pengar kvar när individen avlider beror det på att hen dog tidigare än beräknat, exempelvis på grund av en olycka eller att äldre ofta har svårt att belåna egendom. Med väl fungerande försäkrings- och kapitalmarknader finns det ingen anledning för individen att försiktighetsspara för denna typ av utgifter. Utifrån ett arvsskatteperspektiv är denna förklaring tilltalande eftersom skatten inte påverkar individens sparande och att dessa så kallade oavsiktliga arv skulle kunna beskattas till 100 procent, en så kallad konfiskato-

risk skatt, utan effektivitetsförluster. Ett argument mot detta är att staten, i stället för att utnyttja den misslyckade planeringen, borde korrigera marknadsmisslyckanden som gjort att det inte finns en välfungerande försäkringsmarknad.²⁴ Det har också argumenterats för att försiktighetssparande inte kan förklara förmögenheterna bland de allra rikaste (De Nardi 2004), vilka ofta är målgruppen för arvsbeskattning. En möjlig alternativ förklaring till varför det finns pengar kvar på dödsdagen är att människor begår misstag, t.ex. underskattar risker (Kahneman 2011) eller förnekar sin dödlighet (Kopczuk och Slemrod 2005). Empiriskt stöd för detta återfinns i Kopczuk (2007) som finner att skatteplanering verkar skjutas upp till sista stund, strax innan döden. Oavsett om kvarlåtenskaperna uppstår genom ren otur eller genom misstag i planeringen kommer arvsskatt under dessa förutsättningar inte medföra några effektivitetsförluster. Detta teoretiska resultat har utgjort ett starkt argument för arvsbeskattning.

Vi vet emellertid att merparten verkar ha en vilja att efterlämna arv (Kopczuk och Lupton 2007) och oftast så stora som möjligt, något vi återkommer till i kapitel 7. Detta har lett fram till ett antal modeller som försöker förklara motiven bakom avsiktliga arv.

5.4.2 Altruism

Altruismmodellen baseras på antagandet att givaren får nytta både av sin egen konsumtion och av sina avkomlingars konsumtion och därmed har ett motiv till att efterlämna arv (Becker 1974; Barro 1974).²⁵ När skattesatsen ökar blir marginalnyttan av en krona i arv mindre och föräldrarna ger barnen mindre arv och konsumerar mer själva. I vilken utsträckning detta sker beror dock på föräldrarnas och barnens marginalnytta av konsumtion. I de fall gåvor är skattefrämjade relativt till arv (t.ex. till följd av årliga grundavdrag) kan föräldrar överföra pengar till barnen genom gåvor under livet i stället

²⁴ Det svenska välfärdssystemet är ett exempel på ett sådant försäkringssystem som minskar incitamenten för försiktighetssparande vilket möjligen kan förklara varför kvarlåtenskaperna i Sverige är förhållandevis små.

²⁵ I Fahri och Werning (2010) presenteras en optimal beskattningsmodell där föräldrarna har altruistiska preferenser (dvs. får nytta även av barnens konsumtion). De visar att en optimal arvsskatt antingen leder till extrem ojämlikhet eller måste vikta nyttan av barnens konsumtion extremt högt. I senare modeller av optimala arvsskatter har dock t.ex. Brunner och Pech (2012) och Piketty och Saez (2013) argumenterat för att en positiv arvsskatt är optimal när det finns en korrelation mellan att ha fått arv och att ge arv.

för att ge arv. På så sätt kan skatten minimeras och konsumtionsutrymmet för både föräldrar och barn öka. Föräldrar med altruistiska motiv förväntas således att öka gåvobeloppen, till minst undantagsbeloppet, för att undvika att överföringarna till barnen beskattas. Den empiriska litteraturen visar dock att gåvor är ett underutnyttjat skatteplaneringsverktyg, något vi återkommer till i kapitel 7.

Ett antal studier har testat huruvida altruismmodellen har empiriskt stöd. En hypotes är att föräldrar strävar efter att utjämna olikheter i konsumtionsmöjligheter mellan sina barn och därför förväntas ge mer till barn med lägre inkomst än syskonen. Studierna finner däremot att merparten av föräldrar delar arv lika mellan barnen och i de fall de inte gör det samvarierar fördelningen inte med barnens inkomst (se exempelvis Erixson och Ohlsson 2019). I detta avseende har modellen därför inte fått stöd i data. Däremot har studier funnit att föräldrar ger större gåvor till sina sämre bemedlade barn (se exempelvis Hochguertel och Ohlsson 2009). En möjlig förklaring till detta är att arvsfördelningen är offentlig, vilket gör att föräldrar som vill framstå som rättvisa, väljer att dela arven lika medan gåvor kan ges utan utomstående vetskap och på så vis lättare kan användas till ojämna fördelningar (Lundholm och Ohlsson 2000; Bernheim och Severinov 2003).

5.4.3 Egoistisk altruism

En variant av altruismmodellen är den s.k. joy-of-giving, eller warm-glow-modellen som den också kallas (Andreoni 1990), vilken utgår ifrån att människor på ett egoistiskt sätt får nytta av att ge men inte bryr sig om hur mottagaren påverkas. Arv ses som en konsumtionsvara och högre skatt leder till att priset på att lämna ett arv ökar relativt priset på övriga konsumtionsvaror, vilket gör att individen ökar övrig konsumtion och minskar konsumtionen av arv. Modellen används främst när fokus enbart ligger på arvsskattens effekter på givarna. Som en konsekvens av att givaren i sitt beslut inte tar hänsyn till välfärdsökningen hos mottagaren blir den teoretiska implikationen att arv bör subventioneras snarare än beskattas. Modellen ger dock den märkliga prediktionen att gåvor ska vandra runt i en evig "pay-it-forward"-cykel. Modellens märkliga prediktioner gör den

därför oanvändbar som vägledning för utformning av arvsbeskattning i praktiken.

5.4.4 Den kapitalistiska arvsmodellen

Denna modell bygger på antagandet att individer får nytta av att hålla förmögenhet snarare än att konsumera upp den eller ge bort den. Nyttan kan uppstå t.ex. genom att förmögenheten bidrar till makt och status. Till skillnad från joy-of-giving/warm glow-modellen så leder inte arvsbeskattning till några beteendemässiga effekter, vilket möjliggör för staten att ta ut en konfiskatorisk skatt. Även om individen inte bryr sig om arv som sådant kan hen ändå värdesätta att förmögenheten fortlever även efter döden; exempelvis genom att ett familjeföretag lever vidare. Om så är fallet kan arvsskatt medföra beteendeanpassningar och effektivitetsförluster. Denna modell lyfts ofta fram som en bra förklaring till sparbetående bland rika och den har även fått visst empiriskt stöd i USA (Kopczuk 2007).

5.4.5 Arv som betalning för omsorg

Det finns ytterligare en teori och den baseras på att arv fungerar som en form av ersättning från föräldrarna till barnen för tjänster som barnen utför åt föräldrarna, såsom exempelvis omsorg, uppmärksamhet och social gemenskap. Antagandet är att föräldrarna föredrar att "köpa" dessa tjänster av barnen snarare än att köpa dem på den vanliga, anonyma, marknaden (Cox 1987). Denna modell relaterar också till den så kallade strategiska arvsmodellen (Bernheim m.fl. 1985), i vilken föräldrar och barn deltar i strategiskt spel där föräldern lovar att efterlämna arv i framtiden mot att barnen i gengäld uppför sig på ett visst sätt, exempelvis skaffar "rätt" utbildning eller barnbarn. I dessa modeller leder en ökad skatt till att priset på barnens tjänster ökar. Om gåvor beskattas separat och är skattefrämjade så kan föräldrar i praktiken undvika skatteökningen genom att tidigarelägga överföringen till barnen med hjälp av fler och större gåvor, precis som i fallet med altruismpreferenser. Att tidigarelägga överföringarna kan dock vara kostsamt eller riskfyllt för föräldrar eftersom de riskerar att förlora förhandlingspositionen gentemot barnen. Till syvende och sist beror föräldrarnas respons på hur känslig

(elastisk) deras efterfrågan på barnens tjänster är för förändringar i priset på tjänsterna. Om den är känslig kommer en skatteökning leda till att föräldrarna, i stället för att köpa tjänster från barnen, lägger sina pengar på motsvarande tjänster på marknaden (eller annan typ av konsumtion). Forskningen har dock lite att säga om denna elasticitet, även om Niimi (2019) finner att föräldrarnas efterfrågan på tjänster från barnen är relativt priskänslig. Erixson och Ohlsson (2019) finner stöd för dessa modellens prediktioner genom att barn som hjälpt sina föräldrar mer får större arv än syskonen.

5.5 Lärdomar och betydelse för beskattning av arv

Som nämnts ovan finns det visst empiriskt stöd för samtliga modeller avseende avsiktliga arv, emellertid förklarar ingen enskild modell på ett tillfredställande sätt motiven bakom alla arv (Kopczuk och Lupton 2007). I praktiken styrs individers arvsbeteende förmodligen av en kombination av motiv vilket gör att det inte heller finns något entydigt teoretiskt svar på frågan om hur arvsskatt påverkar sparande och därmed vilka effektivitetsförluster som en arvsskatt kan ge upphov till. Om arv huvudsakligen uppstår till följd av altruistiska motiv där föräldrar bryr sig om sina avkomlingars välfärd kan en arvsskatt medföra stora effektivitetsförluster genom att sparande och kapitalbildning hämmas. Men om arv huvudsakligen är oavsiktliga eller uppstår till följd av motiv som inte tar hänsyn till mottagarens nytta, såsom t.ex. i den egoistiska altruism-modellen eller den kapitalistiska arvsmodellen, uppstår inga effektivitetsförluster eftersom sparandet inte påverkas.

Det är därför av stor betydelse att förstå hur en arvsskatt de facto påverkar sparande och kapitalbildning. I nästa kapitel går vi därför igenom den empiriska litteraturen på detta område.

Huruvida en arvsskatt är önskvärd ur ett optimalbeskattningsperspektiv beror inte bara på hur stora effektivitetsförlusterna är utan även på skattens omfördelningseffekter. Som vi tidigare diskuterat har det visat sig svårt att generera stora skatteintäkter med hjälp av arvsskatt. Men om en arvsskatt kan tas in från individer med hög intjäningsförmåga och skatteintäkterna kan användas till omfördelning, kan den vara önskvärd trots betydande effektivitetsförluster och begränsade skatteintäkter. I kapitel 8 presenterar vi vad den

empiriska litteraturen har att säga om arvsskattens konsekvenser för förmögenhetsfördelningen.

6 Beteendeeffekter av arv och arvsskatt

I föregående kapitel diskuterade vi det teoretiska ramverket kring arvsbeskattning. Vi visade att utformningen av en optimal arvsskatt till syvende och sist beror på vilka motiv som styr människors vilja att lämna efter sig arv. Vilka arvsmotiv som är mest relevanta har emellertid visat sig svårt att fastställa med empiriska studier. Oavsett vilken av de enskilda modellerna (eller vilken mix av dem) som bäst beskriver verkligheten förenas de av förutsägelsen att en arvsskatt medför beteendeeffekter som får konsekvenser för skatteintäkterna, möjligheterna till omfördelning och, i slutändan, välfärden. Dessa effekter kan i sin tur mätas direkt med empiriska metoder. Det finns två sidor av varje arv: en givare och en mottagare, och således också två parter vars beteenden kan förväntas påverkas av arvsskatten. I detta avsnitt diskuterar vi den empiriska forskningen kring beteendeeffekter av arvsskatt bland både givare och mottagare av arv.

Beteendeeffekter av skatter brukar vanligtvis delas upp i *reala responser* (t.ex. arbetsutbud och sparande) och *skiftningsresponser* som t.ex. när individen av skattemässiga skäl skiftar inkomst mellan olika skattebaser, exempelvis från arbetsinkomst till kapitalinkomst (Saez m.fl. 2012). Ett exempel på en real respons i en arvsskattekontext är när individen minskar sitt sparande som en konsekvens av att skatten höjs (och konsumerar mer eller jobbar mindre). Ett exempel på en skiftningsrespons är att individen väljer att ge bort förmögenheten i form av gåvor till arvingarna under livet (om dessa är skattemässigt fördelaktigare än arv) i stället för att överlåta den i form av arv.

Även om arvsskatt kan påverka flera dimensioner av beteende så kan välfärdskonsekvenserna av en skattereform enligt en enkel statistisk modell sammanfattas av skattens, eller mer specifikt marginal-

skattens, effekt på skattebasen, dvs. kvarlåtenskapen. Detta ramverk benämns ofta som "sufficient statistic"-ramverket (Feldstein 1995; 1999; Saez m.fl. 2012)²⁶. Det är dock förenklat eftersom arvsbeskattning, till skillnad från arbetsinkomstbeskattning, innefattar flera beteendemarginaler såsom givande av gåvor (avsnitt 6.1.3) och också arbetsutbuds- och investeringsbeslut (avsnitt 6.1.1). Dessa i sin tur har konsekvenser för intäkterna från inkomst- och bolags-skatte. Till exempel tas inte tillräcklig hänsyn till effekter på arvingarnas beteenden, som också påverkar skatteintäkterna (avsnitt 6.2). Utöver beteendeeffekter som direkt påverkar skatteintäkter och tillväxt kan en arvsskatt också påverka andra beteenden, som exempelvis gåvogivande under livet till nära och kära och testamentsgåvor till välgörenhet, vilket vi tar upp i avsnitt 6.1.4. Vidare är arvsskatten, precis som alla andra skatter, även förknippad med skatteplanering och skattefuskar. Dessa beteendeeffekter har vi emellertid valt att diskutera separat i kapitel 7.

6.1 Beteendeeffekter bland givarna

6.1.1 Sparande och kapitalbildning

Den mest centrala frågan både utifrån ett akademiskt och ett policyperspektiv är hur arvsbeskattning påverkar sparande och kapitalbildning. Enligt nationalekonomisk teori leder arvsskatt till att relativpriset på arv ökar, dvs. arv blir dyrare i relation till alternativa användningar av pengarna såsom till exempel konsumtion. Därmed förväntas individen spara mindre till arv. Om arv är en normal vara, vilket litteraturen antyder att det är (Bernheim 1991), kommer en arvsskatt även medföra en negativ inkomsteffekt som även den bidrar till att de efterlämnade arven blir mindre. Utformningen av optimala skatter har som mål att minimera effektivitetsförlusterna av skatter som uppstår till följd av oönskade beteendeförändringar. Politiska beslutsfattare är intresserade både av att förstå vilka intäkter en arvsskatt kan tänkas ge, och av hur arvsskatt påverkar t.ex. investeringar och därigenom får konsekvenser för jobbskapande, tillväxt och andra skattebaser.

²⁶ "Sufficient statistics"-ramverket kommer ursprungligen från litteraturen om inkomstbeskattning.

Trots frågans vikt är den empiriska litteraturen om arvsbeskattning och sparande relativt liten och trovärdiga estimat av orsakssambanden få. Detta kan i mångt och mycket förklaras av de många metodologiska problem som är förknippade med frågeställningen. Det är svårt att etablera ett konceptuellt ramverk kring effekter på individens sparande i dag av beskattning som sker vid dödstillfället, vilket är osäkert och kan förväntas ligga många år fram i tiden. Den potentiellt långa fördröjningen mellan beteendeeffekten och beskattningen gör det också svårt att utifrån ett empiriskt perspektiv avgöra huruvida kvarlåtenskapens storlek är en konsekvens av den rådande skatten eller av de skatter den avlidne mött tidigare under livet. Exempelvis är det den faktiska skatten vid dödstillfället (dvs. skattesatsen efter eventuella avdrag och liknande) som är den relevanta skatten i studier om skatteplanering som sker i slutskedet av livet (Kopczuk 2007; Erixson och Escobar 2020). Medan beslut som sker tidigare i livet, såsom exempelvis sparandebeslut, rimligtvis bestäms av förväntningar om hur skatten kan komma att se ut vid dödstillfället snarare än den nuvarande skatten (Kopczuk 2013a).

Nedan går vi igenom de studier som vi anser kommit fram till de mest trovärdiga estimaten av de relevanta beteendeeffekterna.²⁷ För mer genomgripande översikter hänvisar vi till Gale och Slemrod (2001) och Kopczuk (2013a). Lejonparten av forskningen på området kommer från USA och tyvärr finns det, oss veterligen, inga studier om sambandet mellan arvsskatt och sparande från Sverige, vilket delvis kan förklaras av att data över förmögenheter och arv för längre tidsperioder saknas.

Kopczuk och Slemrod (2001) studerar frågan om hur arvsskatt påverkar kvarlåtenskapens storlek. Studien baseras på amerikanska data över kvarlåtenskapsskattedeclarationer från 1900-talets första hälft. Utifrån resultaten av tidsserieanalyser som utnyttjar variation i federala kvarlåtenskapsskattesatser över tid och analyser av tvärsnittsdata som utnyttjar åldersvariation i (förväntad) skattesats drar författarna slutsatsen att skatten har en liten effekt på kvarlåtens-

²⁷ Det finns en äldre litteratur bestående av uppsatser som använder modeller för att simulera konsekvenserna för sparandet av arvsskattereformer och de finner att högre skatt kan medföra både ökat och minskat sparande (Carroll 2000; Gale och Perozek 2001). Anledningen till tvetydigheten är att resultaten är starkt beroende av vilka antaganden som görs om vilket arvmotiv som styr människor, och som vi skrev i avsnitt 5.4 råder det långt ifrån konsensus i denna fråga.

skapens storlek. En procents ökning av marginalsattesatsen minskar kvarlåtenskapens storlek med endast 0,1–0,2 procent. Joulfaian (2006a) använder motsvarande data som Kopczuk och Slemrod (2001) men för tidsperioden 1950–98 och hans tidsserieanalyser ger liknande resultat. Ett problem med dessa studier är att analyserna baseras på förhållandevisa rika individers arvsskatt, vilket gör att resultaten inte direkt kan användas för att förstå sparandeeffekter av arvsskatter som påverkar en större del av befolkningen. Ett annat problem är att det inte går att särskilja sparandeeffekterna från skatteplanering vilket kan vara viktigt utifrån ett policyperspektiv.

Holtz-Eakin och Marples (2001) använder enkätdata över förmögenhet för ett representativt urval av amerikaner för att studera hur de påverkas av förändringar i arvsskattesatser på delstatsnivå. Eftersom analysen baseras på förmögenhet, snarare än kvarlåtenskap, kan resultaten tolkas som beteendeeffekter till följd av både den nuvarande skatten och de skatter individerna förväntar sig i framtiden. Resultaten överensstämmer i stort med de från tidigare nämnda studier men de ska tas med en nypa salt då tvärsnittsanalysen inte tar hänsyn till möjligheten att delstatens arvsskatt kan påverka vilken delstat som människor väljer att bosätta sig i (Moretti och Wilson 2020).²⁸

Likheterna i resultat med de i föregående studier antyder dock att effekten på kvarlåtenskapens storlek främst fångar reala responser och i mindre utsträckning skatteplanering. Detta är en konsekvens av att studiepopulationen i Holtz-Eakin och Marples framförallt består av individer som inte har ackumulerat så stora förmögenheter att de är skattepliktiga och därför ännu saknar incitament att skatteplanera.

I en uppsats baserad på franska data försöker Goupille-Lebret och Infante (2018) lösa några av de metodproblem som tidigare studier lider av genom att studera en diskontinuitet i beskattningen av livförsäkringar. En livförsäkring kan ses som sparkonto och kapitalet som finns på kontot vid försäkringstagarens fränfalle betalas ut till dennes arvingar i likhet med andra tillgångar i dödsboet. I Frankrike utgörs ca 40 procent av arven av livförsäkringskapital. Utbetalningar från livförsäkringar, upprättade efter novem-

²⁸ I nästa kapitel diskuteras forskningen kring hur arvsskatt påverkar var individer väljer att bosätta sig.

ber 1991 och som gjorts innan försäkringstagaren fyllt 70 år, beskattas lägre än andra av den avlidnes tillgångar (och också lägre än inkomst). Denna diskrepans i beskattning av olika tillgångar används för att estimerar en kausal effekt av arvsskatt på förmögensackumulering. Resultaten visar att den franska arvsskatten ger upphov till tre beteendeeffekter. Den första är att individer skiftar sitt sparande till tidigare i livet, när sparandet beskattas lägre (en s.k. intertemporal skiftningsrespons). Den andra är att förmögenheten skiftas från tillgångar som beskattas högre till tillgångar som beskattas lägre. Slutligen, den tredje, är att sparandet minskar när skatten är hög. Samtliga effekter är emellertid relativt små och slutsatsen är att effekten på förmögensackumulering är liten, i linje med resultaten från de tidigare studierna. Det ska dock påpekas att analysen är begränsad till en specifik förmögenskomponent; försäkringar, som i många andra länder utgör en liten del av den totala förmögenheten, och individer i 70-årsåldern, vilket gör att generaliserbarheten av resultaten till andra kontexter och åldersgrupper sannolikt är begränsad.

Att arvsskatt verkar medföra minskat sparande, om än i begränsad omfattning, kan antingen bero på att individer konsumerar mer varor och tjänster eller på att de arbetar mindre (dvs. konsumerar mer fritid). Förvånande nog är kunskapen om dessa mekanismer ytterst begränsad. Oss veterligen finns det endast två studier som har undersökt hur en arvsskatt påverkar arbetsutbudet bland möjliga arvlåtare. Holtz-Eakin (1999) använder data från två enkäter i USA och presenterar deskriptiv statistik som visar att, bland individer över 50 år, arbetar de som möter högre förväntad arvsskatt (eftersom de har högre förmögenhet) mindre än de som möter lägre förväntad arvsskatt. Även om detta kan betyda att arvsskatt minskar arbetsutbudet så kan det även avspegla faktumet att fritid är en normal vara, dvs. en vara individen konsumerar mer av när inkomsten eller förmögenheten ökar. Petroulakis (2014) använder sig av en mer sofistikerad metod för att besvara frågan. Han utnyttjar en reform av grundavdraget (i USA 1997) och finner att en högre skatt leder till att individer arbetar mindre; både i form av att de lämnar arbetskraften och att de som stannar minskar antalet arbetade timmar.

6.1.2 Företagande

En fråga som ofta får mycket uppmärksamhet i debatten om arvsskatt, både i Sverige och internationellt, är hur den påverkar företagande och entreprenörskap. Ett återkommande argument från motståndare till skatten är att den hämmar individers benägenhet att starta och investera i företag. Det lyfts även fram att den tvingar företagare att lägga extra tid och resurser på planeringen inför generations- eller ägarskiften. Dessutom hävdas ibland av motståndare till arvsskatt att skatten kan leda till att arvingarna behöver dränera företagen på kapital för att betala skatten, vilket försämrar lönsamheten med negativa konsekvenser för anställda och samhället i stort.²⁹ Vissa menar däremot att kritiken är oproportionerlig (i USA) eftersom småföretagare i de flesta fall inte har tillräckligt stora tillgångar för att drabbas av arvsskatt samt att de flesta företag hinner gå i graven innan ägaren gör det (Gale och Slemrod 2001). Dessa frågor är naturligtvis viktiga för beslutsfattare eftersom privat företagande är en viktig faktor för sysselsättning och tillväxt i moderna marknadsekonomier. Trots det bygger argumenten om arvsskatters skadeverkningar oftare på anekdoter och undersökningar utförda av lobbyorganisationer än på empirisk forskning.

Kanske beror det på att forskningslitteraturen på området är relativt begränsad och att den fått liten uppmärksamhet även inom den akademiska sfären. Detta kan i sin tur förklaras av att förutsättningarna för företagande och entreprenörskap ofta är väldigt kontextspecifika och att det därför är svårt att dra generella slutsatser baserat på en studie från ett specifikt land. Med detta i åtanke går vi igenom några av studierna på området.

Holtz-Eakin (1999) undersöker hur arvsbeskattning påverkar produktiviteten i småföretag. Han presenterar deskriptiv statistik, baserad på enkätsvar från ett urval av 400 företagare i delstaten New York, som antyder att högre arvsskatt är förknippad med lägre sysselsättningstillväxt i företagen och att det även hämmar ägarnas arbetsutbud. Statistiken tar dock inte hänsyn till ägarnas ålder och att resultaten således kan drivas av att äldre, rika företagare är mindre expansiva i sina affärsbeslut än yngre mindre kapitalstarka före-

²⁹ Du Rietz och Johansson (2003) argumenterar för att arvsskatten bidrog till att entreprenörsledda familjeföretag tvingades säljas, till t.ex. investmentföretag eller storföretag, i samband med generationsskiftet eftersom arvingarna tvingades till stora löneuttag för att finansiera skatten.

tagare. Att resultaten baseras på ett litet urval som inte nödvändigtvis är representativt för företagare generellt gör också att de ska tolkas med försiktighet.

Tsoutsoura (2015) undersöker hur arvsskatt påverkar företag i samband med ägarskiften. För detta använder hon en reform i Grekland som kraftigt minskade arvsskatten på överföringar av företag (i livet och till följd av dödsfall) och finner att en högre skatt minskar både små och stora företags investeringar, försäljning och kapitalreserver kring tidpunkten för överföringen.

Som vi nämner ovan lyfts det ofta upp i debatten att en icke önskvärd konsekvens av arvsskatt är att den i vissa fall leder till att familjeföretag tvingas säljas i samband med att ägaren avlider. Brunetti (2006) studerar denna fråga genom att jämföra överlevnadsgraden för familjeföretag före och efter en reform av arvsskatten i Kalifornien. Även om det finns anledning att ifrågasätta hurvida sambandet är kausalt antyder resultaten att en arvsskatt ökar sannolikheten för att familjeföretag säljs, vilket indikerar att det i många fall inte finns tillräckligt med likvida medel i företaget för att betala skatten. Likaså finner Tsoutsoura (2015) att lägre skatt på företagsöverföringar, till följd av den grekiska arvsskattereformen som beskrevs ovan, medför att en högre andel företag överförs till nästa generation.

Ett sätt för småföretagare att underlätta generationsskiften är att teckna livförsäkringar. Holtz-Eakin m.fl. (2001) finner dock att, även om småföretagare är något mer sannolika att vara försäkrade än andra, påverkar arvsskatten deras beslut att köpa en försäkring i mindre utsträckning än vad den påverkar försäkringsbeslutet bland individer som inte är småföretagare. Dessa resultat antyder antingen att småföretagare inte förväntar sig några problem i samband med generationsskiftet (eller att de inte förväntar sig att företaget kommer överleva så länge), att generationsskifte inte är en prioriterad fråga eller att de helt enkelt är dåliga på att planera.

Att företag inte förs över till nästa generation behöver dock inte nödvändigtvis vara negativt utifrån ett samhällsekonomiskt perspektiv. Exempelvis finns det ett antal studier som finner att ärvda familjeföretag presterar sämre än liknande företag som inte ärvt (Bloom och Van Reenen 2007; Pérez-González 2006), vilket antyder att diskussionen om arvsskattens skadliga konsekvenser för företagande är mer komplex än vad den först verkar. Om högre arvsskatt

gör att färre företag överförs till mindre kompetenta arvingar i stället för att säljas på marknaden skulle det kunna få positiva konsekvenser för produktivitet och tillväxt.

6.1.3 Gåvogivande under livet

I föregående avsnitt diskuterade vi forskningen om arvsskattens konsekvenser för kvarlåtenskapens storlek genom att påverka individernas beslut. Arvsskatt kan dock också ha en direkt påverkan på beslutet för *när* pengarna ska efterlämnas; om det ska ske i form av arv vid dödstillfället eller i form av gåvor under livet. Frågan är av intresse eftersom gåvor kan vara välfärdshöjande om de medför att mottagarna får pengarna när de verkligen behövs. Samtidigt kan de ha negativa konsekvenser för ojämlikhet i livsmöjligheter ifall det framförallt är rika föräldrar som ger stora gåvor till sina barn.

Många länder beskattar arv och gåvor på ett sådant sätt att det finns skatteincitament att överföra förmögenhet genom gåvor i stället för genom arv. Exempelvis är det vanligt att gåvor har ett årligt grundavdrag per mottagare vilket gör att betydande summor kan föras över obeskattade över ett antal år till t.ex. barn. I Sverige var grundavdraget för gåvoskatt 10 000 kronor per mottagare och år vilket betydde att ett föräldrapar med två barn kunde överföra 400 000 kronor skattefritt över en tioårsperiod. Med 30 procents marginalskatt blir skattevinsten för familjen i detta exempel över 100 000 kronor. I många länder är grundavdragen betydligt högre (exempelvis är grundavdraget i USA 15 000 dollar) och i många fall har individer även incitament att tidigarelägga överföringar av tillgångar som förväntas öka i värde.

Om givaren får nytta av att hålla kvar förmögenheten och är ovillig att släppa kontrollen över den bidrar skatteincitament som premierar gåvor över arv till snedvridande effekter (Kopczuk 2007). Att överföringen av förmögenhet till arvingarna tidigareläggs genom gåvor kan dock vara effektivitetshöjande ifall pengarna gör mer nytta då. För många skulle en överföring från föräldrarna göra mer nytta i 20–30-årsåldern när det är dags för familjebildning och köp av första bostaden snarare än i övre medelåldern. Stöd för detta återfinns i Spilerman och Wolff (2012) och Arrondel m.fl. (2014) som finner att gåvor från föräldrar ökar sannolikheten att mottagaren tar sig in

på bostadsmarknaden och att sambandet är starkare bland yngre mottagare. I den utsträckning det framförallt är rika föräldrar som ger gåvor, vilket verkar vara fallet (McGarry 1999; Hochguertel och Ohlsson 2009), bidrar dock gåvogivandet till att motverka lika livsförutsättningar.

Till skillnad från litteraturen om arvsbeskattning och sparande så är litteraturen kring effekterna på givande under livet mer utvecklad i termer av kausalitet.

Joulfaian (2004) studerar tidsserier över totala gåvoskatteintäkter i USA och finner att intäkterna ökar kraftigt strax innan planerade höjningar av skattesatsen. Ohlsson (2011) finner att gåvoskatteintäkterna i Sverige tjugofaldigades strax innan införandet av en kvarlåtenskapsskatt (ovanpå laglottskatten) 1948. Resultaten i dessa studier ger stöd för argumentet att individer reagerar på förväntningar om skatteförändringar.

Bernheim m.fl. (2004) använder i stället individdata över gåvor för att studera hur höjningar av grundavdraget för den federala kvarlåtenskapsskatten i USA påverkar gåvogivande. Grundtanken är att reformerna gör det relativt mer attraktivt att överföra förmögenhet i form av arv och att gåvogivandet således förväntas minska. De jämför gåvogivandet över tid med hjälp av en så kallad difference-in-differences ansats, dvs. de jämför gåvogivande före och efter reformerna mellan individer vars förmögenheter var stora nog för att arvsbeskattas och individer vars förmögenheter var små nog för att inte beskattas. Resultaten visar att gåvogivandet minskar som en konsekvens av höjningar i kvarlåtenskapsskattens grundavdrag. Page (2003) finner liknande resultat i en analys av tvärsnittsdata och Arrondel och Laferrère (2001) finner att en reform i Frankrike i början av 1990-talet, som gjorde gåvor delvis skattebefriade, ökade gåvogivandet.

Även om ovanstående studier har visat att gåvogivande påverkas av skatteincitament finner ett antal studier från USA att långt ifrån alla individer (ca 30 procent) utnyttjar den uppenbara möjligheten att minska arvsskatten genom att ge gåvor som understiger grundavdraget (McGarry 1999; Poterba 2001; Joulfaian och McGarry 2004). En möjlig förklaring till detta, något märkliga resultat, kan vara att analyserna baseras på enkätdata som inte täcker de allra rikaste, vilka är de som har störst incitament att ge gåvor. Andra möjliga förklaringar är att människor är ovilliga att fatta

beslut som är förknippade med döden eller att de är motvilliga att släppa kontrollen över sin förmögenhet (t.ex. för att den kan användas för att täcka oförutsedda utgifter eller för att den kan användas som ett medel för att påverka individer i sin omgivning).

6.1.4 Givande till välgörenhet

Gåvor till välgörenhet är utbredd i många länder och en betydande andel av de insamlade beloppen kommer från testamentsgåvor (Giving USA 2016; Giva 2020). Flera studier visar på ett positivt samband mellan kvarlåtenskapsstorlek och testamentsgåvor till välgörenhet (Kopczuk och Slemrod 2003a; Elinder m.fl. 2018; Atkinson m.fl. 2017). Detta samband beror inte nödvändigtvis på att rika individer är mer altruistiska än andra. Det kan också bero på att de har större möjligheter att ge, på grund av sina större resurser, eller på grund av att arv till välgörenhetsorganisationer ofta är undantagna från arvsskatt. Som vi nämnt i kapitel 3 var arv till välgörenhetsorganisationer skattebefriade i Sverige under en period. Detsamma gäller för en majoritet av de OECD-länder som i dag beskattar arv och gåvor.

I debatter om arvsskatt lyfts det ofta fram att avskaffad skatt leder till minskat välgörenhetsgivande. Prediktionen från den nationalekonomiska grundmodellen är att arvsskatt leder till ökat givande till välgörenhetsorganisationer. Det beror på att arv till välgörenhet vanligtvis är skattebefriade (eller beskattas lägre än andra arv) och att det därför är relativt billigare att ge till välgörenhet än till andra mottagare. Denna prisseffekt förväntas leda till ökat välgörenhetsgivande. Samtidigt innebär arvsskatt att det finns mindre att fördela efter skatt, vilket kan motverka prisseffekten (i alla fall om arv är en normal vara). Även om de studier som finns om sambandet mellan inkomst/förmögenhet och testamentsgåvor till välgörenhet är deskriptiva i sina ansatser, tyder resultaten på att testamentsgåvor till välgörenhet är en normal vara (Atkinson m.fl. 2017; Elinder m.fl. 2018).³⁰ Det är därför i slutändan en empirisk

³⁰ Det finns litteratur som studerar sambandet mellan inkomst/förmögenhet och gåvor till välgörenhet under livet som presenterar trovärdiga resultat som visar att större ekonomiska resurser ger upphov till mer välgörenhetsgivande (se t.ex. Drouvelis och Marx 2020 för referenser).

fråga huruvida en arvsskatt leder till mer eller mindre gåvor till välgörenhet.

Kopczuk och Slemrod (2003a) använder aggregerade data från kvarlåtenskapsskattedeklarationer över en 50-årsperiod i USA och studerar hur förändringar i marginalsattesatsen påverkar givande. Deras analys antyder att en arvsskatt medför mer välgörenhetsgivande än vad som hade varit fallet utan arvsskatt, vilket betyder att priset effekten av skatten är större än förmögenhetseffekten. Bakija m.fl. (2003) utnyttjar också förändringar i skattesatser över tiden men använder årliga data över testamentsgåvor till välgörenhet från amerikanska skattemyndigheten. Resultaten från analysen tyder på att priset effekten är stor och dominerande och att ett slopande av skatten sannolikt skulle minska välgörenhetsarven med närmare 40 procent. Joulfaian (2005) drar emellertid slutsatsen att den amerikanska kvarlåtenskapsskatten har begränsad påverkan på givandet utifrån sin analys av skillnader i totalt givande mellan perioder med höga respektive låga skattesatser och grundavdrag.

Den studie som utifrån ett metodologiskt perspektiv ger de mest trovärdiga estimaten är enligt vår mening Brunetti (2005) som använder en difference-in-differences-metod för att studera effekterna av slopandet av arvsskatten i Kalifornien i början av 1980-talet. Resultaten visar, i likhet med de flesta andra studierna, att arvsskatt ökar välgörenhetsgivandet (dvs. att priset effekten överstiger förmögenhetseffekten) men att effekten är något mindre än de korrelationer som rapporterats tidigare.

6.1.5 Slutsatser för arvlåtare

Genomgången av kunskapsläget kring beteendeeffekter av arvsskatt bland arvlåtare kan sammanfattas med att säga att effekterna generellt går i linje med vad nationalekonomisk teori förutspår. Det är dock påtagligt att de i många fall är betydligt mindre än vad som lyfts upp av motståndare till arvsskatt. Exempelvis visar forskningen att effekten på sparande tycks vara väldigt begränsad, även i toppen av fördelningen, vilket betyder att skattens skadeverkningar på investeringar och tillväxt förmodligen inte är särskilt stora. Det samma gäller konsekvenserna av arvsskatt för företagande och entreprenörskap. Att arvsbeskattning medför ökat välgörenhets-

givande kan anses vara en positiv sidoeffekt av skatten i den utsträckning mottagarorganisationerna har vällovliga syften som riktas mot individer i en mer utsatt situation än de som annars hade mottagit arven. Vidare visar forskningen att en arvsskatt får människor att tidigarelägga överföringen av förmögenheten till arvtagarna. Även om förlusten av skatteintäkter verkar vara relativt begränsad kan fenomenet förmodas bidra till att öka skillnaderna i livsförutsättningar i den yngre generationen eftersom gåvorna framförallt ges av rika föräldrar.

Vi vill påminna om att merparten av forskningen vi beskrivit i detta avsnitt baseras på data från USA och att resultaten därför inte nödvändigtvis är direkt överförbara till en svensk kontext. Likaså vill vi även förtydliga att många av resultaten ska tolkas som korrelationer snarare än orsakssamband och att möjligheterna att använda dem för politiskt beslutsfattande således är begränsade. Resultat från studier av arvsskattereformer kan generellt antas fånga orsakssamband bättre. Men samtidigt lider de av faktumet att de endast fångar de kortsiktiga effekterna. Att arvsskatt exempelvis har begränsade effekter på sparande på kort sikt (Goupille-Lebret och Infante 2018) behöver inte betyda att de sammantagna, långsiktiga effekterna är begränsade.

6.2 Beteendeeffekter bland mottagarna av arv

I detta avsnitt går vi igenom forskningen kring effekterna av arvsskatt på mottagarnas beteenden såsom arbetsutbud, sparande, konsumtion och företagande.³¹ En arvsskatt påverkar storleken på arvet och i den utsträckning arvet påverkar mottagarnas beteende får det också konsekvenser för arvsskattens effektivitetskostnader och skatteintäkter från andra skatter, t.ex. inkomstskatter.

Gemensamt för merparten av studierna inom detta område är dock att de studerar beteendeeffekter av arv snarare än beteendeeffekter av arvsskatt. Även om arv i vissa fall är att beakta som en förmögenhetschock, vilken kan användas för att studera policyrelevanta inkomst- och förmögenhetseffekter, blir utsagorna om arvsskattens effekter i dessa fall endast indirekta. Exempelvis tolkas

³¹ Arv och arvsskatt kan även påverka andra beteenden och utfall, såsom exempelvis hälsa. Erixson (2017) finner dock att större arv, till följd av slopad arvsskatt, inte har några betydande konsekvenser för mottagarnas hälsa i en studie av svenska data.

ofta resultatet att arv leder till minskat arbetsutbud bland mottagarna som att högre arvsskatt bidrar till att motverka denna effekt, vilket endast är korrekt under vissa antaganden.

Utifrån ett teoretiskt perspektiv kan arv ses som ett exempel på arbetsfri inkomst. Till skillnad från förändringar i intjänad inkomst (t.ex. arbetsinkomst), som är förknippade med både inkomst- och substitutionseffekter, är förändringar i arbetsfri inkomst endast förknippade med inkomsteffekter. Om fritid är en normal vara kommer ett arv därför leda till att individen arbetar mindre. En höjning av arvsskatten medför då en beteendeeffekt genom skattens effekt på arvets storlek.

Det huvudsakliga problemet när man ska studera effekter av arv är att de inte är slumpmässiga. Det innebär att vissa mottagare kan förvänta sig att få större arv än andra. Exempelvis visar Elinder m.fl. (2018) att storleken på arv är starkt korrelerad med mottagarnas förmögenhet. Det finns också forskning som visar att individuella faktorer (t.ex. utbildningsnivå och plats i syskonskaran) påverkar relativa arvsbelopp inom familjer (Erixson och Ohlsson 2019). Även om många individuella faktorer som kan förväntas vara korrelerade med storleken på arv är observerbara och kan kontrolleras för i en statistisk analys finns det sannolikt även de som inte är observerbara, exempelvis preferenser för konsumtion, arbete och fritid, och risk. Ett annat uppenbart metodproblem när man ska studera effekter av arv, är att många arvingar kan förmodas ha en relativt bra uppfattning om hur mycket de kommer att ärva och vissa även om ungefär när de kommer att ärva. Om mottagarna har förväntat sig arvet och ändrat sitt beteende, t.ex. sitt arbetsutbud, redan innan arvet realiserats är det lätt att underskatta arvseffekten. Vidare kan omständigheter i mottagarens liv spela roll för hur hon reagerar på arvet. Exempelvis ska förväntade arv, enligt grundteorin, inte leda till någon beteenderespons vid mottagandet. Många individer saknar dock ekonomiska medel att utjämna sin konsumtion över livet baserat på förväntade framtida inkomster. Likaså är det på dagens lånemarknader mycket svårt att hävda kreditvärdighet med hänvisning till förväntningar om arv. I de fall arvingarna är likviditetsbegränsade riskerar beteenderesponser efter arvet felaktigt att tolkas som att arvet var oväntat. En ytterligare komplicerande faktor är att arv är en konsekvens av att någon, ofta en nära anhörig, gått bort vilket gör att beteendeförändringar efter arvet kan vara en

konsekvens av sorg snarare än en effekt av att ha ärvt. Det är också möjligt att arvingen ändrat sitt beteende redan innan arvet för att ta hand om givaren.

6.2.1 Arbetsutbud

Huruvida arv gör att människor arbetar mindre är något som har diskuterats länge. De mest kända förespråkarna är den svenska industrimannen och uppfinnaren Alfred Nobel och den amerikanska stålbaronen Andrew Carnegie, som båda ansåg att arv gör mottagaren lat och mindre produktiv och att föräldrar därför ska vara återhållsamma med vad de lämnar efter sig. Även politiska beslutsfattare tenderar att ogilla reformer som medför att individer arbetar mindre. Kopczyk (2013b) visar att arvets effekt på arvingarnas arbetsutbud spelar en viktig roll för den optimala nivån på en arvsskatt eftersom den medför en så kallad fiskal externalitet. Detta då arvsskatt ökar arvtagarnas arbetsinkomster, och således deras skattebetalningar, vilket i sin tur har en positiv effekt på de totala skatteintäkterna. Det finns numera en uppsjö av studier från flera länder, däribland Sverige, som undersöker sambandet mellan arv och arbetsutbud.

De tidigaste studierna på området är Holtz-Eakin m.fl. (1993) och Joulfaian och Wilhelm (1994) som studerar frågan med hjälp av amerikanska data. Deras metod bygger på att jämföra arbetsutbud mellan individer som ärver stora belopp med de som ärver mindre. De finner att mottagande av arv dels ökar benägenheten att lämna arbetskraften, dels minskar arbetsinkomsten, men att sambanden är svaga. Båda dessa studier fokuserar dock på arvingar som är rika och också mottar väldigt stora arv, vilket gör det svårt att dra slutsatser för andra grupper utifrån resultaten. Elinder m.fl. (2012) använder data från bouppteckningar och dödsboanmälningar för avlidna i Stockholm 2004 med information om arv som mottagits av deras barn. Studien utnyttjar variation i arvstorlek mellan arvingar och kontrollerar för icke-observerbara faktorer som kan påverka både arvsbeloppet och arbetsutbudet med hjälp av paneldatamodeller, och finner att arbetsinkomsten minskar med storleken på arvet. Effekten framstår som större än vad tidigare studier funnit, men samtidigt är också den statistiska osäkerheten stor eftersom studien baseras på

ett relativt litet datamaterial. Det gör det svårt att utesluta att effekten skulle kunna vara betydligt mindre. Resultaten tyder också på att det finns förväntningseffekter, dvs. att mottagarna minskat arbetsutbudet redan innan de mottar arvet. Det går dock inte att utesluta att denna anpassning även skulle kunna bero på att arvingarna gått ner i arbetstid innan föräldrarnas död för att ta hand om föräldern.

Brown m.fl. (2010) fokuserar på pensionsbeslut (den extensiva arbetsutbudsmarginalen) och använder amerikanska enkätdata för att studera hur arv påverkar dessa. Deras data innehåller en fråga om huruvida arvet var förväntat eller inte, vilket gör att de kan analysera förväntningseffekter. Resultaten går i linje med teorin; individer som mottar ett oväntat arv är mer benägna att sluta arbeta än de som mottar förväntade arv. I en nyligen publicerad studie, som är baserad på tyska enkätdata och som utnyttjar variation i arvstorlek mellan arvingar, finner också Doorley och Pestel (2020) att arbetsutbudet minskar mer bland mottagare av oväntade arv än bland mottagare av förväntade arv.

Garbinti och George-Kot (2016) studerar arvets effekt på pensionsbeslut bland arvingar i Frankrike. Den empiriska strategin bygger på en jämförelse av individer som ärver ett givet år med liknande individer som ärver några år senare, och resultaten visar att arven, som i genomsnitt uppgår till 119 000 euro (i 2010-års prisenivå), ökar sannolikheten för att gå i pension med närmare 40 procent.

Bø m.fl. (2019) använder registerdata över hela populationen av arvingar i Norge under åren i början av 2000-talet för att studera hur arven påverkar arbetsutbudet både på den extensiva marginalen och den intensiva marginalen (dvs. hur mycket individen väljer att arbeta, givet att hen arbetar). Författarna använder en s.k. matchningsmetod för att konstruera en kontrollgrupp av individer som inte ärvt, men som i övrigt är så lika individerna som ärvt som möjligt. Deras omfattande datamaterial gör det möjligt att studera huruvida arbetsutbudseffekten skiljer sig mellan olika typer av arvingar. De finner i likhet med tidigare studier att arbetsutbudet minskar till följd av arv och att effekten är speciellt stor för äldre arvtagare (som oftare lämnar arbetsmarknaden när de ärver) och för mycket unga arvtagare, för vilka arvet också kan antas vara mer oväntat.

Nekoei och Seim (2019) använder svenska registerdata för att studera frågan och finner att arv har effekter både på den intensiva och extensiva marginalen på kort sikt men att effekterna på den intensiva marginalen klingar av över tiden. Nekoei och Seim använder en liknande metod som Garbinti och Georges-Kot (2016) och identifierar arvseffekten genom att jämföra arbetsutbudet för individer som ärvt ett givet år med arbetsutbudet för lika gamla individer som ärver vid ett senare tillfälle. Givet antagandet om att det är slumpmässigt huruvida ens förälder avlider i år eller nästa, kan arvet anses vara en förmögenhetschock och kausaliteten således trovärdig. Den empiriska strategin tar däremot inte hänsyn till eventuella sorgeeffekter.

Studierna ovan visar att arv har effekter på arbetsutbudet men att de generellt är små. Dessa resultat går i linje med resultat från studier som undersökt effekterna av andra, mer rena förmögenhetschocker, såsom exempelvis lotterivinster (t.ex. Cesarini m.fl. 2017) och vinster på aktiemarknaden (t.ex. Poterba 2000). Även om det utifrån detta framstår som lätt att dra slutsatsen att arvsskatt leder till ökat arbetsutbud bland arvingarna kvarstår problemet att arvsskatten även påverkar givarnas sparande och kvarlåtenskaper och därigenom även arvets storlek. Men som vi diskuterade i föregående avsnitt är kunskapen om effekterna av en arvsskatt på sparande bland givarna av arv begränsade vilket komplicerar slutsatserna.

Kindermann m.fl. (2020) försöker besvara den relevanta policyfrågan om hur mycket extra skatteintäkter från arvtagares arbetsinkomster staten kan förvänta sig för varje extra euro/krona den tar in i arvsskatt? För detta utgår de från en teoretisk livscykelmodell som de simulerar med data över de faktiska fördelningarna av arv och inkomster i den tyska ekonomin och empiriska skattningar av arbetsutbudseffekter från tidigare studier. De finner att varje euro i arvsskatteintäkt som den tyska staten får in innebär 0,09 euro extra i inkomstskatteintäkter från arvtagarna.

I ett pågående forskningsprojekt undersöker Agersnap och Erixson (2020) den direkta effekten av arvsskatt på arbetsutbudet. Studien baseras på att det plötsliga avskaffandet av den svenska arvsskatten 2004 kan anses utgöra slumpmässig variation i arvstorlek. Individer som ärvde efter avskaffandet betalade ingen arvsskatt och fick således ett större arv än de som ärvde före avskaffandet. Författarna estimerar arbetsutbudseffekten med en s.k.

triple-difference-estimator som utnyttjar variation över tid och arvets storlek mellan behandlings- och kontrollgruppen. De preliminära resultaten från analysen överensstämmer i stort med dem från studier av lotterivinster och arv.

Att individer arbetar mindre ju mer de ärver och ju mindre de får betala i arvsskatt betyder att skatteintäkterna från inkomstbeskattningen blir lägre än vad de hade varit i en värld med mindre arv och högre arvsskatt. Om det är så att de med högre inkomster före arvet också är de som får större arv kan arv och arvsskatt ha konsekvenser också för inkomstjämligheten. Genomgången av studierna ovan antyder dock att arbetsutbudseffekterna av arv och arvsskatt är små.

6.2.2 Företagande

Föregående avsnitt visade att arv leder till minskat arbetsutbud. En liten litteratur har gått ett steg längre och fokuserat på en speciell grupp av arvingar – företagare – och studerat hur de påverkas av arv och arvsskatt.

Holtz-Eakin m.fl. (1994a; b) studerar amerikanska data och finner att arv leder till att fler företag startas och att kapitaltillskottet gör att befintliga företag blir mer lönsamma. Även Lind och Ohlsson (1996) finner ett positivt samband mellan att få ett arv och beslutet att bli eller förbli egenföretagare, baserat på en studie av enkätdata från Sverige. De finner även motsvarande resultat för lotterivinster, som kan tänkas vara mer oväntade än arv.

Slutsatsen från studierna är att likviditetsbegränsningar verkar vara viktiga: tillgång till kapital behövs dels för att starta företag, dels för att utveckla ett befintligt företag.³² I den utsträckning arvsskatt minskar tillgången till företagskapital, tyder dessa resultat på att en arvsskatt även leder till uteblivna investeringar, lägre skatteintäkter från företag, och i förlängningen också till uteblivna arbetstillfällen.

Escobar (2017) fokuserar på ägare av småföretag i Sverige som ärver och jämför de som får stora arv med de som får mindre arv för att studera hur arv påverkar företagets lönsamhet och ägarens arbetsutbud. Resultaten visar att företag vars ägare fått stora arv fortlever

³² Resultaten om att likviditetsbegränsningar är vanligt förekommande och är ett tecken på att kapitalmarknaderna inte är perfekt fungerande.

i större utsträckning än företag vars ägare fått små arv. Arv tycks emellertid inte ha någon påverkan på företagets intäkter och vinster vilket talar för att likviditetsbegränsningar inte är ett stort problem för företagarna (i studiepopulationen). Att arv gör att företagen fortlever i större utsträckning kan i stället förklaras av att ägarna får nytta av att driva företag (t.ex. genom att de uppskattar friheten av att vara sin egen chef och kunna spendera tiden som de själva önskar) och att de väljer att göra mer av det när förmögenheten ökar. Denna förklaring stärks också av att företagarna inte minskar sitt arbetsutbud i nämnvärd utsträckning eller lämnar företagen till följd av arvet.

6.2.3 Konsumtion och sparande

Endast ett fåtal studier har studerat hur arv påverkar konsumtionen. Den huvudsakliga anledningen är att högkvalitativa data på konsumtion är en bristvara.

Tidiga studier på området är Weil (1994) och Joulfaian och Wilhelm (1994), som använder amerikanska enkätdata för att undersöka hur arv påverkar konsumtion av vissa varugrupper. Båda studierna finner ett positivt samband men ett svagt sådant. Exempelvis rapporterar Joulfaian och Wilhelm, som estimerar konsumtions-effekten genom att utnyttja variation i arvsbelopp mellan arvingar, att 10 000 dollar mer i arv ökar konsumtionen av mat med endast 14 dollar per år (i 1989-års prisnivå). Mat är den enda konsumtionsvaran som är tillgänglig i deras data och ett problem är att inköp av mat inte nödvändigtvis är den konsumtion som kan väntas påverkas mest av en plötslig ökning i förmögenheten.

Joulfaian (2006b) använder i stället amerikanska registerdata och finner att arvingarnas förmögenhet ökar med mindre än arvets storlek vilket antyder att de konsumerat en del av arvet snarare än att de sparat det. Elinder m.fl. (2012) finner att arv medför en ökning av arvtagarnas kapitalinkomster på kort sikt vilket indikerar realiserade kapitalinkomster och möjligen därför en tillfällig ökning av konsumtionen. Liknande mönster har rapporterats även för Danmark av Druedahl och Martinello (2020). De studerar effekterna av oväntade arv till följd av plötsliga dödsfall (när givaren avlidit i exempelvis en bilolycka eller hjärtinfarkt) och finner att endast en

tredjedel av arvet återstår tio år efter mottagandet. Karagiannaki (2017) finner beteendeeffekter av liknande storlek bland brittiska arvingar men visar också att effekten skiljer sig åt beroende på hur stor förmögenhet arvingarna hade före arvet. Arvingar med lägre förmögenhet tenderar att konsumera en större del av arvet än rikare arvingar, som i många fall sparar arvet.

I sin studie av svenska data finner även Nekoei och Seim (2019) att konsumtionseffekten beror på arvingarnas förmögenhet. De tar dock analysen ett steg längre och separerar ut effekten på olika typer av konsumtion. Resultaten visar att på kort sikt läggs 30 procent av det extra förmögenhetstillskottet på bilköp, 40 procent på andra konsumtionsvaror och resterande 30 procent till att minska arbetsutbudet. På längre sikt däremot läggs pengarna framförallt på andra konsumtionsvaror än bilar och endast en liten del används för att minska arbetsutbudet.

Andersen och Nielsen (2011) studerar oväntade arv i Danmark som uppstår till följd av plötsliga dödsfall och finner att arv ökar sannolikheten att mottagaren börjar investera i aktier. Merparten av arvingarna väljer dock att hålla säkrare tillgångar som t.ex. kontanter och obligationer. Intressant nog finner de också att de flesta av arvingarna som ärver aktier väljer att sälja hela portföljen, vilket tyder på att arvlåtarens optimala portfölj inte överensstämmer med arvingarnas.

6.2.4 Slutsatser för arvtagare

Vår genomgång visar att arv påverkar mottagarnas beteende i flera dimensioner. En tolkning av detta är att en arvsskatt, som minskar arvets storlek, motverkar dessa beteendeeffekter. I vissa fall har det uppenbara positiva konsekvenser för de totala skatteintäkterna, som i fallet med arbetsutbud. I andra, som i fallet med egenföretagande, kan det ha negativa konsekvenser för skatteintäkterna och även investeringar och tillväxt, i den utsträckning mottagarna av arv är likviditetsbegränsade.

Att resultaten på området huvudsakligen baseras på arv snarare än på arvsskatt är dock begränsande eftersom skatten även har indirekta konsekvenser för arvets storlek. Det vill säga, arvsskatten har en direkt påverkan på hur mycket av arvet som arvtagaren får

behålla, men också en indirekt påverkan exempelvis genom att arvlåtaren har sparat mindre under livet som en konsekvens av skatten. Trovärdiga skattningar av förmögenhetseffekter, som de som återfinns i studier av lotterivinster och även i vissa arvsstudier, tillsammans med estimat av skattebasens elasticitet, skulle kunna ge den policyrelevanta effekten. Tyvärr är de senare estimaten bristfälliga. Estimat av den direkta effekten av arvsbeskattning på arvtagarnas ekonomiska beteenden är därför något som framtida forskning bör fokusera på.

Likaså saknas det studier om hur förväntningar om framtida arv och arvsskatt påverkar människors ekonomiska beslutsfattande. Är det så att individer som förväntar sig stora arv i framtiden väljer att utbilda sig i lägre utsträckning, arbeta och spara mindre? Dessa förväntningseffekter är förmodligen vad Alfred Nobel och Andrew Carnegie hade i åtanke när de uttryckte sina farhågor om arv.

Det saknas även studier av hur arv av specifika tillgångar påverkar beteendet, exempelvis i vilken utsträckning arvtagare som ärver företag driver företaget vidare, och hur arv av en bostad påverkar ens boendeform.

7 Skatteplanering och skattefusk

I föregående kapitel fokuserade vi på kunskapsläget om effekterna av arvsbeskattning på beteenden som sparande, arbetsutbud, och företagande. I detta kapitel går vi igenom den empiriska litteraturen om en annan form av beteendeeffekter, nämligen skatteplanering och skattefusk.

Liksom alla andra skatter är även arvsskatt förknippad med skatteplanering och skattefusk, vilket påverkar skatteintäkterna och statens möjligheter att omfördela och motverka ojämlikhet. Att människor är intresserade av att undvika arvsbeskattning blir uppenbart av att det i alla länder med arvsskatt finns en stor sektor av företag inom juridik och skatterådgivning som tillhandahåller tjänster inom arvsskatteplanering. Exempelvis omsätter branschen i USA runt 180 miljarder dollar per år.³³ Även i Sverige var arvsskatte-rådgivning en betydande sektor men den försvann så gott som över en natt i samband med att skatten avskaffades (Ydstedt och Wollstad 2015).

7.1 Många sätt att undvika arvsskatt

Vilka strategier kan man då använda för att undvika arvsskatt? Det enklaste sättet att undvika att ens förmögenhet arvsbeskattas är att konsumera upp den under livet, exempelvis genom att resa eller köpa icke-varaktiga konsumtionsvaror. Att flytta till ett land eller jurisdiktion utan arvsskatt är ett annat sätt att undvika skatten. Exempelvis var det attraktivt för svenskar att flytta till Storbritannien och Schweiz eftersom bilaterala skatteavtal gjorde att svenskar bosatta i

³³ Schieber, J. (2019), "San Diego's Trust & Will raises \$6 million for online estate planning". *TechCrunch*. 17 december. <https://tcrn.ch/35BzLIY> [2020-12-01]

dessa länder inte betalade arvsskatt på arv och gåvor från arvlåtare i Sverige (Henrekson och Waldenström 2016).

Forskningen som vi hänvisade till i kapitel 5 visar emellertid att många människor verkar ha en uttrycklig vilja att lämna efter pengar till barnen (och ofta så mycket som möjligt) snarare än att konsumera allt under livet. Likaså är de allra flesta ovilliga att flytta för att undvika skatten, något vi återkommer till nedan.

I de flesta arvsskattesystem finns det dock stora möjligheter för både de som ger och de som tar emot arv att genom andra, mindre drastiska medel minska skattebetalningarna eller helt undvika skatten. Vissa experter på området hävdar att det är så pass enkelt att undvika arvsskatt att det är en mer eller mindre frivillig skatt (Cooper 1979). Även den svenska arvsskatten medgav stora möjligheter till skatteplanering, vilket sannolikt också var en bidragande orsak till att den sedermera avskaffades (SOU 2004:66). Ett återkommande argument var att rika givare och mottagare av arv hade större möjligheter att skatteplanera, exempelvis genom att anlita advokater och jurister, vilket inte bara gjorde skatten tandlös utan även orättvis. Detta kan ha bidragit till skattens låga legitimitet och popularitet i den svenska befolkningen, något vi återkommer till i kapitel 9.

Nedan går vi igenom några exempel på skatteplaneringsstrategier som var tillämpbara i den svenska arvsskattekontexten men som även kan tillämpas i många av de nuvarande arvsskattesammanhangen runt om i världen.

I föregående kapitel diskuterade vi gåvogivande vilket i många fall är ett av de enklaste sätten att undvika arvsskatt, för även om arvsskatt vanligtvis går hand i hand med en skatt på gåvor så gör årliga fribelopp för gåvor det möjligt att undvika arvsskatten genom långsiktig planering. Trots den uppenbara möjligheten att minska arvsskatten med hjälp av gåvor finner den empiriska litteraturen på området att gåvor utnyttjas i liten utsträckning. En möjlig förklaring till detta är att många är ovilliga att släppa kontrollen över förmögenheten (Kopczuk 2007).³⁴

³⁴ I vissa länder med arvsskatt är det möjligt att undvika skatten genom att starta och lägga pengarna i en stiftelse kopplad till en specifik individ eller familj. Sådana stiftelser var extremt ovanliga i Sverige under början av 2000-talet. Elinder m.fl. (2018) rapporterar att endast en handfull stiftelser kopplade till specifik individ/familj mottog arv under åren 2002-04 i Sverige. Detta kan förmodligen delvis förklaras av att stiftelser med syftet att endast gynna en specifik individ/familj inte var undantagna från arvsskatt. Stiftelser med allmännyttiga intressen var, som vi skriver i kapitel 3, ofta skattebefriade.

I fallet med en arvsskatt med grundavdrag för varje enskild arvslott, som den svenska, kan den totala skattebetalningen minskas genom att kvarlåtenskapen sprids ut över fler arvslotter. Till exempel kan en mor- eller farförälder minska arvsskatten genom att testamentera en del av kvarlåtenskapen till barnbarnen.

I vissa fall har också arvtagarna möjlighet att fördela ut kvarlåtenskapen på flera lotter genom arvsavståenden. Ett arvsavstående innebär att arvtagaren avstår hela eller en del av arvet till förmån för sina bröstarvingar. I Sverige beskattades överföringar genom arvsavståenden på samma sätt som arv. Arvsavståenden gör det alltså möjligt att minska skatten även om arvlåtaren inte upprättat ett testamente (exempelvis för att hon avlidit plötsligt och inte hunnit).

I de fall olika tillgångar beskattas olika kan skatten minskas genom att arvlåtaren skiftar förmögenhet från tillgångar med högt skattemässigt värde till tillgångar med lågt skattemässigt värde. Som vi beskrev i kapitel 3 skilde sig de skattemässiga värdena åt mellan olika tillgångar i Sverige. Exempelvis beskattades aktier på Stockholmsbörsens O-lista till 30 procent av marknadsvärdet medan aktier på A-listan beskattades till 75 procent av marknadsvärdet.

I Sverige fanns även möjligheten för gifta par att minska arvsskatten efter den först avlidna maken genom att med ett äktenskapsförord omvandla giftorättsgods till enskild egendom för den efterlevande maken, eftersom enskild egendom hos den efterlevande hölls utanför kvarlåtenskapen.³⁵ Ett annat sätt att skatteplanera var att omvandla den först avlidne makens enskilda egendom till giftorättsgods eftersom då endast halva i stället för hela beloppet ingår i kvarlåtenskapen. Dessutom kunde efterlevande make minska skattebördan genom att inte göra bodelning i vanlig ordning utan i stället låta varje make behålla sitt eget giftorättsgods som sin bodelningsandel. Om den efterlevande hade större nettoförmögenhet än den avlidne blev det fördelaktigt att göra på detta sätt eftersom den avlidnes kvarlåtenskap då blev mindre och därmed även arvet och arvsskatten.

Ovanstående strategier är exempel på lagliga sätt att undvika arvsskatt. Ofta finns det även olagliga sätt att undvika den, exempelvis genom att avstå att rapportera vissa tillgångar eller ta upp dem till för låga värden. Även om värderingen av de flesta av den avlidnes

³⁵ Strategin förutsatte dock att makarna hade en bra gissning om vem av dem som skulle avlida först.

tillgångar baseras på rapportering av tredje part, som exempelvis banker och finansinstitut för kontotillgodohavanden och aktier och inskrivningsmyndigheter (t.ex. Lantmäteriet i Sverige) för fastighetstaxeringsvärden, så baseras värderingen av en del tillgångar på självrapportering av de som ansvarar för bouppteckningen. Exempel på tillgångar som vanligtvis självrapporteras är kontanter, konst, smycken, antikviteter och samlarobjekt (t.ex. frimärken och mynt), vilka i vissa fall kan ha väldigt höga marknadsvärden som gör incitamenten att underrapportera dem starka. Samtidigt är denna form av tillgångar relativt enkla att undervärdera eller helt undanhålla från bouppteckningen. Det ska dock sägas att denna sorts underrapportering förutsätter att arvtagarna är överens.

7.2 Vad säger empirin?

Hur utbredd är då arvsskatteplanering? Forskningen på området är relativt begränsad vilket i mångt och mycket kan förklaras av att fenomenet är svårt att kvantifiera. När det gäller olaglig skatteplanering, dvs. skattefusk, är det uppenbart svårt att fastställa omfattningen utifrån enkäter och intervjuer; människor vill helt enkelt inte besvara frågor om olagliga beteenden. Detsamma gäller ofta även laglig planering då den i vissa fall kan anses falla inom en gråzon för vad som är lagligt eller olagligt. Det finns emellertid ett antal studier som med olika metoder och datakällor studerat frågan.

En av de första studierna av arvsskatteplanering är Wolff (1996). Hans strategi för att kvantifiera fenomenet, och som använts även av Poterba (2001), bygger på en jämförelse av avlidna individers kvarlåtenskaper med levande individers förmögenheter. För att ta hänsyn till skillnader i förmögenhet mellan levande och avlidna som beror på ålderseffekter (exempelvis att mortaliteten ökar med ålder samtidigt som förmögenhet tenderar att minska med ålder, bland äldre), viktas förmögenheterna med mortalitetsrisk.³⁶ I sin analys av enkätdata från USA finner Wolff (1996) att kvarlåtenskaperna i genomsnitt är 60 procent lägre än förmögenheterna vilket indikerar att skatteplanering är ett utbrett fenomen i USA. Problemet med

³⁶ Wolff (1996) använder den genomsnittliga mortaliteten för individer av samma kön, etnicitet och ålder. Under antagandet att mortalitetsrisken är densamma för alla med dessa karaktärsdrag fångar skillnader i kvarlåtenskap och (viktad) förmögenhet skatteplanering som skett under livet och strax för döden.

analysen är dock att mortaliteten är starkt korrelerad med en rad andra individfaktorer, såsom exempelvis förmögenhetens storlek, civilstånd, utbildningsnivå, vilket gör att den skattade graden av skatteplanering är väldigt beroende av vilken statistik som används och hur pass dissaggregerad den är. Exempelvis visar Eller m.fl. (2001) att estimaten kan bli mycket större än de som rapporterades av Wolff (1996) men också så gott som obefintliga, beroende på vilken mortalitetsstatistik som används. Ett ytterligare problem är att metoden inte gör det möjligt att särskilja mellan laglig planering och skattefusk.

På ett liknande sätt studerar Henrekson och Waldenström (2016) förekomsten av skatteplanering i Sverige genom att jämföra två olika mått på skattebasen: det fiskala arvsflödet (arv och kvarlåtenskaper rapporterade i arvsskattedeklarationer) och det ekonomiska arvsflödet (ett teoretiskt beräknat arvsflöde baserat på data över den totala stocken av privat förmögenhet, mortaliteten bland äldre och förmögenheternas livscykelprofiler). Deras analys visar att det fiskala arvsflödet understeg det ekonomiska flödet från 1940-talet fram till avskaffandet av skatten. Även om resultaten är känsliga för antaganden om mortalitet och värderingsregler av tillgångar indikerar de att skatteplanering var ett utbrett fenomen under hela perioden, vilket stärks ytterligare av att diskrepansen mellan skattebasmåtten verkar samvariera med förändringar i arvsskattesatserna, vilka avspeglar incitamenten att skatteplanera.

En annan del av litteraturen har försökt identifiera förekomsten av skatteplanering genom att studera hur arvsskattereformer påverkar mortaliteten bland arvlåtare. Är det möjligt att människors vilja att undvika skatt är så pass stark att det får dem att leva längre? Kopczuk och Slemrod (2003b) undersöker denna fråga genom att analysera dödlighet i samband med förändringar i den amerikanska arvsskatten under första halvan av 1900-talet. De finner att sannolikheten att dö när arvsskatten är låg är positivt korrelerad med storleken på skattebesparingen. Detta häpnadsväckande resultat har inspirerat till ytterligare forskning på området. Gans och Leigh (2006) studerar aggregerade data över mortalitet per dag kring avskaffandet av arvsskatten i Australien 1979 och finner att dödligheten var fem procent högre veckan efter avskaffandet än veckan före. Eliason och Ohlsson (2008) studerar effekterna av avskaffandet av arvsskatten i Sverige på dödlighet. Deras analyser av statistik

över antalet dödsfall per dag visar att dödligheten var närmare 20 procent lägre dagen före (det förväntade) avskaffandet än dagen efter. I en senare studie finner Eliason och Ohlsson (2013) stöd för att effekten är en konsekvens av skatteincitament; avlidna vars kvarlåtenskaper var stora nog att resultera i beskattning var mer sannolika att dö dagen efter arvsskattens avskaffande än dagen före, jämfört med avlidna med mindre kvarlåtenskaper, samt att mönstret inte upprepar sig vid andra årsskiften, där det inte skedde några arvsskatte reformer. Även om det är tankeväckande att viljan att undvika skatt kan vara så pass stark för vissa att den förmår dem att skjuta fram sin död, så är fenomenet mer troligt en konsekvens av den moderna medicinska teknologins möjligheter att förlänga människors liv.³⁷ Trots att beslutet om när teknologin är lämplig eller olämplig att använda alltid ligger hos läkaren är det möjligt att anhörigas vädjanden kan påverka beslutet. Det går heller inte att utsluta att anhöriga lyckats övertala läkare att ange ett senare dödsdatum i dödsattesten. Att fastställa vilken av strategierna som använts är däremot omöjligt men, oavsett så tyder resultaten på att skatteincitament leder till skatteplanering.

Gemensamt för ovanstående studier är att de inte kan särskilja mellan skatteplanering som utförts av arvlåtarna och planering som utförts av arvtagarna efter arvlåtarens död. I återstoden av detta kapitel har vi därför valt att diskutera forskningen som finns om planering bland arvlåtare och arvtagare separat.

7.2.1 Skatteplanering bland arvlåtare

Som nämnts ovan är ett drastiskt sätt att undvika arvsskatt att helt sonika flytta ifrån den. Litteraturen om i vilken utsträckning arvsskattning påverkar flyttbeslut är dock liten. Bakija och Slemrod (2004) och Conway och Roark (2004; 2006; 2012) studerar huruvida förändringar i arvsskatter på delstatsnivå i USA påverkar flyttbenägenheten bland äldre. Bakija och Slemrod finner att en höjd arvsskatt ökar äldres benägenhet att flytta från delstaten, om än i väldigt liten utsträckning, medan Conway och Roark inte finner

³⁷ Det finns en litteratur inom medicin som har funnit att människor verkar ha en förmåga att överleva religiösa högtider (t.ex. ramadan och judiska påsken), födelsedagar, presidentval och unika händelser såsom millennieskiftet, men det råder ingen konsensus om vad som kan förklara fenomenet (Skala och Freedland 2004).

stöd för något samband. Även Brühlhart och Parchet (2014) finner, i en studie av migration mellan kantonen i Schweiz, att arvsskatt inte påverkar flyttbenägenheten. Att effekterna i studierna ovan totalt sett är små eller obefintliga kan troligtvis förklaras av att den genomsnittlige skattebetalaren har lite att tjäna på att flytta och inte tycker att det är värt uppoffringen. För de superrika kan det dock finnas mycket att tjäna på att avlida i ett land eller delstat med låg eller ingen skatt. Moretti and Wilson (2020) studerar flyttbeslut bland amerikaner med förmögenheter så stora att de placeras på Forbes lista över de 400 rikaste i USA. De finner att efter en reform 2001, som medförde att rika individer inte längre fick ett fullt skatteavdrag för delstatlig arvsskatt, minskar antalet Forbes miljardärer i delstater med arvsskatt med 35 procent jämfört med stater utan arvsskatt. Detta fick stora skattemässiga konsekvenser för de berörda delstaterna.³⁸

Även om det inte finns någon systematisk forskning kring den svenska arvsskattens effekter på migration så finns det flera anekdoter om att den fick flera rika svenskar att flytta utomlands. Exempelvis flyttade Tetra Pak-grundaren Ruben Rausing till Storbritannien i slutet av 60-talet (och under 80-talet följde också hans två söner efter) och därefter följde Ikeas grundare Ingvar Kamprad och H&M:s grundare Erling Persson efter. Besluten sägs ha grundats på det höga skattetrycket i Sverige, vartill arvsskatten bidrog. Finansmannen Fredrik Lundberg lämnade Sverige för Schweiz under några år av, vad som rapporterats vara, skattemässiga skäl (Henrekson och Waldenström 2016). Att Lundberg sedermera beslutade sig för att flytta tillbaka ska enligt Ydstedt och Wollstad (2015) bero på att arvsskatten och förmögenhetsskatten avskaffats. Vidare rapporterar Lindkvist (1990) att merparten av de 22 svenskar som hade lämnat landet under åren 1975–84 och som deltog i studien, angav att arvsskatten var en bidragande orsak (men inte huvudanledningen) till beslutet att emigrera.³⁹

Ett praktiskt enklare sätt att undvika skatt än att flytta själv är att i stället flytta kapitalet till ett land med låg eller ingen skatt.

³⁸ Superrika invånares dödsfall kan ha enorma konsekvenser för delstater. Jeff Bezos, grundare av Amazon, är bosatt i delstaten Washington och hans död skulle medföra en ökning av delstatens totala skatteintäkter med 50 procent (Moretti och Wilson 2020).

³⁹ Sanadaji (2020) rapporterar tidsserier över de 50 rikaste svenskarnas sammanlagda förmögenhet, andelen som ägs av svenskar bosatta utomlands minskade efter arvsskattens avskaffande 2005.

Beräkningar visar att närmare en tiondel av den totala privata förmögenheten i världen är placerad i skatteparadis via olika former av skal- och holdingbolag och truster, vilket medför ett skattebortfall på motsvarande 1 900 miljarder kronor årligen (Zucman 2015). Personer från länder i Afrika och Latinamerika, Gulfstaterna och Ryssland ligger i topp. Men även amerikaner och européer, däribland invånare i de skandinaviska länderna, har betydande förmögenheter i skatteparadis som Panama och Caymanöarna (Alstadsæter m.fl. 2019). Roine och Waldenström (2014) bedömer att slopandet (år 1989) av det kontrollsystem (foreign exchange control) som gjorde det möjligt att placera kapital utomlands, bidrog till ett utflöde av kapital från Sverige. Som mest uppgick utflödet till närmare 20 procent av den årliga nationalinkomsten. Alstadsæter m.fl. (2019) är en av få studier som tillhandahåller resultat baserade på mikrodata över placeringar av förmögenhet i skatteparadis. Analysen, som bygger på data från den uppmärksammade Panamaläckan och en läcka från den schweiziska delen av storbanken HSBC samt registerdata över förmögenheter från Sverige och Norge, visar föga förvånande att skatteflykt förekommer framförallt bland de allra rikaste. Exempelvis finner de att hälften av den gömda utlandsförmögenheten tillhör de rikaste 0,01 procenten och att denna grupp undviker 25 procent av den skatt de annars hade fått betala. Tyvärr går det inte utifrån litteraturen att avgöra vilken roll arvsskatter specifikt spelar för skatteflykt.

Den nationalekonomiska standardmodellen förutspår att individers ekonomiska beslut kommer att samlas vid brytpunkter där marginalskattesatsen ökar om de påverkas av en viss skatt. Saez (2010) visar att denna utsaga kan användas för att estimerar skattebaselasticiteten eftersom den är proportionerlig till antalet individer vid brytpunkten; ju fler som lägger sig vid brytpunkten, desto högre är skattebaselasticiteten. En växande forskningslitteratur undersöker därför i vilken utsträckning skattebetalare faktiskt väljer att ansamlas vid brytpunkter där marginalskatten ökar. Glogowsky (2020) studerar brytpunkter i den tyska arvs- och gåvoskatteskalen. Hans analyser av registerdata visar att skattebaselasticiteten både för arv och gåvor är låg (en procents ökning av skattesatsen minskar skattebasen med mindre än 0,1 procent), vilket är i linje med estimat av andra skattebaselasticiteter som t.ex. den för förvärvsinkomster (Saez 2010; Bastani och Selin 2014) och för förmögenhet (Seim

2017). Glogowsky visar även att beteendeeffekten som observeras är en konsekvens av aktiv skatteplanering bland arvlåtarna. Det framstår som att arvlåtarna har skatteplanerat genom att skriva sina testamenter på så sätt att skatten minimeras, exempelvis genom att arvtagarna får belopp som precis hamnar under brytpunkten för en högre skattesats. Resultaten visar även att skatteplaneringen ökar med storleken på den möjliga skattebesparingen.

Även Montserrat (2019) finner att arvsskatten påverkar hur kvarlåtenskapen fördelas mellan arvingarna. Hon studerar en reform i Katalonien i Spanien 2010 som medförde att arvingar äldre än 74 år slapp betala arvsskatt. I och med reformen blev det skattemässigt gynnsamt för gifta par med barn att testamentera hela kvarlåtenskapen till den efterlevande maken, i stället för att låta barnen få ut sin laglott om 25 procent av kvarlåtenskapen i de fall den efterlevande maken var äldre än 74 år. En jämförelse av förekomsten av fall där maken ärver hela kvarlåtenskapen bland makar 72–74 år och makar 75–77 år visar att makar är mindre (mer) sannolika att ärva hela kvarlåtenskapen när det (inte) finns incitament att skatteplanera. Även om beslutet att testamentera kvarlåtenskapen till maken är arvlåtarens (föräldrarnas) så antyder faktumet att barnen avstår sin lagstadgade rätt till 25 procent av kvarlåtenskapen att de vill minimera den totala skatten på arven från föräldrarna.

Kopczuk (2007) studerar skatteplanering i slutskedet av livet bland rika amerikaner på 1970-talet. Hans metod bygger på att jämföra kvarlåtenskapsstorlekar mellan individer som avlidit plötsligt med individer som avlider till följd av en sjukdom. Antagandet är att människor inte gillar att tänka på sin död och därför skjuter beslut som rör döden på framtiden, däribland skatteplanering, men att sjukdom blir en väckarklocka (memento mori) som påminner dem om att det är dags att börja planera. Kopczuk finner att kvarlåtenskaperna bland de som avlider till följd av sjukdom i genomsnitt är 10–20 procent lägre än bland de som avlider plötsligt (och som inte hade tid och möjlighet att planera), vilket kan tolkas som att skatteplanering är utbredd. Eftersom skatteplanering är mer effektiv när den påbörjas i god tid tyder resultaten på att planeringen är ineffektiv eftersom den skjuts upp till väldigt sent i livet. Kopczuks förklaring till detta är att individer, och framförallt rika, är ovilliga att släppa kontrollen över sina förmögenheter.

Ett problem med metoden är att det sannolikt finns faktorer som påverkas av sjukdom som i sin tur också påverkar kvarlåtenskapens storlek. Exempelvis kan sjukdom medföra höga kostnader för vård (i synnerhet i USA) vilket individer bekostar genom att ta av sitt sparade kapital. Även om Kopczuk presenterar resultat som talar för att dessa faktorer spelar en liten roll i hans kontext så kvarstår möjligheten att det kan finnas icke-observerbara faktorer som spelar roll.

Erixson och Escobar (2020) följer metoden i Kopczuk (2007) men utvecklar den genom att utnyttja variationen i incitament för att skatteplanera som uppstod till följd av avskaffandet av arvsskatt på arv till makar i Sverige 2004. Genom att jämföra kvarlåtenskapsstorlekar för individer som avlider till följd av en långvarig sjukdom med kvarlåtenskaper för de som avlider plötsligt (t.ex. på grund av hjärtinfarkt) före reformen (när incitament till planering kvarstod) och efter reformen (när incitamenten försvunnit) kontrollerar de för observerbara och icke-observerbara faktorer som är korrelerade med både sjukdom och kvarlåtenskap men som är orelaterade till skatteplanering (t.ex. kostnader för vård eller förlorad inkomst). Resultatet ger, till skillnad från Kopczuks, inget stöd för hypotesen att svenska individer skatteplanerade på dödsbädden. Erixson och Escobar visar även att skillnaderna i resultat inte beror på skillnader i metod. Inte heller är studieobjekten i Kopczuks studie betydligt rikare och hade större incitament att planera. Det är därmed troligare att skillnaderna beror på kontextuella faktorer. Som nämnts i föregående avsnitt är det enklaste sättet att minska laglottskatt att sprida ut kvarlåtenskapen över många arvtagare. Men att öka antalet arvtagare medför samtidigt att de ursprungliga arvingarna (t.ex. maken eller barnen), som arvlåtaren kan tänkas bry sig mest om, (Elinder m.fl. 2020) då får mindre arv, vilket skulle kunna förklara varför strategin inte används som förväntat. Faktumet att svenskar använder sig av jurister för juridiska och ekonomiska frågor på regelbunden basis (t.ex. deklaration och skatteplanering) i lägre utsträckning än amerikaner kan också vara en förklaring. Resultaten i Erixson och Escobar (2020) går emot argumentet från dem som menade att den svenska arvsskatten var orättvis eftersom de som avled plötsligt inte hade möjlighet att planera (SOU 1987:62). Att forskningen inte belagt att svenskar skatteplanerade på dödsbädden

betyder däremot inte att det inte skatteplanerades. Skatteplaneringen verkade snarare utföras av arvingarna.

7.2.2 Skatteplanering bland arvtagare

En metod för att kvantifiera skatteplanering bland arvtagare som använts i litteraturen är att analysera data från revisioner av arvs-skattedeklarationer. Eller och Johnson (1999) och Erard (1999) analyserar amerikanska data och finner att 10 procent av skatten är undanhållen. Vidare hittar Eller m.fl. (2001) att närmare 60 procent av de reviderade fallen i USA medför upptaxering. Ett problem med skatterevisioner är att de enbart fångar skattefusk och inte legal planering. Ett annat problem är att revisioner vanligtvis genomförs när det finns anledning att tro att det förekommer oegentligheter och fusk – och inte slumpmässigt i befolkningen. Det gör det svårt att använda utfallen av revisioner för att uppskatta den totala omfattningen av skattefusk.

Escobar (2017) studerar arvtagares underrapportering av tillgångar i bouppteckningen. Underrapportering sker genom att de som ansvarar för bouppteckningen (vanligtvis arvtagarna) anger oriktiga värden eller att de helt enkelt undanhåller tillgångar. Metoden bygger på en jämförelse av kvarlåtenskapsstorlekar bland de som avled före avskaffandet av arvsskatt för makar i Sverige med de som avled efter avskaffandet. Med avskaffandet av skatten försvann de incitament att underrapportera som tidigare hade funnits. Mer specifikt använder Escobar en s.k. regression discontinuity-design, som jämför kvarlåtenskaper för individer som dog väldigt nära före eller efter avskaffandet av skatten. Metodens antagande är att det är så gott som slumpmässigt huruvida en individ avlider före eller efter reformen, och att det enda som skiljer dem åt är incitamenten att underrapportera. Kvarlåtenskapen för de som avled efter avskaffandet blir således ett kontrafaktiskt utfall för kvarlåtenskapen för de som avled före, dvs. ett mått på hur stor den hade varit om de inte hade behövt betala skatt. Eftersom dödstillpunkten är osäker fångar metoden inte eventuell planering som gjorts före döden (den kan förmodas vara densamma för båda grupperna), utan endast planering som gjorts efter döden, i samband med bouppteckningen. Escobar finner att kvarlåtenskaperna bland

individer som avlider strax före reformen i genomsnitt är 17 procent lägre än kvarlåtenskapen bland de som avlider strax efter. Även om underrapportering förekommer i alla delar av fördelningen så är den mer utbredd i de fall då kvarlåtenskapen är stor. Escobar beräknar även att den genomsnittliga skattebetalningen skulle ha varit 30–70 procent större om kvarlåtenskapen inte underrapporterats. Den stora diskrepansen mellan kvarlåtenskapsstorlek och skattebetalningar förklaras av att underrapporteringen är strategisk i det att den görs på ett sådant sätt att arven faller i ett lägre skatteskipt eller under grundavdraget.

I en liknande studie undersöker Montserrat (2019) en skatte-reform i Katalonien som minskade arvsskatten med 99 procent. Hon finner att reformen ledde till att storleken på rapporterade kvarlåtenskaper i genomsnitt ökade med 20–40 procent. I likhet med Escobar (2017) tyder resultaten på att arvingarna, före reformen, underrapporterade tillgångsvärden för att undvika skatten. Montserrat kan däremot gå ett steg längre än Escobar (2017) och visa att det framförallt är fastighetsvärden som underrapporteras. Det ska dock sägas att värderingen av fastigheter i Sverige, till skillnad från i Katalonien, inte var självrapporterade utan baserades på taxeringsvärden och att möjligheten att fuska således var betydligt mindre.

Escobar m.fl. (2019) studerar om och hur arvtagare använder arvsavståenden som ett lagligt medel för att minska arvsskatten. Som tidigare nämnts hade arvtagare i Sverige möjlighet att avstå en del av eller hela arvet till sina bröstarvingar, vilka i sin tur även de hade rätt till grundavdrag. Analyser av data på arvsavståenden i Sverige under åren 2002–04 visar att de flesta avstår exakt så mycket som behövs för att undslippa arvsbeskattning. De visar också att beteendet är utbrett; även de med små skattebetalningar gör arvsavståenden för att undgå skatten. Även en andel av arvingarna vars arvsskatt skulle vara noll väljer att göra arvsavståenden. Detta beror på att de vill ge vidare till barnen och att ett arvsavstående är mer förmånligt än en vanlig gåva eftersom grundavdraget för arvsavstående är högre. Författarna finner också att arvtagarna koordinerar sina arvsavståenden, vilket delvis kan förklaras av att den juridiska rådgivningen, som många använder sig av i samband med upprättandet av bouppteckningen, kommer alla arvtagarna till godo.

7.3 Slutsatser om skatteplanering och fusk

Utifrån litteraturöversikten ovan kan man dra slutsatsen att arvs-skatt är förknippad med både laglig och olaglig planering och att det i vissa fall rör sig om stora förluster i förlorade skatteintäkter. Även om vissa planeringsstrategier verkar vara utbredda är ett gemensamt drag för samtliga strategier att det är rika arvlåtare och mottagare som står för lejonparten av planeringen. Detta kan såklart förklaras av att det är de som har mest att tjäna på planeringen men också av att det är de som har ekonomiska resurser som underlättar effektiv planering. Att det var lättare för rika att skatteplanera försämrade rimligen förutsättningarna för skatten att verka omfördelande och bidrog antagligen också till att undergräva skattens legitimitet.

Notera att skatteplanering i form av arvsavståenden måhända minskar skatteintäkterna men att de kan vara välfärdshöjande. Vanligtvis tillfaller arv nämligen individer i en ålder då de behöver dem relativt lite och avståenden gör att pengar överförs till en yngre generation som är i en ålder då pengarna kan göra större nytta. Utifrån ett lika-möjlighetsperspektiv kan emellertid arvsavstående ha negativa konsekvenser om de framförallt görs av rika föräldrar.

8 Arvsskatt och ekonomisk ojämlikhet

Argumentet att arvsskatt motverkar ojämlikhet hävdas ofta vara det starkaste argumentet för arvsbeskattning. Om förmögna individer efterlämnar stora förmögenheter till sina redan förmögna barn cementeras eller förvärras den ekonomiska ojämlikheten. Det senaste årtiondet har det kommit flera rapporter om att arvsflödena, dvs. hur mycket pengar som överförs via arv, tycks ha ökat i flera länder (Piketty 2014), inklusive Sverige (Ohlsson m.fl. 2020).

Samtidigt har det också rapporterats om ökade ekonomiska klyftor både i Sverige (Lundberg och Waldenström 2017; Waldenström 2020) och i andra länder (Piketty 2014). Vilken roll har arven i denna utveckling och vilken roll kan arvsskatten spela för att utjämna ekonomiska möjligheter? Leder arv till att förmögenhet koncentreras i dynastier eller ligger det något i talesättet att första generationen bygger upp en förmögenhet, andra generationen förvaltar och den tredje generationen förstör den?

Dessa frågor har engagerat forskare under många decennier. Fokus har emellertid legat på arvets betydelse för förmögenhetsfördelningen, snarare än på andra dimensioner av ekonomisk ojämlikhet som t.ex. livstidsinkomster och konsumtion.

Brist på tillförlitliga data över arv och förmögenheter har däremot gjort det svårt att dra säkra slutsatser. Något förenklat kan man säga att tidiga studier förlitade sig på simuleringar och kom oftast fram till att arv ökar förmögenhetsojämlikheten (Blinder 1973; Davies och Shorrocks 1978; De Nardi 2004). Därefter kom ett antal studier baserade på enkätundersökningar. Dessa fann dock att arv ledde till minskad ojämlikhet (Wolff 2002; 2003; 2015; Wolff och Gittleman 2014). På senare år har tillgång till bättre, framförallt registerbaserade individdata, skapat gynnsammare förutsättningar för att

förstå hur arv och arvsskatt påverkar förmögenhetsfördelningen. Någon konsensus har emellertid inte hunnit etableras, men flera viktiga insikter har ändå kommit fram ur dessa studier.

Elinder m.fl. (2018) och Nekoei och Seim (2019) studerar båda, med hjälp av svenska registerdata, hur arv och arvsskatt påverkar förmögenhetsfördelningen och diskuterar under vilka förutsättningar arv och arvsskatt kan utjämna förmögenhetsfördelningen. Diskussionen nedan bygger huvudsakligen på dessa två studier.

8.1 Teoretisk diskussion

Utgångspunkten för varför en arvsskatt skulle kunna bidra till minskad ojämlikhet är att den motverkar den ojämlikhet som själva arven orsakar. En närmare analys visar dock att det inte alls är självklart att arv ökar ojämlikhet, och då är det inte heller säkert att arvsskatten minskar ojämlikheten.

8.1.1 Arvens effekt

Ojämlikhet kan mätas både som absolut ojämlikhet och relativ ojämlikhet. Låt oss ta ett exempel. Anta att det finns två grupper av individer: en med lite pengar och en med mycket pengar. Låt säga att de har tio respektive hundra kronor. Om båda får ett tillskott på tio procent, då har de rika fått tio kronor mer medan de fattiga endast fått en krona mer. Den relativa ojämlikheten har då inte påverkats medan den absoluta ojämlikheten har ökat. Oftast beskriver vi ojämlikhet med relativa mått och de vanligaste måtten är Gini-koefficienten och toppandelar, t.ex. andelen av de totala inkomsterna eller förmögenheterna som tillhör den rikaste tiondelen eller den rikaste procenten. I diskussionen om ojämlikhet nedan är det relativ ojämlikhet som avses.

För att förstå sambandet mellan arvsskatt och ojämlikhet börjar vi med att diskutera hur arv påverkar förmögenhetsfördelningen bland arvingarna. Här tänker vi oss att det finns två generationer: en äldre som lämnar arv och en yngre som mottar arv.

I en värld utan arvsbeskattning bestäms arvets påverkan på förmögenhetsfördelningen bland arvingarna av storleken och fördelningen av förmögenheten hos arvlåtarna (kvarlåtenskaperna) och

storleken och fördelningen av förmögenheten hos arvingarna, samt av den intergenerationella korrelationen (IGK) i förmögenhet. IGK i förmögenhet är ett mått på hur väl föräldrarnas förmögenhet kan förklara barnens förmögenhet. Är $IGK=1$ har de förmögnaste föräldrarna också de förmögnaste barnen och de minst förmögna föräldrarna de minst förmögna barnen. Är $IGK=0$ finns det inget samband mellan barnens förmögenhet och föräldrarnas förmögenhet. Som vi ska se är det framförallt när IGK är hög som arv bidrar till ökad ojämlikhet.

I resonemangen nedan antar vi att varje arvlåtare har en arvtagare, att arven i genomsnitt inte är väsentligt större än den genomsnittliga förmögenheten hos arvingarna och att fördelningen av arv aldrig är så extremt skevt fördelad att t.ex. endast en arvinge ärver allt som alla arvlåtare i den äldre generationen lämnar efter sig.⁴⁰ För enkelhets skull använder vi termen kvarlåtenskap som synonym för både förmögenheten hos de avlidna och arven till barnen. Termen förmögenhet använder vi enbart när vi hänvisar till arvingarnas förmögenhet. Vi ska nu se hur arven påverkar förmögenhetsfördelningen med hjälp av några stiliserade fall.

Jämnt – jämnt

Om kvarlåtenskaperna är helt jämnt fördelade kommer alla arvingar att ärva lika mycket. Om förmögenhetsfördelningen (bland arvingarna) också är helt jämn kommer arven inte att påverka förmögenhetsfördelningen (alla har lika och får lika).

Jämnt – ojämnt

Om kvarlåtenskapen är jämnt fördelad men förmögenheten är ojämnt fördelad (före arv) får de som hade en liten förmögenhet ett arv som är relativt stort i förhållande till vad de redan hade. För arvingar som hade en stor förmögenhet innan de ärver kommer arvet vara litet i förhållande till förmögenheten jämfört med arvingen med mindre förmögenhet. Det innebär att arven utjämnar fördelningen av förmögenhet och ojämlikheten minskar.

⁴⁰ Nikoei och Seim (2019) visar detta i en formell modell som mer heltäckande beskriver förutsättningarna för när arv ökar eller minskar förmögenhetsojämlikheten.

Ojämnt – jämnt

Om kvarlåtenskapen är ojämnt fördelad och arvingarnas förmögenhet är helt jämnt fördelad kommer arven bidra till ökad ojämlikhet i förmögenheten. Eftersom alla arvingar har lika stor förmögenhet innan de ärver och några får stora och andra små arv, kommer fördelningen av förmögenheten bland arvingarna med nödvändighet bli mer ojämn efter arv.

Ojämnt – ojämnt

Om både kvarlåtenskapen och förmögenheten är ojämnt fördelad kan arven antingen öka eller minska ojämlikheten bland arvingarna. Hur det blir beror på IGK mellan kvarlåtenskaperna och arvingarnas förmögenhet (före arven).

Om korrelationen är 0 (extremfall) är det helt slumpmässigt vilka arvingar som får stora respektive små arv. Arven kan alltså likställas med lotterivinster och förmögenhetsfördelningen kommer att bli jämnare än vad den var innan arven.⁴¹

Även om IGK är 1 och de rikaste arvingarna får de största arven och de fattigaste arvingarna får de minsta arven kan ojämlikheten faktiskt minska. Arven ger upphov till ökad ojämlikhet endast om kvarlåtenskaperna är mer ojämnt fördelade än förmögenheten. Är däremot kvarlåtenskaperna mer jämnt fördelade än förmögenheten kommer arven utjämna förmögenhetsfördelningen. Det beror på att de mindre förmögna arvingarna kommer att ta emot arv som är större i förhållande till förmögenheten de redan har, jämfört med mer förmögna arvingar som alltså får arv som är små relativt till den förmögenhet de redan har. Det empiriskt mest relevanta fallet för Sverige är när kvarlåtenskaperna är ojämnt fördelade, men mindre ojämnt än förmögenheten bland arvingarna, och IGK är närmre 0 än 1.

⁴¹ Vi bortser från fall då kvarlåtenskaperna är mycket stora och mycket ojämnt fördelade. I dessa fall kan arven förstås öka ojämlikheten bland arvingarna.

8.1.2 Arvsskattens effekt

Arvsskatten påverkar effekten av arv på förmögensfördelningen genom tre mekanismer. För det första påverkas naturligtvis storleken på de mottagna (netto)arven. För det andra påverkar skatten fördelningen av förmögenheten bland arvlåtarna genom att deras sparande under livet påverkas och för det tredje påverkas förmögensfördelningen bland arvingarna genom att skatten påverkar deras kapitaluppbbyggnad (se kapitel 6 för en diskussion om dessa beteendeeffekter). Om skatten kommer helt oväntat kommer de två senare mekanismerna inte vara relevanta. Låt oss därför börja med att analysera hur en oväntad arvsskatt påverkar förmögensfördelningen bland arvingarna.

Eftersom arven endast kan öka ojämlikheten om kvarlåtenskaperna är ojämnt fördelade börjar vi med det fallet. Detta är också det empiriskt mest relevanta fallet. En progressiv arvsskatt gör fördelningen av nettoarven jämnare. Stora arv blir mindre och små arv blir relativt opåverkade. Låt oss också utgå ifrån att förmögenheten är ojämnt fördelad också bland arvingarna.

IGK=0 – skatten ökar ojämlikheten

Om alla arvingar har lika stor sannolikhet att ha rika föräldrar, dvs. $IGK=0$, kommer mindre förmögna arvingar ha lika stor chans att få ett stort arv som mer förmögna arvingar. Så länge inte kvarlåtenskaperna är extremt skevt fördelade eller mycket stora i förhållande till arvingarnas förmögenhet kommer arven att leda till en jämnare fördelning av förmögenheten bland arvingarna. Eftersom skatten minskar arvets storlek kommer individer med relativt låg förmögenhet, som får ett stort arv att få ett mindre nettoarv än vad de hade fått utan arvsskatt. Detta gäller förvisso också förmögna arvingar som får ett lika stort arv, men för dem utgör inte arvet ett lika stort relativt tillskott till förmögenheten. Därför kommer arvsskatten att motverka den utjämnande effekten som arven har. Arvsskatten leder alltså till ökad ojämlikhet i detta fall.

IGK=1 – effekten beror på om kvarlåtenskaperna eller arvingarnas förmögenhet är mest ojämn

När de mest förmögna barnen får de största arven och vice versa, dvs. $IGK=1$, minskar arven ojämlikheten om kvarlåtenskaperna är mer jämnt fördelade än förmögenheterna bland arvingarna. Däremot ökar ojämlikheten om kvarlåtenskaperna är mer ojämnt fördelade än förmögenheterna. I båda dessa fall leder en progressiv arvsskatt till en jämnare förmögenhetsfördelning bland arvingarna eftersom skatten gör arven mer jämnt fördelade.

Den teoretiska effekten av en progressiv arvsskatt på förmögenhetsfördelningen beror alltså på i vilken kontext den införs. Är kvarlåtenskaperna jämnare fördelade än förmögenheten bland arvingarna, vilket har visats vara fallet i Sverige (se t.ex. Elinder m.fl. 2018) och IGK är låg, är det stor sannolikhet att arvsskatten bidrar till en ökning av förmögenhetsojämlikheten. Adermon m.fl. (2018) skattar IGK i Sverige till någonstans mellan 0,3 och 0,4. Det finns därför anledning att tro att arv minskar förmögenhetsojämlikheten medan en arvsskatt ökar den i Sverige.

8.2 Vad säger empirin?

I Elinder m.fl. (2018) och Nekoei och Seim (2019) undersöks empiriskt hur arv och arvsskatt påverkar förmögenhetsfördelningen bland mottagarna av arv (exkluderat make/maka). Båda studierna baseras på svenska registerdata och täcker i princip alla avlidna och deras arvingar under de studerade tidsperioderna. Analyserna i Elinder m.fl. baseras på arvingar till alla svenskar som avled 2002–04. Arvingarna följs från 1999 till 2007. Nekoei och Seims analyser baseras på individer som förlorar någon av sina föräldrar mellan 1999 och 2015 och arvingarna följs upp som längst sju år efter föräldrarnas bortgång. De flesta resultaten i de båda studierna är samstämmiga och redogörelsen nedan utgår från dessa studier.

8.2.1 Arvens effekt

Det första resultatet är att förmögna arvingar ärver relativt mer än de med mindre förmögenhet. Men de med liten förmögenhet ärver

vanligtvis mer i förhållande till vad de redan hade, jämfört med de förmögna arvingarna som vanligen får arv som är små i förhållande till förmögenheten före arvet. Elinder m.fl. (2018) visar att den förmögna tiondelen av arvingarna hade i genomsnitt en förmögenhet på nästan 3,5 miljoner kronor och ärvde i genomsnitt knappt 200 000 kronor, dvs. arven uppgick till cirka 6 procent av förmögenheten. För en stor andel av arvingarna med de minsta förmögenheterna var arven emellertid större än deras förmögenhet vid arvstillfället dvs. arvet motsvarade mer än 100 procent av förmögenheten. Detta gör att arven minskar förmögenhetsjämligheten mätt med relativa ojämlikhetsmått, t.ex. Gini-koefficienten. Ett annat sätt att se på detta är att relativt fattiga arvingar ibland får arv som är betydande i förhållande till deras förmögenhet, men att det ytterst sällan rika arvingar får arv som är stora i förhållande till vad de redan har.

Studier från Danmark (Boserup m.fl. 2016), USA (t.ex. Wolff 2002), Storbritannien (Karagiannaki 2017; Crawford och Hood 2016), Japan (Horioka 2009) och åtta olika EU-länder (Bönke m.fl. 2017) har funnit liknande resultat. Även en äldre studie baserad på svenska enkätdata fann detta mönster (Klevmarken 2004).

Vid första anblick kan detta resultat framstå som överraskande. Eftersom arven är ojämnt fördelade, men jämnare fördelade än förmögenheterna bland arvingarna (då IGK i förmögenhet är klart mindre än 1 (Adermon m.fl. 2018)) och de totala arven är mindre än arvingarnas förmögenhet, stämmer detta empiriska mönster väl med den teoretiska diskussionen ovan.

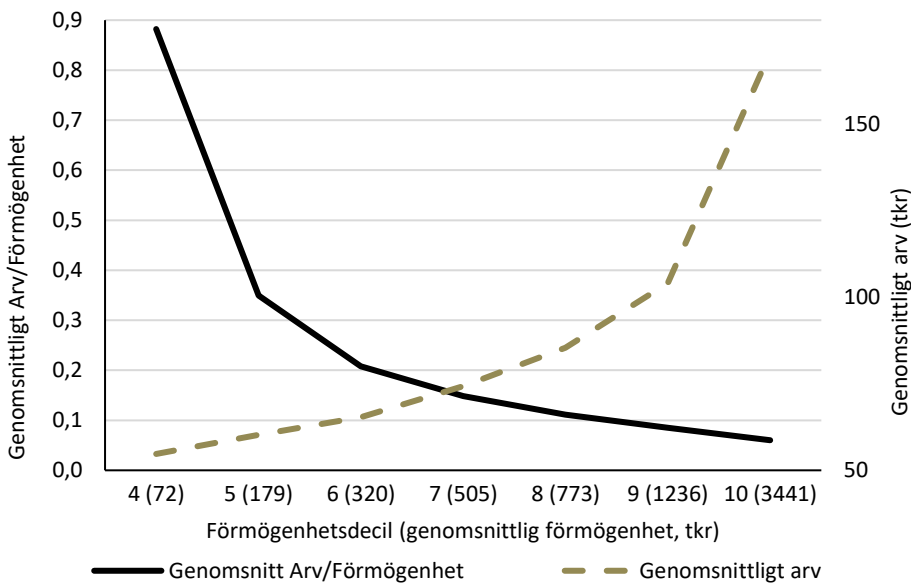
Två viktiga förklaringar till att kvarlåtenskaperna var relativt jämnt fördelade i Sverige i början av 2000-talet är att arvlåtarna hade tjänat ihop sitt kapital under 1960- och 1970-talen då de disponibla inkomsterna i Sverige var historiskt mycket jämnt fördelade och möjligheten att spara och bygga upp en förmögenhet var ungefär lika stor (eller liten) för alla. En andra förklaring är att arvingar till avlidna som har skulder som överstiger tillgångarna inte behöver ta över dessa skulder. Elinder m.fl. (2018) visar att den senare effekten bidrar till arvets utjämnande effekt. Andra potentiella förklaringar som att mer förmögna arvlåtare skulle ha fler barn, sprider sin förmögenhet till fler mottagare (inklusive välgörenhetsorganisationer) eller ger bort förmögenheten till sina barn precis innan de dör, får emellertid inget empiriskt stöd.

En slutsats att dra från detta är att arv inte bara teoretiskt, utan även i praktiken, kan verka utjämnande på förmögenhetsfördelningen bland arvingarna. I ett samhälle där förmögenheten bland de äldre vore mer ojämnt fördelad än förmögenheten bland arvingarna eller IGK vore större, skulle dock arven mycket väl kunna bidra till ökad ojämlikhet.

Kort jämfört med lång sikt

Nekoei och Seim (2019) studerar även hur arven påverkar förmögenhetsfördelningen på lite längre sikt. Deras analyser visar att rikare arvingar sparar arvet i större utsträckning än fattigare arvingar. När arvingar med relativt liten förmögenhet konsumerar en större del av arvet gör det att förmögenhetsfördelningen några år efter att arven mottagits blivit mer ojämnt fördelad än den var innan arven. Arvens effekter på förmögenhetsfördelningen beror alltså också på hur mottagarna förvaltar arven och effekterna på kort och lite längre sikt kan därför skilja sig åt.

Figur 8.1 Sambandet mellan arvingarnas förmögenhet och arvets storlek

Not: Förmögenhetsdecilerna 1–3 är utelämnade eftersom nettoförmögenheterna i dessa är negativa.
 Källa: Figuren är hämtad från Elinder m.fl. (2017).

8.2.2 Arvsskattens betydelse

Hittills har vi inte sagt något om vad empirin säger om hur en arvsskatt påverkar förmögenhetsfördelningen bland arvingarna. De enda studierna som analyserat arvsskattens effekter på förmögenhetsfördelningen med mikrodata är Elinder m.fl. (2018) och Nekoei och Seim (2019). Båda finner att den svenska arvsskatten *ökade* ojämlikheten, åtminstone på kort sikt. Detta kanske förvånande resultat beror på att arvsskatten inte är baserad på arvingarnas förmögenhet utan bara på hur mycket de ärver. Det var inte ovanligt att arvingar som saknade förmögenhet fick arv som ledde till att de fick betala arvsskatt. Däremot var det relativt ovanligt att arvingar med stor förmögenhet ärvde så stora belopp att de fick betala arvsskatt som var betydande i förhållande till förmögenheten de hade innan arvet. Detta gör att arvsskatten som andel av den totala förmögenheten arvingarna hade vid tidpunkten för arvet blev kraftigt regressiv. I Elinder m.fl. (2018) visas att den förmögnaste tiondelen av arvingarna i genomsnitt betalade arvsskatt motsvarande 1 procent av sin förmögenhet. För arvingar i den nedre delen av förmögenhetsfördelningen var det inte ovanligt att arvsskatten var större än förmögenheten de hade innan de ärvde. Många av dessa hade nämligen skulder som var större än tillgångarna, vilket innebar att även små skattebelopp var stora i förhållande till vad de redan hade. Figur 8.2 visar sambandet mellan arvingarnas arvsskattebetalningar och förmögenhet.

Dessa resultat har dock bara tagit hänsyn till skattebetalningarna. Huruvida arvsskatten i sin helhet minskade eller ökade ojämlikheten beror även på hur arvsskatteintäkterna användes. Om de omfördelades till arvingar med mindre förmögenhet kan skatten som helhet minska ojämlikheten. Det är emellertid inte enkelt att visa hur intäkterna användes i praktiken eftersom de utgjorde en mycket liten del av statens totala intäkter och inte var öronmärkta för något särskilt ändamål.

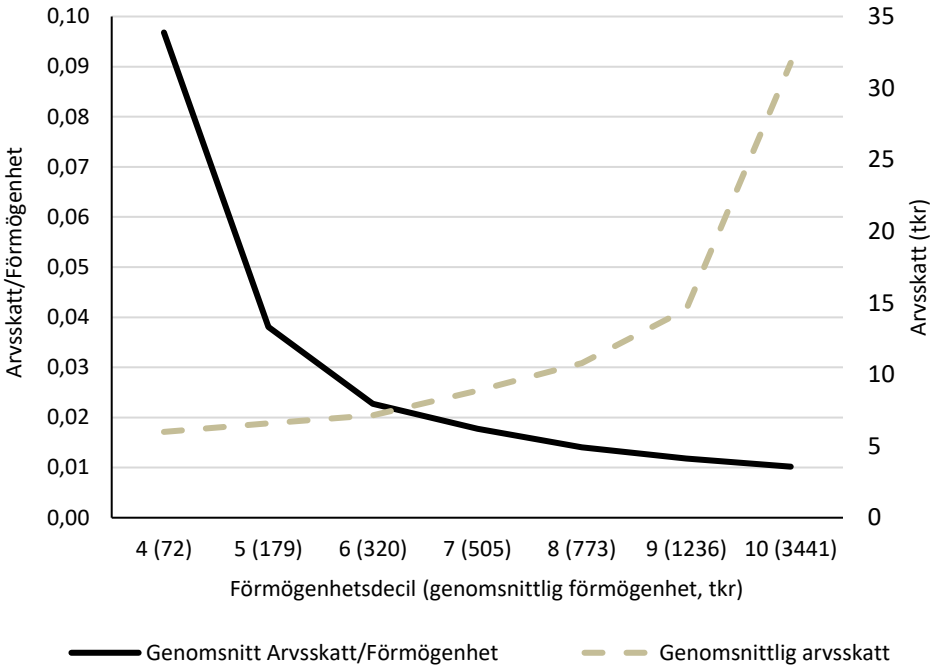
Ingen studie av sambandet mellan arvsskatt och ojämlikhet har, oss veterligen, tagit hänsyn till att arvsskatten även kan påverka kvarlåtenskapernas storlek eller förmögenheten arvingarna har vid arvstillfället. Detta är viktigt att ha i åtanke eftersom det finns goda skäl att tro att arvsskatten påverkar sparandet hos både arvlätare och arvingar (se kapitel 5 och 6). Att arvsskatten påverkar sparandet hos

arvlåtarna har också visst empiriskt stöd, medan det saknas studier över hur arvsförväntningar påverkar sparande bland arvtagarna. Teoretiskt kommer dessa effekter dock att leda till att arven blir mer utjämnande eftersom de rikaste minskar sina kvarlåtenskaper mest och gör det bland annat genom att underlätta för förmögensackumulering hos sina barn. Till exempel kan de investera i barnens humankapital eller ge dem gåvor av betydande värden. Arvsskatten minskar även storleken på det förväntade arvet vilket ger barnen incitament att spara mer själva.

Hittills har vi diskuterat hur arvsskatten påverkar förmögensfördelningen på kort sikt. Som Nekoei och Seim (2019) visade tenderar arvingar med relativt små förmögenheter att konsumera en större del av arvet än arvingar med större förmögenheter. De senare sparar i stället arvet. Det innebär att efter några år har arven ökat förmögenheten endast hos arvingar som redan hade förhållandevis stora förmögenheter. Eftersom arvsskatten minskar dessa stora arv kommer därför arvsskatten på lite längre sikt att leda till en jämnare förmögensfördelning bland arvingarna.

Det ska dock noteras att även om arven gör förmögensfördelningen mer ojämn på lite längre sikt innebär det inte nödvändigtvis att de ekonomiska möjligheterna blivit mer ojämnt fördelade. Exempelvis visar Nekoei och Seim (2019) att arvingar med mindre förmögenhet ökar sin konsumtion och minskar sitt arbetsutbud. Bland annat köper de i större utsträckning en ny bil. Att de konsumerar mer och jobbar mindre bidrar rimligen till att öka deras välbefinnande och är ett tecken på att marginalnyttan av både konsumtion och fritid är relativt höga i dessa grupper.

Figur 8.2 Sambandet mellan arvingarnas förmögenhet och arvsskattens storlek

Not: Förmögenhetsdecilerna 1–3 är utelämnade eftersom nettoförmögenheterna i dessa är negativa.
 Källa: Figuren är hämtad från Elinder m.fl. (2017).

8.3 Avslutande kommentar

När arven är mer jämnt fördelade än förmögenheterna bland arvingarna och den intergenerationella korrelationen (IGK) i förmögenhet är låg tenderar arv att, åtminstone på kort sikt, utjämna förmögenhetsfördelningen. Empiriskt verkar detta gälla i Sverige såväl som i t.ex. Danmark, Storbritannien och USA. Under dessa förutsättningar kan en progressiv arvsskatt leda till att förmögenheterna blir mer jämnt fördelade.

Oss veterligen finns det däremot bara empiriska studier av arvsskattens effekter på förmögenhetsfördelningen för Sverige och den svenska arvsskatten ledde av allt att döma till att förmögenhetsfördelningen bland arvingarna blev *mer* ojämn, åtminstone på kort sikt. På lite längre sikt minskade den sannolikt ojämlikheten. Om

skatteintäkterna användes till omfördelning kan den totala effekten ha varit mer utjämnande. Hur som helst tycks arvsskatten ha en mycket liten betydelse för förmögenhetsfördelningen och den ekonomiska ojämlikheten bland arvingarna. Att effekten blir så liten beror på att skattebetalningarna var små både i förhållande till arvingarnas förmögenhet (åtminstone de rikas) och till arvingarnas livsinkomster.

Den kanske viktigaste anledningen till att vi är intresserade av förmögenhetsfördelningen är att den säger något om ojämlikheten i hur mycket resurser var och en har tillgång till under sitt liv. En grov överslagsräkning ger vid handen att de allra flesta har disponibla inkomster under livet som uppgår till mellan 5 och 50 miljoner kronor.⁴² I kapitel 3 såg vi att genomsnittsarvet till bröstarvingar var cirka 70 000 kronor och att endast en procent av arven uppgick till 670 000 kronor eller mer (dvs. beskattades med en marginalsatt på 30 procent). Även om man räknar upp dessa belopp till dagens penningvärde innebär det att deras betydelse för livsinkomsten är ytterst begränsad. Mycket stora arv på tiotals miljoner eller mer är sannolikt väldigt ovanliga även i dag. Detta innebär att arvsskattens betydelse för den ekonomiska ojämlikheten av allt att döma är mycket begränsad. I värsta fall ökar den ojämlikheten, om än marginellt.

Det utesluter dock inte att förmögna föräldrar ändå kan ge sina barn stora ekonomiska fördelar i livet. Björklund m.fl. (2020) visar t.ex. att den intergenerationella korrelationen i summan av arbets- och kapitalinkomster är mycket hög i toppen av fördelningen. Söner till fäder med de 0,1 procent högsta inkomsterna, mätt i 40-årsåldern, är nästan alltid också i toppen av inkomstfördelningen (i 40-årsåldern). Eftersom det är ovanligt att erhålla direkta arv före 50 års ålder tyder detta på att förmögna föräldrar genom gåvor, human-kapital, tillgång till nätverk, coachning etc. ger sina barn stora ekonomiska fördelar.

⁴² Tyvärr saknas än så länge studier över totala disponibla livsinkomster. Därav denna grova uppskattning.

9 Attityder till arvsskatt

Arvsskatten har alltid haft högljudda motståndare men också starka förespråkare. I sin översikt om arvsskatt inleder Cremer och Pestieu (2006) med följande beskrivning:

“Opponents of the “death tax” as they have dubbed it claim that it is unfair and immoral. It adds to the pain suffered by mourning families and it prevents small business from passing from generation to generation. Because of many loopholes, people of equivalent wealth pay different amounts of tax depending on their acumen at tax avoidance. It hits families that were surprised by death (and it is therefore sometimes called a tax on sudden death). It penalizes the frugal and the loving parents who pass wealth on to their children, reducing incentive to save and to invest. Supporters of the tax, in contrast, retort that it is of all taxes the most efficient and the most equitable. They assert that it is highly progressive and counterweight existing wealth concentration. They also argue that it has few disincentive effects since it is payable only at death and that it is fair since it concerns unearned resources. For a number of social philosophers and classical economists, estate or inheritance taxation is the ideal tax.”

Förespråkarna är dock av allt att döma betydligt färre än motståndarna och det är uppenbarligen inte bara i Sverige som arvsskatten mött stort folkligt motstånd. Att termen döds-skatt (death tax) har blivit ett vedertaget begrepp i USA visar vilka starka känslor skatten väcker där. Under de senaste decennierna har flera länder avskaffat arvsskatter (se kapitel 4). Att arvsskattens impopularitet bidragit till att flera länder avskaffat den kan nog tas för givet. Studier från Sverige, Frankrike, Italien, Storbritannien och USA (Alesina m.fl. 2018) och Tyskland (Lettke 2004; Schrenker och Wegener 2007) visar samstämmigt att det finns ett stort motstånd mot att beskatta arv.

Det massiva motståndet mot arvsskatter har visat sig svårt att förklara (Prabhakar 2015). Arvsskatter betalas i de flesta länder huvudsakligen av de rikaste och intäkterna kommer vanligtvis en betydligt

större del av befolkningen tillgodo. Ändå vill en mycket stor majoritet i många länder sänka eller helt avskaffa arvsskatter. Hur kan det vara så? Vad är det som gör att stora delar av befolkningen tycks ha åsikter kring arvsskatt som går så tydligt emot deras egenintresse? Olika förklaringar till detta ”mysterium” har lyfts fram. Dessa kan delas in i två grupper. Den första gruppen har som gemensamt drag att de menar att åsikterna om arvsskatten beror på okunskap. Om folk hade bättre kunskaper om arvsskatter, vilka som betalar dem och om deras betydelse för att motverka ojämlikhet, skulle betydligt fler vara för arvsskatter (Kuziemko m.fl. 2015; Sides 2016; Bastani och Waldenström 2020). Den andra gruppen handlar om att folks åsikter om arvsskatter är grundade i moraliska principer. Ett exempel på ett sådant resonemang är att arvsskatter vanligtvis är lätta att kringgå genom skatteplanering eller fusk och att skatter som lätt kan undvikas på dessa sätt uppfattas som orättvisa i det att de drabbar hederliga personer oproportionerligt hårt (Boadway m.fl. 2010).

Även om tonläget i debatten om arvsskatt varit högt i många länder, inklusive i Sverige, har relativt få studier undersökt vad som kan tänkas förklara varför många tycks vara negativa till arvsskatter. I nästa avsnitt diskuteras först den handfull studier som systematiskt studerat attityder till arvsskatt i en svensk kontext och därefter presenteras och diskuteras ett urval av studier från USA.

9.1 Svenskars attityder till arvsskatt

Under hösten 2004, dvs. i samband med att arvsskatten avskaffades, ställdes frågor i SOM-undersökningarna⁴³ om svenskarnas attityder till olika skatter – däribland arvsskatten. Hammar m.fl. (2008) diskuterar och jämför attityderna till elva olika skatter. De finner att arvsskatten är den skatt som näst flest är emot. Hela 70 procent ansåg att den skulle avskaffas eller åtminstone sänkas. Motsvarande siffra för fastighetsskatten var 71 procent. Dock var arvsskatten den enda skatt som en majoritet (52 procent) helt ville avskaffa eller kraftigt sänka. En lägre andel, 18 procent, ville att den skulle sänkas lite grand. De som ville att arvsskatten skulle höjas var få; 3 procent ville se en liten höjning och 1 procent en kraftig höjning. Dagens

⁴³ SOM står för Samhälle, Opinion och Medier och SOM-undersökningarna genomförs årligen av SOM-institutet vid Göteborgs universitet.

nivå ansågs lagom av 12 procent. Avskaffandet av arvsskatten hade därför av allt att döma stort folkligt stöd. I regressionsanalyser försöker Hammar m.fl. (2008) förklara attityderna till olika skatter, men det visar sig vara svårt. Förutom det uppenbara, att personer som befinner sig till vänster på en politisk skala är mer positiva och personer som står till höger är mer negativa till arvsskatten, finner de bara att äldre personer är mer negativa till arvsskatten. Tillit till politiker, samhällsintresse, utbildning, inkomst och sektorstillhörighet, liksom om man äger eller hyr sin bostad har ingen tydlig koppling till om man är positiv eller negativ till arvsskatten. De undersöker också attityder till gåvoskatten och finner överlag resultat som speglar attityderna till arvsskatten. I Hammar m.fl. (2005) undersöker de också vilka skatter som medborgarna tror att det fuskas mest med. I topp hamnar förmögenhetsskatten följt av arvs- och gåvoskatter. Hela 52 procent uppgav att de tror att det är ganska eller mycket vanligt att det fuskas med gåvoskatten och 41 procent att det var ganska eller mycket vanligt att det fuskas med arvsskatten.

Ett av argumenten som framförts mot arvsskatten är att den i praktiken blir frivillig för de rikaste eftersom de enkelt kan undvika skatten. Individer med mindre förmögenheter, men som ändå leder till beskattningsbara arv, har svårare att undvika skatten eftersom en stor del av deras förmögenhet vanligtvis är uppbunden i fastigheter (se kapitel 3 och 7). Arvsskatten riskerar därmed att bli regressiv och även drabba personer med hög skattemoral oproportionerligt hårt. Tyvärr har vi inte sett några försök att systematiskt undersöka hur uppfattningar om fusk och möjligheter till fusk påverkar individers attityder till arvsskatter.

I SNS Konjunkturrådsrapport 2018 (Waldenström m.fl. 2018) presenteras resultat från en ny omfattande undersökning av svenskarnas attityder till arvsskatt och andra kapitalbeskattningar. Av resultaten framgår tydligt att arvsskatten inte är saknad. Hela 65 procent är negativa, medan endast 11 procent är positiva, till ett förslag om att införa arvsskatt. I undersökningen ställs olika frågor kring arvsskatt. Bland annat frågas om inställningen till en arvsskatt på endast stora arv och då minskar motståndet till 49 procent och andelen som är för ökar till 23 procent. Det frågas även om attityder till kvarlåtenskapsskatt och till arvsskatt där arv av familjeföretag är undantagna beskattning, och stödet för (eller motståndet mot) dessa förslag

ligger emellan de två första förslagen. Slutligen frågas också om attityder till att införa arvsskatt om andra skatter sänks samtidigt. Då är motståndet mindre; 56 procent svarar att de är emot förslaget medan 37 procent är för. Sammantaget visar undersökningen tydligt att motståndet mot arvsskatt fortfarande är mycket stort i Sverige.

I samband med undersökningen ovan gjordes även ett informationsexperiment (Bastani och Waldenström 2020). I experimentet testades hypotesen att om folk förstod arvsskattens betydelse för att motverka ojämlikhet skulle fler vara positiva till skatten. Deltagarna delades in i tre grupper: en grupp som fick mer information om skatten och två kontrollgrupper. Den förstnämnda gruppen fick tidigt i enkäten följande information:

- Hälften av all förmögenhet i Sverige har ärvts.
- Personer med de högsta inkomsterna får de största arven.
- En majoritet av Sveriges miljardärer har ärvt sin förmögenhet.

Denna information presenterades som forskningsbaserad fakta. Den ena kontrollgruppen fick i stället information om bostadsförmögenhet och den andra kontrollgruppen fick ingen specifik information. Informationen som presenterades för den första gruppen visade sig öka andelen som instämde (delvis, i stort sett eller helt), i påståendet att en skatt på arv bör införas, från 24 till 32 procent. Motsvarande andel som var positiva till en skatt på stora arv ökade från 41 till 45 procent. Undersökningen visar också att stödet för arvsskatten är lågt över hela inkomstfördelningen, men ännu lägre i toppen. De som sympatiserar med Moderaterna är mer negativa och de som sympatiserar med Vänsterpartiet är mer positiva till arvsskatt. Skillnaderna i attityder mellan individer som sympatiserar med andra partier tycks vara små. I övrigt verkar attityderna till arvsskatten vara orelaterade till de vanligaste socioekonomiska indikatorerna (Bastani och Waldenström 2019).

9.2 Studier från andra länder

I USA har den federala kvarlåtenskapsskatten diskuterats intensivt under flera decennier och utformningen av den har ändrats vid flera tillfällen. I svensk jämförelse är det bara stora kvarlåtenskaper som

beskattas. I praktiken rör det sig om kvarlåtenskaper på över 11 miljoner dollar som beskattas i USA. Trots att kvarlåtenskapsskatten endast drabbar de allra rikaste hushållen är motståndet mot skatten stor i USA. Med hjälp av en omfattande enkätundersökning försöker Stantcheva (2020) förstå hur amerikaner tänker och resonerar kring kvarlåtenskapsskatten. För det första finner hon att en minoritet anser att det ska finnas en kvarlåtenskapsskatt. Bland demokrater är dock hela två tredjedelar positiva till någon form av kvarlåtenskapsskatt. Hon finner också att motståndet till skatten är starkt kopplat till uppfattningar om att många undviker skatten genom skatteplanering eller genom att flytta. Vidare visar hon att amerikanerna fäster större vikt vid att skatten ska vara rättvis än att den ska vara effektiv i ekonomisk bemärkelse. Demokrater och republikaner verkar dock ha olika uppfattningar om huruvida stora arv är rättfärdigade eller ej. Även om republikaner generellt är mer emot skatten är de också mer nöjda med dagens utformning än demokrater. Demokrater anser oftare att skatten borde höjas och att den är ett bra sätt att motverka ojämlikhet. Stantcheva (2020) visar också att många amerikaner inte förstår hur skatten fungerar. De flesta tycks tro att skattesatsen är lägre än den är, men även att grundavdraget är mycket lägre än det faktiskt är. Följaktligen tror genomsnittsammerikanen att ungefär en tredjedel av de avlidna ska betala kvarlåtenskapsskatt. I själva verket är siffran under en procent. Att kunskaperna brister på detta sätt har motiverat den typ av experiment som Bastani och Waldenström (2020) genomförde i Sverige. Kuziemko m.fl. (2015) och Sides (2016) presenterar resultat från liknande experiment i USA. Kuziemko m.fl. (2015) fann att andelen som ville höja skatten ökade från 17 till hela 52 procent när experimentdeltagare informerades hur den ekonomiska ojämlikheten i USA ser ut och om hur liten andel som betalade kvarlåtenskapsskatt. Denna kraftiga ökning förklaras av att väldigt många hade helt felaktiga uppfattningar om kvarlåtenskapsskattens utformning. Sides (2016) fann också att information om hur liten andel som betalade kvarlåtenskapsskatt kraftigt ökade stödet för skatten. Att en stor del av amerikanska folket tror att kvarlåtenskapsskatten drabbar betydligt fler än bara de rikaste har dokumenterats i flera studier (se t.ex. Bartels 2005; Slemrod 2006).

De flesta studierna om attityder till beskattning av arv kommer från USA. Men i ett enkätexperiment visar Gross m.fl. (2017) att

attityderna till arvsskatt i Tyskland till stor del beror på hur den utformas.⁴⁴ De finner att stödet ökar om skatten är progressiv, är lägre för nära släktingar och när statsskulden är stor.

9.3 Sammanfattande kommentarer

Beskattning av arv tycks inte vara populärt någonstans och det har visat sig svårt att på ett tillfredsställande sätt förklara varför motståndet är så stort. I linje med de studier som diskuterats ovan är det ändå sannolikt att attityderna till beskattning av arv beror på hur skatten utformas. För att få stöd behöver den vara progressiv, lägre för nära släktingar och svår att undvika genom skatteplanering och fusk. Åsikterna går isär om huruvida arvsskatt är moraliskt försvarbart och kunskap om skattens utformning och konsekvenser tycks vara viktiga förklaringar till vilka som stöder respektive är emot arvsskatter.

⁴⁴ I Tyskland beskattas arv enligt en progressiv skala från 7 till 30 procent för bröstarvingar, med ett grundavdrag på ungefär 500 000 kronor (EY 2019).

10 Hur skulle en ändamålsenlig arvsskatt kunna utformas?

I detta avslutande kapitel försöker vi knyta ihop säcken. Vad har forskningen om arv och arvsskatt lärt oss om hur eventuella arvsskatter bör utformas? Vilka är problemen och kan de lösas? Vi diskuterar dessa frågor med utgångspunkt från den forskning som presenteras i de föregående kapitlen. Avslutningsvis presenterar vi en skiss på lösningar till några av problemen och resonerar kring hur en arvsskatt skulle kunna utformas och vad vi rimligen kan uppnå med en sådan skatt.

10.1 Vad skulle en ideal arvsskatt uppnå?

Det råder förstås delade meningar om vad en arvsskatt idealt skulle uppnå, men låt oss utgå ifrån vanliga önskemål bland dem som förespråkar beskattning av arv. En ideal arvsskatt skulle då bidra till att utjämna ekonomiska möjligheter och motverka att förmögenheter koncentreras till ett litet antal dynastier. Skatten skulle vara progressiv på så vis att arvingar med högre förmåga att själva tjäna pengar möter en högre skattesats. Den skulle också generera skatteintäkter som kan användas till att utjämna ekonomiska förutsättningar genom att till exempel finansiera utbildning för utsatta grupper eller till att finansiera andra vällovliga ändamål. Dessutom skulle den göra att arvingar till förmögna föräldrar uppmuntrades till egen ansträngning genom hårdare arbete, vilket i förlängningen också genererar skatteintäkter. Effektivitetskostnader i termer av minskat sparande eller företagande skulle åtminstone inte vara större än för andra skatter. Slutligen skulle den vara svår att undvika eller fuska med. En arvsskatt som kunde uppfylla dessa mål skulle kanske bli accepterad av allmänheten – möjligen till och med uppskattad.

10.2 Problemen med den gamla skatten

Men hur realistiskt är det att åstadkomma en sådan skatt? Innan vi försöker svara på den frågan kan det vara värt att summera vad som var problemen med den svenska arvsskatten så som den såg ut innan den avskaffades. Faktum är att det är oklart om den uppfyllde något av önskemålen ovan. För det första beskattades små arv förhållandevis hårt, vilket sannolikt försvårade möjligheterna att få bred acceptans för skatten. Andra länder med arvsskatt har vanligtvis betydligt högre grundavdrag vilket gör att endast stora arv beskattas. Det var också enkelt att undvika skatten, både genom laglig planering och genom så gott som riskfritt fusk. Många tillgångar är svåra att värdera och för att få värderingarna praktiskt genomförbara skapades undantag och godtyckligheter. Dessutom var många undantag i värderingsreglerna till för att inte göra generationsskiften av familjeföretag alltför svåra. Alla dessa undantag kunde i sin tur användas som verktyg för att undvika skatten även för icke-företagare. Att det dessutom var lättare för rikare personer att trixa bort skatten bidrog sannolikt till att den i breda grupper uppfattades som orättvis. Som vi visade i kapitel 8, var arvsskatten dessutom regressiv i en av de mest relevanta dimensionerna – rikare arvingar betalade mindre i skatt i förhållande till sin totala förmögenhet än vad övriga arvingar gjorde. Slutligen genererade skatten endast blygsamma intäkter. Med små intäkter är det svårt att, genom omfördelning, mer än marginellt förbättra den ekonomiska situationen för de med sämst förutsättningar.

Utifrån dessa perspektiv framstår det inte som särskilt märkligt att den svenska arvsskatten avskaffades. Men behövde den avskaffas? Skulle inte en annan utformning av skatten kunna uppfylla rimligt högt ställda mål?

10.3 Viktiga förutsättningar och avvägningar

Innan vi presenterar vår skiss av en arvsskatt är det på sin plats att kort summera några av de viktigaste problemen och svåraste avvägningarna som måste hanteras.

10.3.1 Föräldrar vill hjälpa sina barn

Även om den empiriska litteraturen inte kommit fram till vilken teoretisk modell som bäst förklarar varför arv efterlämnas, råder det ingen tvekan om att så gott som alla föräldrar vill försöka hjälpa sina barn att nå framgång i livet. Det är onekligen också så att föräldrar med mer resurser kommer att ha lättare att hjälpa sina barn än föräldrar med mindre resurser. Att detta skapar orättvisor är ofrånkomligt. I termer av lika möjligheter att lyckas i livet, kommer barn till särskilt resursstarka föräldrar alltid ha en fördel gentemot andra barn. Hur stor denna fördel blir kan vi till viss del gemensamt påverka med ekonomisk politik och skatter. Vad gäller konsekvenser av en arvsskatt är detta väsentligt att ha i åtanke eftersom hög beskattning av arv, av allt att döma, gör att föräldrar för över resurser till sina barn tidigare under livet. Ju tidigare i livet en individ får tillgång till resurser desto mer ökar det möjligheten att nå ekonomisk framgång. Den som får ta över sina föräldrars egendom i 30-årsåldern kommer öka sina möjligheter i livet i större utsträckning än den som får ta över dem i 60-årsåldern. Eftersom gåvobeskattning knappast kan hindra sådana resursöverföringar från föräldrar till barn är det därför rimligtvis bättre, ur ett lika-möjlighetsperspektiv, att resurserna överförs så sent som möjligt. Eftersom en arvsskatt ger incitament att överföra resurser tidigare i livet måste denna effekt beaktas då den motverkar ett av de viktigaste syftena med arvsskatten. Att kvantifiera sådana effekter är dock mycket svårt och tillgänglig forskning ger endast indirekt vägledning i frågan.

10.3.2 Individ, hushåll eller familj

I Sverige har skattelagstiftningen haft ett fokus på den vuxna individen som en autonom ekonomisk aktör, även om hen ingår i ett hushåll med andra. Barn blir autonoma när de blir vuxna, vilket vanligtvis sammanfaller ungefär i tiden med när de flyttar hemifrån och bildar egna hushåll. I många andra länder är det ett större fokus på hushållet som beskattningsbar enhet och därför är det självklart att makar inte ska beskattas om de mottar arv när partnern går bort. Men hur är det med minderåriga barn? Bör de beskattas? Var gränsen ska gå beror till stor del på hur man ser på vem som ansvarar för vem. Anser man att hushåll eller familjer ytterst ska hjälpa varandra med

försörjningen? Eller anser man istället att det är upp till varje individ att lösa det själv (eventuellt med offentligt stöd om det inte skulle gå att ordna på egen hand)? I det senare fallet kan det vara rimligt att beskatta även arv inom hushåll, t.ex. till make eller minderåriga barn. Det är viktigt att lagstiftaren tar ställning i frågan, men samtidigt förankrar beslutet så att långsiktig stabilitet kan uppnås.

10.3.3 Hantering av stora förmögenheter

En arvsskatt behöver sannolikt vara progressiv för att få önskvärda effekter, bli accepterad och politiskt möjlig att genomföra. Men det innebär också att skatten på stora förmögenheter med nödvändighet måste bli betydande. Är skatten på stora förmögenheter låg, måste skatten på mindre förmögenheter vara ännu lägre, och då blir de totala skatteintäkterna mycket små och effekten på ekonomisk ojämlikhet obetydlig. Stora förmögenheter är dock ofta uppbundna i företag som är av stor betydelse för sysselsättning och intäkter från andra skatter. Att dessa företag fortsätter att vara framgångsrika och verksamma i Sverige är rimligtvis något de flesta önskar. Beskattning av arv riskerar emellertid att leda till att dessa företag flyttas utomlands eller att de skadas när arvsskatten ska betalas. Det uppmärksammade Sally Kistner-fallet visar tydligt denna problematik.⁴⁵ Lagstiftaren måste bestämma sig för i vilken omfattning dessa problem är acceptabla och fundera på i vilken utsträckning de kan motverkas genom smart utformning av arvsskattereglerna.

10.3.4 Generationsskiften av företag

En relaterad fråga gäller hur generationsskiften av företag, där ägaren önskar att något eller några av barnen ska ta över ägandet, ska gå till. Vill man att en arvsskatt ska motverka ekonomisk ojämlikhet är det svårt att se varför generationsskiften av företag ska underlättas. I de fall den nuvarande ägarens arvingar är bäst lämpade som ägare av

⁴⁵ Sally Kistner, änka efter läkemedelsföretaget Astras grundare, hade vid sitt frånfalle en förmögenhet på 300 miljoner kronor, framförallt i form av aktier i Astra. Aktiemarknaden förutsåg att arvtagarerna skulle bli tvungna att sälja en stor del av aktierna för att ha råd att betala arvsskatten vilket medförde att aktiekursen dök. Konsekvensen blev att arvsskatten och reavinstskatten översteg tillgångarnas värde och att dödsboet slutligen försattes i konkurs (Ydstedt och Wollstad 2015).

företaget, kan det förstås vara angeläget att möjliggöra ett generationsskifte. I annat fall bör företagets fortlevnad tryggas genom överlåtelse till annan ägare. Önskemålet om att underlätta generationsskiften tycks ha varit en bidragande orsak till både undantagsregler i värdering av arv och att arvsskatten så småningom avskaffades. Regler som gör att familjeföretag beskattas lägre än annat kapital skapar dock oundvikligen möjligheter för alla att undvika skatten genom att – åtminstone på pappret – starta ett företag och lägga tillgångarna i det. Lagstiftaren måste därför ta ställning till huruvida generationsskiften av företag ska underlättas genom lägre beskattning eller om det möjligen kan finnas andra sätt att underlätta dessa företags överlevnad. Det är svårt att se att lägre beskattning av familjeföretag går att förena med en arvsskatt som uppnår ens de mest grundläggande målen. Kryphålen blir tydliga, skatteplanering och fusk underlättas, de rikaste lär utnyttja kryphålen i störst utsträckning, progressiviteten hotas och det blir svårt att skapa legitimitet för skatten.

10.3.5 Rapportering

En viktig anledning till att arvsskatter tillhör de äldsta skatterna är att det en gång i tiden var enklare att beskatta arv än löpande inkomster. Anledningen är att det under lång tid var svårare för skattefogden att observera och värdera inkomster (som ofta var i natura), än att observera och värdera kvarlåtenskaper. Därmed har det historiskt varit lättare att skapa legitimitet för arvsskatter än vad det är i dag. Med tredje-parts-rapportering av inkomster, blir det svårt att undanhålla dessa från staten och värderingen är inget problem när alla inkomster är monetära. Vad som är enkelt att undanhålla från statens ögon eller vad som är svårt att värdera ändras alltså över tiden. Innovationer såsom digitala bankkonton, tredje-parts-rapportering, mellanstatliga samarbeten för rapportering av tillgångar etc. påverkar i hög grad vilka skatter som i praktiken blir rimliga att använda. Om det skulle ske några väsentliga förbättringar vad gäller möjligheterna att värdera i dag svårvärderade tillgångar såsom t.ex. familjeföretag eller konst, eller om det på annat sätt skulle bli svårare att gömma kapital, t.ex. i andra länder, skulle det antagligen bli avsevärt enklare att utforma en arvsskatt som kan få

allmän acceptans. Även om det vid en given tidpunkt kan vara svårt att förutspå utvecklingen, kan förutsättningarna plötsligt förändras. Därför är det viktigt att följa utvecklingen och anpassa sig till den. Sedan 2004 har mycket hänt på förmögenhets- och kapitalområdet. Förmögenhetsskatten avskaffades 2007 och med den också tredje- och fjärdepartsrapportering av finansiella tillgångar. Konsekvensen av detta är att det numera saknas tillförlitlig statistik över svenskarnas förmögenheter och att det därför är svårt att göra utsagor om ojämlikhet och omfördelning (Elinder 2021). Att återupprätta tredje- och fjärdepartsrapporteringen framstår dock inte som svårt med tanke på att det fungerat tidigare. Att svenskarna på senare år i stor utsträckning övergivit kontanter för elektroniska betalningslösningar såsom betal- och kreditkort, Swish och Klarna gör det rimligt att tro att en större andel av förmögenheterna sannolikt skulle bli tredje- och fjärdepartsrapporterade i dag än tidigare. Vidare har det, på det internationella planet, tillkommit en rad informationsutbytesavtal mellan EU och länder som historiskt sett benämnts som skatteparadis (t.ex. Schweiz och Lichtenstein) vilket dels medfört att förmögenheter placerade i utlandet blivit mer synbara för svenska myndigheter, dels att kapital återvänt till Sverige (Alstadsæter m.fl. 2019). I ljuset av detta är det rimligt att tro att en större andel av den potentiella skattebasen skulle kunna beskattas.

Informationsteknologins utveckling har sannolikt även konsekvenser för möjligheterna till skatteplanering. Motståndare till den svenska arvsskatten lyfte fram att skatten var orättvis eftersom rika hade större möjligheter att skatteplanera, exempelvis genom köp av juridisk rådgivning. Många av de skatteplaneringsstrategier som tidigare ofta var svårtillgängliga för gemene man skulle dock i dag sannolikt vara vida spridda på internet och möjligheterna till skatteplanering således mer jämnt fördelade i befolkningen, vilket skulle kunna tänkas bidra till att öka acceptansen för skatten.

10.3.6 Är arvslagstiftningen i linje med målen för arvsskatt?

Arvslagstiftningen innehåller i dag regler som till synes står i strid med målsättningarna för arvsbeskattning. Laglotten är en uppenbar

sådan regel.⁴⁶ Det är svårt att motivera varför barn till en avliden ska ha rätt till en viss andel av kvarlåtenskapen. De flesta arvingar är i dag förhållandevis gamla när de ärver – vanligtvis runt 60 år och knappast i behov av försörjningsstöd från sina föräldrar. Skulle ett barn till en avliden förälder ha en otrygg ekonomisk situation är det lättare att förstå varför man vill att de ska få företräde till sina föräldrars kvarlåtenskap. Men något sådant villkor finns inte vad gäller vuxna barn. För efterlevande make finns däremot den så kallade basbeloppsregeln som under vissa förutsättningar ger denne företräde till kvarlåtenskapen. I dag förhindrar arvslagstiftningen en företagare som har hela sin förmögenhet uppbunden i företaget, och som vill testamentera aktierna i sitt bolag till de anställda, att göra det. Barnen har rätt till hälften av kvarlåtenskapen genom laglotten. Laglotten förhindrar att hela företaget lämnas till ett av barnen medan andra barn blir arvlösa. Men möjligheten att kringgå laglotten finns ändå genom tecknande av olika försäkringar. Att se över om arvslagstiftningen och i synnerhet laglotten, är ändamålsenliga framstår som angeläget oavsett om arvsskatt återinförs eller ej.

10.3.7 Kan målen lättare nås med andra skatter?

Innan man bestämmer sig för att införa en arvsskatt kan det vara värt att fundera på om andra skatter eller system har bättre förutsättningar att nå de mål man skulle vilja uppnå med en arvsskatt. Inkomstskatter på arbete är i dag basen i den progressiva beskattningen. Dessa skatter genererar betydande intäkter som i sin tur kan användas i omfördelande syften.⁴⁷ Dessutom är de allmänt accepterade och relativt svåra att trixa med. Enligt vår bedömning kan även mindre justeringar av dessa åstadkomma minst lika stora effekter på den ekonomiska ojämlikheten som en arvsskatt.

I detta sammanhang kan det även vara värt att nämna det svenska pensionssystemet. Genom den allmänna pensionen sparar individer för att kunna hantera en lång ålderdom utan arbetsinkomster. Detta minskar behovet av privat sparande. Det svenska välfärdssystemet, med fri eller kraftigt subventionerad hälso- och sjukvård, bidrar i sin

⁴⁶ En annan sådan regel är den så kallade 12:2 regeln om efterlevande makes ensidiga rätt att välja att undvika bodelning.

⁴⁷ Se Eklund (2020) för en utförlig genomgång av det nuvarande svenska skattesystemet och förslag på reformering av det.

tur till att ytterligare minska behovet av besparingar. Det innebär att svenskar har relativt liten anledning att ackumulera förmögenhet inför ålderdomen. Detta är sannolikt en betydande orsak till att äldre svenskar har relativt små förmögenheter (Ohlsson m.fl. 2020). Eftersom ett av målen med en arvsskatt är att undvika att stora förmögenheter förs över från föräldrar till barn är det värt att notera att de svenska pensions- och välfärdssystemen till stor del uppnår detta mål även utan arvsskatt. Inom pensionssystemet finns dessutom en implicit arvsskatt eftersom det inte finns något efterlevandeskydd i inkomstpensionen (och är valfritt i premiepensionen). I stället tillfaller pensionsbehållningarna från de pensionärer som avlider alla andra pensionärer som är födda samma år som den avlidne. Det innebär att pensionsbehållningen vid dödstillfället beskattas till 100 procent, s.k. konfiskatorisk skatt. I en värld utan pensionssystem, där varje individ i stället hade sparat lika mycket privat till sin pension, skulle dessa belopp i stället tillfalla den avlidnes arvingar. Om alla individer sparade enbart för att trygga sin egen ålderdom och sparandet i pensionssystemet perfekt motsvarade de individuella önskemålen skulle privat sparande bli överflödigt och inga arv skulle efterlämnas. I stället skulle tillgångar från dem som dör tidigt överföras till försäkringskollektivet.

Utifrån detta synsätt har Sverige en implicit arvsskatt som är allmänt accepterad och som genererar betydande intäkter. De pensionsbehållningar som överförs från avlidna till efterlevande pensionärer kallas arvsvinster. År 2019 uppgick arvsvinsterna till 12,6 miljarder kronor i inkomstpensionen och 3,7 miljarder kronor i premiepensionen (Pensionsmyndigheten 2019). Dessa belopp överstiger, troligtvis med råge, vad som är möjligt att få in via arvs- och gåvoskatter i Sverige. De fördelningsmässiga konsekvenserna av arvsvinsterna har, oss veterligen, inte systematiskt utvärderats. Syftet med arvsvinsterna är dock att göra pensionen försäkringsmässigt neutral och inte att motverka ekonomisk ojämlikhet.

10.4 En möjlig arvsskatt

Låt oss nu avslutningsvis skissa på hur en arvsskatt skulle kunna se ut. Den skiss som presenteras nedan ska inte ses som ett förslag till arvsskatt. I stället har vi funderat kring hur en arvsskatt skulle kunna

utformas för att bli så ändamålsenlig som möjligt. Genom att utforma skatten på ett sätt som undviker några av de värsta problemen som den förra arvsskatten drogs med kanske den kan bli politiskt accepterad. Skissen nedan är tänkt att utgöra en grund för kreativa idéer, debatt och djupare analyser kring arvsskatt.

Skiss till arvsskatt

- Alla skattepliktiga arvingar möter samma skatteskala oavsett släktskap.
- Skattepliktiga arvingar är alla individer utom efterlevande make, samt alla organisationer utom de som verkar för särskilt vällovliga ändamål.
- Arvsskatten utgör 20 procent av det skattepliktiga arvet. Mottagna gåvor beskattas med samma skattesats.
- Det skattepliktiga arvet beräknas som arvingens andel av kvarlåtenskapens marknadsvärde efter grundavdrag.
- Varje person har ett, under hela livet, sammanlagt basgrundavdrag motsvarande 15 inkomstbasbelopp.
- Arvingar med låg inkomst har ett förhöjt grundavdrag motsvarande 40 inkomstbasbelopp minus summan av beskattningsbar förvärvs- och kapitalinkomst under de föregående fem åren.
- Arvlåtarens gåvor till välgörande ändamål under tio år före dödsdagen ökar arvingarnas grundavdrag med motsvarande belopp.
- Uppsköv medges för den del av arvsskatten som överstiger ett inkomstbasbelopp. Den uppskjutna delen betalas med ränta och en avbetalningstid på upp till 10 år.
- Arvingar som mottar arv i form av aktier får betala arvsskatten med aktier. Staten förvaltar aktierna enligt särskilda regler.

Att vi ändå valt att vara specifika med t.ex. skattesatser och grundavdrag beror på att det är något som krävs för att kunna beräkna hur stora skatteintäkterna potentiellt kan bli. Vi har också valt att lyfta

några nya idéer kring t.ex. grundavdrag och hur skatten ska betalas. Huruvida det i närtid går att utforma en arvsskatt som når rimligt högt ställda mål lämnar vi åt var och en att själv bedöma. Vår ambition är att tydliggöra möjligheter och begränsningar genom att presentera en skiss som vi tror utgör en betydligt bättre arvsskatt än den arvsskatt som avskaffades 2004. Vår slutsats är emellertid att möjligheterna att nå rimliga mål med en arvsskatt, som t.ex. att motverka ekonomisk ojämlikhet, är ytterst begränsade.

10.4.1 Vilka ska betala arvsskatt?

Skatten betalas av alla individer som erhåller arv, utom arvlåtarens efterlevande make (eller sambo). Organisationer som mottar arv beskattas också, med undantag för organisationer med särskilt vällovliga syften, dvs. samma typ av organisationer som var undantagna från beskattning under den förra arvsskatten, alltså väsentligen offentliga organisationer, välgörenhetsorganisationer, idrottsföreningar, trossamfund och universitet.

10.4.2 Hur ska skatteskalen se ut?

Arvsskatten beräknas som 20 procent på det skattepliktiga beloppet. Det skattepliktiga beloppet utgörs av arvingens andel av kvarlåtenskapens marknadsvärde efter grundavdrag. Grundavdraget består av två delar. Den första delen är ett personligt basgrundavdrag om 15 inkomstbasbelopp (66 800 kronor 2020). Detta avdrag gäller det totala mottagna arvet⁴⁸ under livstiden.

Den andra delen utgörs av ett inkomstrelaterat avdrag som beräknas som 40 inkomstbasbelopp minus de sammanlagda beskattningsbara inkomsterna från arbete och kapital under de senaste fem åren. Detta avdrag gäller vid varje arv och används före basgrundavdraget. Det inkomstrelaterade avdraget gör att arvsskatten blir progressiv utifrån arvingens inkomst. Eftersom det finns ett starkt samband mellan storleken på arv och arvingarnas inkomst (Waldenström m.fl. 2018) och förmögenhet (Elinder m.fl. 2018) ökar detta grundavdrag arvsskattens koppling till beskattning enligt

⁴⁸ Här ska även skattepliktiga gåvor räknas in, dvs. gåvobelopp som överstiger det årliga grundavdraget.

förmågeprincipen. Vi är medvetna om att detta grundavdrag medför en administrativ börda samt riskerar att öppna upp för nya sätt att skatteplanera.⁴⁹ Vi anser dock att kopplingen mellan arvingarnas ekonomiska förmåga och storleken på skatten bör vara högt prioriterad.

Kvarlåtenskapens marknadsvärde vid dödstillfället utgör grunden för beräkningen av skatten. Alla skattskyldiga arvingar möter samma skattesats och grundavdragsregler oavsett släktskap. Tidigare beskattades arv olika beroende på vilket släktskap arvingen hade med den avlidne. Närmre släktingar beskattades lägre än mer avlägsna släktingar eller personer utan släktskap. Eftersom sådan progressivitet sannolikt begränsar arvlåtarens möjlighet att låta kvarlåtenskapen verka för lika möjligheter i livet förordar vi att skatteskalen är den samma för alla skattskyldiga.

För gåvor gäller ett årligt grundavdrag om ett halvt inkomstbasbelopp. Belopp över grundavdraget beskattas som arv (20 procent skattesats) och basgrundavdraget för arv tillämpas. Utbetalningar från livförsäkringar med förmånstagarförordnande beskattas som arv.

10.4.3 Gåvor till välgörenhet – förskott på arvsskatt

Ett återinförande av en arvsskatt som undantar arv till välgörenhet skulle sannolikt öka välgörenhetsgivandet, se kapitel 6.1.4. För att ytterligare stimulera denna form av omfördelning från resursstarka till resurssvaga individer är vår idé att gåvor som den avlidne givit till välgörenhet under livet, upp till tio år före dödstillfället, ska öka arvingarnas grundavdrag med motsvarande belopp. Detta kan tänkas bidra till jämnare ekonomiska förutsättningar eftersom det stimulerar givande till välgörenhet och därmed kommer de med de svåraste förutsättningarna i livet till gagn. Givet att en stor del av alla välgörenhetsgåvor numera rapporteras till Skatteverket, för att ligga till grund för eventuell skattereduktion, gör det att den administrativa bördan rimligen blir hanterbar.

⁴⁹ Till exempel skulle det kunna vara lönsamt att göra avståenden till yngre generationer med lägre inkomster för att på så vis öka storleken på de totala grundavdragen. Hur stora problem ett inkomstbaserat grundavdrag skulle kunna medföra skulle behöva utredas ordentligt.

10.4.4 Hur ska skatten betalas?

Arvsskatt betalas i normalfallet senast i samband med den ordinarie inkomstdeklarationen. För arvsskatt som överstiger ett inkomstbasbelopp kan uppskov medges. Det uppskjutna beloppet beläggs med ränta och avbetalas under en period på upp till tio år. En arvinge som mottagit arv i form av aktiekapital kan betala skatten med aktier. Staten förvaltar aktierna passivt och kan endast sälja dem till den skattskyldige som också äger rätten att återköpa dem. Vid aktieutdelning eller försäljning av bolaget erhåller staten samma betalning som övriga aktieägare. Syftet med dessa specialregler för betalning av arvsskatt är att undvika att arvingar tvingas sälja fastigheter eller företag på grund av likviditetsbegränsningar.

10.4.5 Några klagörande exempel

Exempel 1: Olika grundavdrag

Syskonen Ove och Maria ärver 2 miljoner kronor var efter sin mor, inklusive efterarv från deras far. Under de senaste åren har Maria i genomsnitt tjänat 45 000 kronor i månaden före skatt (inklusive kapitalinkomster). Ove har haft en lägre inkomst, 25 000 kronor i månaden.

Ove får först ett grundavdrag på $(40 \times \text{IBB} - 5 \times 12 \times 25\,000)$ 1 172 000 kronor och har sedan rätt till basgrundavdraget om 15 IBB, dvs. 1 002 000 kronor. Det sammanlagda grundavdraget blir alltså 2 174 000 kronor, vilket överstiger det ärvda beloppet med 174 000 kronor. Ove behöver alltså inte betala någon skatt alls på arvet och kan spara 174 000 kronor från sitt basgrundavdrag till framtida arv.

För Marias del har hennes inkomster precis överstigit 40 IBB ($5 \times 12 \times 45\,000 = 40,4 \times \text{IBB}$). Hennes grundavdrag blir därför 1 002 000 kronor (15 IBB) och arvsskatten blir för hennes del 199 600 kronor ($998\,000 \times 0,2$). Skulle hon få ett arv senare skulle hennes basgrundavdrag redan vara använt.

Denna konstruktion av skatteskalen gör alltså att två syskon som får lika stora arv kan komma att behöva betala olika mycket i arvsskatt. Arven kommer därmed automatiskt att bli kompensatoriska i bemärkelsen att ett syskon med lägre inkomst kan komma att få ett

större nettoarv även om föräldern valt att kvarlåtenskapen ska delas lika mellan barnen.

Exempel 2: Gåvor till välgörenhet

Karin, som driver ett framgångsrikt företag, har under de senaste 10 åren donerat 100 000 kronor om året till välgörande ändamål. När hon dör vill hon gärna att hennes två barn Kim och Robin ska ta över företaget som är värderat till 10 miljoner kronor. Hon har inga andra tillgångar. Barnen får alltså vardera ett arv om 5 miljoner kronor och har ett basgrundavdrag på 15 IBB eller ungefär en miljon kronor. Det beskattningsbara arvet uppgår alltså till 4 miljoner kronor och skatten blir därmed 800 000 kronor. Karins arvingar har dock rätt till en reduktion av skatten motsvarande sammanlagt 1 miljon kronor eftersom det är den summa som Karin skänkt till välgörenhet under de senaste tio åren. Detta reduktionsbelopp delas mellan arvingarna och de ska därför betala 300 000 kronor var i arvsskatt.

Exempel 3: Uppskov

Anta att Kim och Robin i exempel 2 ovan saknar möjlighet att direkt betala skatten utan att sälja tillgångar i bolaget (vilket skulle skada verksamheten). För den del av skatten som överstiger ett IBB, dvs. 233 200 kronor, kan de få uppskov. Uppskovsbeloppet beläggs med skälig ränta och kan sedan betalas av med ett IBB per år. Efter fyra år är skatten slutligen betald.

Exempel 4: Betala med aktier

Kim och Robin väljer att betala skatten med aktier. Det innebär att de överlåter 3 procent var, dvs. sammanlagt 6 procent av aktierna åt staten och behöver därmed inte betala någon arvsskatt med likvida medel. Året därefter blir deras företag uppköpt för 15 miljoner kronor. Staten får 900 000 kronor för sina aktier och Kim och Robin får 7 050 000 kronor var för sina aktier.

10.4.6 Hur stora skulle skatteintäkterna bli?

Att beräkna hur stora skatteintäkterna från denna arvsskatt skulle bli är en grannlaga uppgift och måste av nödvändighet bygga på en del starka antaganden. Vi skulle behöva veta hur stora de rapporterade kvarlåtenskaperna skulle vara i dag om denna skatt gällde. Dessutom behöver vi veta hur många arvingar varje avliden har och deras historiska inkomster. Eftersom vi inte har någon tillförlitlig förmögenhetsstatistik i Sverige i dag, och inte heller längre någon statistik över kvarlåtenskapernas storlek, är detta mycket svårt.

I stället utnyttjar vi att vi hade tillförlitlig statistisk innan arvsskatten avskaffades. Vi gör därför beräkningar av vilka intäkter den här skisserade skatten skulle ha genererat om den hade tillämpats på 2003 års arv, så som de såg ut då. Förutom att det finns bättre statistik över arv och kvarlåtenskaper från den tiden så gör det också att vi rättframt kan jämföra intäkterna med de intäkter som dåtidens skatt genererade. Det är dock viktigt att ha i åtanke att vi antar att kvarlåtenskapernas storlek inte påverkas av skatten. Samtidigt finns det anledning att tro att kvarlåtenskaperna skulle varit något större med den här skisserade skatten än med dåvarande skatt, dels eftersom incitamenten att spara är större, dels för att incitamenten att skatteplanera är lägre. Sammantaget gör det att vi sannolikt underskattar skatteintäkterna.

Ungefär 160 000 individer var arvingar till dem som avled 2003 (borträknat efterlevande makar). Med den här skisserade skatten skulle endast cirka 2 200 personer betala arvsskatt. De sammanlagda beräknade skatteintäkterna uppgår till endast 265 miljoner kronor. Till detta belopp ska förvisso skatteintäkter från gåvor och försäkringsutbetalningar adderas. Dessa förväntas dock i sammanhanget bli försumbara.⁵⁰ De beräknade skatteintäkterna på 265 miljoner kronor ska jämföras med de 2,5 miljarder kronor som den förra arvs- och gåvoskatten inbringade. Intäkterna från den här skisserade skatten skulle alltså endast motsvara en dryg tiondel av intäkterna från den förra skatten.

Som vi tidigare nämnt finns emellertid anledning att tro att vi underskattat skatteintäkterna. De deklarerade kvarlåtenskaperna

⁵⁰ Grundavdraget för gåvor är i denna skiss avsevärt högre än i den förra utformningen av gåvoskatten, vilket gör att intäkterna blir förhållandevis låga. Vad gäller skatteintäkter från försäkringsutbetalningar var de mycket små år 2003 (se kapitel 3) och vi har ingen anledning att tro att de skulle bli mycket större med den här skisserade utformningen av arvsskatten.

skulle antagligen ha varit större eftersom marginalskatten är lägre och på grund av att fler tillgångar ska deklarerats till marknadsvärde. Dessutom har sannolikt förmögenheterna bland äldre ökat kraftigt på senare tid (Ohlsson m.fl. 2020). Waldenström m.fl. (2018) utgår från metoden i Ohlsson m.fl. (2020) och finner att arvsflödena ökat med cirka 30 procent som andel av hushållens inkomster från 2004 till 2016. Under samma period har hushållens inkomster ökat med ungefär 75 procent. Utgår vi från dessa siffror och antar att dessa trender har fortsatt mellan 2016 och 2021 finner vi att skatteintäkterna, i år (2021), skulle bli 1,25 miljarder kronor och att en dubbelt så stor andel skulle betala skatten till följd av att förmögenheterna bland de äldre ökat. Även om osäkerheten i dessa beräkningar är stor skulle skatteintäkterna med denna skatt sannolikt ändå bli blygsamma.

10.4.7 Fördelningsmässiga effekter

Som framgått skulle skatteintäkterna bli relativt små, vilket också betyder att de fördelningsmässiga effekterna med nödvändighet också skulle bli begränsade. År 2003 överfördes minst 23 miljarder kronor från avlidna till arvingar. Även om bara de allra rikaste arvingarna betalade skatten skulle effekten på t.ex. Gini-koefficienten för förmögenhetsfördelningen påverkas ytterst marginellt. I appendix jämför vi progressiviteten för den här skisserade skatten med dåtidens skatt, i tre dimensioner. Det framgår att dåtidens arvsskatt förvisso var progressiv i arvsbeloppet, men att den var regressiv både i arvingarnas förmögenhet och inkomst (se även Elinder m.fl. 2018). Den här skisserade skatten skulle däremot vara progressiv både i arvsbelopp, arvingarnas inkomst och, i viss mån, även i deras förmögenhet (åtminstone i de övre delarna av fördelningen). Ett rimligt krav på en arvsskatt är att den är progressiv i relevanta dimensioner och det är den skatt vi skissat på här, till skillnad från den tidigare arvsskatten.

10.5 Avslutande kommentarer

Anledningen till att det är svårt att utforma en arvsskatt i Sverige, som når rimligt högt ställda mål, är att skattebasen är både liten och flyktig.

Att skattebasen är förhållandevis liten beror rimligtvis till stor del på att det omfattande skyddsnet som finns för äldre i Sverige gör det mindre angeläget att bygga upp och hålla ett stort kapital som äldre. Det gör att kvarlåtenskaperna blir små, att arvsskatten genererar blygsamma intäkter och har liten betydelse för ekonomisk ojämlikhet.

Ytterligare ett skäl till att skattebasen blir förhållandevis liten är att arvsskatter som är så höga att de på ett betydande sätt motverkar överföringar av förmögenheter från föräldrar till barn alltid kommer att kunna undvikas. Det går t.ex. alltid att flytta utomlands. Om de rikaste kringgår skatten blir intäkterna ännu lägre och det folkliga missnöjet mot skatten större.

Färre undantagsregler, lägre skattesatser och högre grundavdrag skulle sannolikt minska trixandet med skatten – däremot inte eliminera det. Förhoppningsvis kan dock acceptansen stärkas, men intäkterna, och därmed effekterna på den ekonomiska jämlikheten, blir då lätt så små att det är oklart om skatten längre är meningsfull.

Dessutom uppkommer frågan om en arvsskatt som framstår som progressiv, men som i själva verket är tandlös, snarare riskerar att legitimera klyftor än att motverka dem. Med arvsskatt finns det en risk att man tror att problemet med stora ekonomiska klyftor är löst. Utan arvsskatt kommer strålkastarljuset sannolikt riktas mer på hur förmögenheterna i toppen utvecklas och verktyg med vassare tänder kanske i stället plockas fram.

Referenser

- Adermon, A., Lindahl, M. och Waldenström, D. (2018), “Intergenerational Wealth Mobility and the Role of Inheritance: Evidence from Multiple Generations”, *Economic Journal* 128 (612), 482–513.
- Agersnap, O. och Erixson, O. (2020) “Wealth Effects on Labor Supply: Evidence from a Swedish Tax Reform”, mimeo.
- Alesina, A., Stantcheva, S. och Teso, E. (2018), “Intergenerational Mobility and Preferences for Redistribution”, *American Economic Review* 108 (2), 521–554.
- Alstadsæter, A., Johanessen, N. och Zucman, G. (2019), “Tax Evasion and Inequality”, *American Economic Review* 109 (6), 2073–2103.
- Andersen, S. och Nielsen, K. M. (2011), “Participation Constraints in the Stock Market: Evidence from Unexpected Inheritance Due to Sudden Death”, *Review of Financial Studies* 24 (5), 1667–1697.
- Andreoni, J. (1990), “Impure Altruism and Donations to Public Goods: A Theory of Warm-Glow Giving”, *Economic Journal* 100 (401), 464–477.
- Arrondel, L., Garbinti, B. och Masson, A. (2014), “Inégalités de patrimoine entre générations: Les donations aident-elles les jeunes à s’installer?”, *Economie & Statistique* 472–473, 65–100.
- Arrondel, L. och Laferrère, A. (2001), “Taxation and Wealth Transmission in France”, *Journal of Public Economics* 79 (1), 3–33.
- Atkinson, A. B., Backus, P. G. och Micklewright, J. (2017), “Charitable Bequests and Wealth at Death”, *Economic Journal* 127 (605), F1–F23.

- Atkinson, A. B. och Stiglitz, J. E. (1976), "The Design of Tax Structure: Direct Versus Indirect Taxation", *Journal of Public Economics* 6 (1–2), 55–75.
- Bakija, J., Gale, W. G. och Slemrod, J. B. (2003), "Charitable Bequests and Taxes on Inheritances and Estates: Aggregate Evidence from Across States and Time", *American Economic Review Papers and Proceedings* 93 (2), 366–370.
- Bakija, J. och Slemrod, J. B. (2004), "Do the Rich Flee from High Tax States? Evidence from Federal Estate Tax Returns", *NBER Working paper* 10645.
- Barro, R. J. (1974), "Are Government Bonds Net Wealth?", *Journal of Political Economy* 82 (6), 1095–1117.
- Bartels, L. M. (2005), "Homer Gets a Tax Cut: Inequality and Public Policy in the American Mind", *Perspectives on Politics* 3 (1), 15–31.
- Bastani, S. och Selin, H. (2014), "Bunching and Non-Bunching at Kink Points of the Swedish Tax Schedule", *Journal of Public Economics* 109, 36–49.
- Bastani, S. och Waldenström, D. (2020), "Perceptions of Inherited Wealth and the Support for Inheritance Taxation", kommande *Economica*.
- Bastani, S. och Waldenström, D. (2019), "Vad styr svenskarnas attityder till skatter?", *Ekonomisk Debatt* 47 (4), 70–79.
- Becker G. S. (1974), "A Theory of Social Interactions", *Journal of Political Economy* 82 (6), 1063–1093.
- Bernheim, B. D. (1991), "How Strong Are Bequest Motives? Evidence Based on Estimates of the Demand for Life Insurance and Annuities", *Journal of Political Economy* 99 (5), 899–927.
- Bernheim, B. D., Lemke, R. J. och Scholz, J. K. (2004), "Do Estate and Gift Taxes Affect the Timing of Private Transfers?", *Journal of Public Economics* 88 (12), 2617–2634.
- Bernheim B. D. och Severinov, S. (2003), "Bequests as Signals: An Explanation for the Equal Division Puzzle", *Journal of Political Economy* 111 (4), 733–764.

- Bernheim, B. D., Shleifer A. och Summers, L. H. (1985), "The Strategic Bequest Motive", *Journal of Political Economy* 93 (6), 1045–1076.
- Björklund, A., Roine, J. och Waldenström, D. (2020), "Intergenerational Top Income Mobility in Sweden: Capitalist Dynasties in the Land of Equal Opportunity", *Journal of Public Economics* 96 (5-6), 474-484.
- Blinder, A. S. (1973), "A Model of Inherited Wealth", *Quarterly Journal of Economics* 87 (4), 608–626.
- Bloom, N. och Van Reenen, J. (2007), "Measuring and Explaining Management Practices Across Firms and Countries", *Quarterly Journal of Economics* 122 (4), 1351–1408.
- Boadway, R., Chamberlain, E. och Emmerson, C. (2010), "Taxation of Wealth and Wealth Transfers", i Mirrlees, J. A., Adam, S., Besley, T., Blundell, R., Bond, S., Chote, R., Gammie, M., Johnson, P., Myles, G. D. och Poterba, J. (red.), *Dimensions of Tax Design: The Mirrlees Review*, Oxford University Press.
- Boserup, S., Kopczuk, W. och Kreiner, C. T. (2016), "The Role of Bequests in Shaping Wealth Inequality: Evidence from Danish Wealth Records", *American Economic Review* 106 (5), 656–661.
- Brattström, M. och Singer, A. (2020), *Rätt arv: fördelning av kvarlåtenskaper*, Iustus förlag, Uppsala.
- Brown, J. R., Coile, C. C. och Weisbenner, S. J. (2010), "The Effect of Inheritance Receipt on Retirement", *Review of Economics and Statistics* 92 (2), 425–434.
- Brühlhart, M. och Parchet, R. (2014), "Alleged Tax Competition: The Mysterious Death of Bequest Tax in Switzerland", *Journal of Public Economics* 111, 63–78.
- Brunetti, M. J. (2006), "The Estate Tax and the Demise of the Family Business", *Journal of Public Economics* 90 (10–11), 1975–1993.
- Brunetti, M. J. (2005), "The Estate Tax and Charitable Bequests: Elasticity Estimates Using Probate Records". *National Tax Journal* 58 (2), 165–188.
- Brunner, J. K. och Pech, S. (2012), "Optimal Taxation of Bequests in a Model with Initial Wealth", *Scandinavian Journal of Economics* 114 (4), 1368–1392.

- Bø, E. E., Halvorsen, E. och Thoresen, T. O. (2019), "Heterogeneity of the Carnegie Effect", *Journal of Human Resources* 54 (3), 726–759.
- Bönke, T., von Werder, M. och Westermeier, C. (2017), "How Inheritances Shape Wealth Distributions: An International Comparison", *Economics Letters* 159, 217–220.
- Carroll, C. D. (2000), "Why Do the Rich Save so Much?", i Slemrod, J. (red.), *Does Atlas Shrug? The Economic Consequences of Taxing the Rich*, Harvard University Press, Cambridge.
- Cesarini, D., Lindqvist, E., Notowidigdo, M. J. och Östling, R. (2017), "The Effect of Wealth on Individual and Household Labor Supply: Evidence from Swedish Lotteries", *American Economic Review* 107 (12), 3917–3946.
- Chamley, C. (1986), "Optimal Taxation of Capital Income in General Equilibrium with Infinite Lives", *Econometrica* 54 (3), 607–622.
- Conway, K. S. och Rork J. C. (2012), "No Country for Old Men (or Women): Do State Tax Policies Drive Away the Elderly?", *National Tax Journal* 65 (2), 313–356.
- Conway, K. S. och Rork, J. C. (2006), "State "Death" Taxes and Elderly Migration – The Chicken or the Egg?", *National Tax Journal* 59 (1), 97–128.
- Conway, K. S. och Rork, J. C. (2004), "Diagnosis Murder: The Death of State Death Taxes", *Economic Inquiry* 42 (4), 537–559.
- Cooper, G. (1979), "A Voluntary Tax? New Perspectives on Sophisticated Tax Avoidance", *Studies of Government Finance*, The Brookings Institution.
- Cox, D. (1987), "Motives for Private Income Transfers", *Journal of Political Economy* 95 (3), 508–546.
- Crawford, R. och Hood, A. (2016), "Lifetime Receipt of Inheritances and the Distribution of Wealth in England", *Fiscal Studies* 37 (1), 55–75.
- Cremer H. och Pestieau, P. (2006), "Wealth Transfer Taxation: A Survey of the Theoretical Literature", i Kolm, S-C. och Ythier, J.M. (red.), *Handbook on the Economics of Giving, Reciprocity and Altruism* 2, Elsevier, Amsterdam, 1107–1134.

- Davies, J. B. och Shorrocks A. F. (2000). "The Distribution of Wealth", i Atkinson A. B. och Bourguignon, F. (red.), *Handbook of Income Distribution*, North-Holland publishing, Amsterdam.
- Davies, J. B. och Shorrocks, A. F. (1978), "Assessing the Quantitative Importance of Inheritance in the Distribution of Wealth", *Oxford Economic Papers* 30 (1), 138–149.
- De Nardi, M. (2004), "Wealth Inequality and Intergenerational Links", *Review of Economic Studies* 71 (3), 743–768.
- Doorley, K. och Pestel, N. (2020), "Labour Supply after Inheritances and the Role of Expectations", *Oxford Bulletin of Economics and Statistics* 82 (4), 843–863.
- Drometer, M., Frank, M., Hofbauer Pérez, M., Rhode, C., Schworm S. och Stitteneder, T. (2018), "Wealth and Inheritance Taxation: An Overview and Country Comparison", *ifo DICE Report* 16 (2), 45–55.
- Drouvelis, M. och Marx, B. (2020), "Dimensions of Donation Preferences: The Structure of Peer and Income Effects" kommande i *Experimental Economics*.
- Druedahl, J. och Martinello, A. (2020), "Long-Run Saving Dynamics: Evidence from Unexpected Inheritances", kommande i *Review of Economics and Statistics*.
- Du Rietz, G., Henrekson, M. och Waldenström, D. (2014), "The Swedish Inheritance and Gift Taxation, 1885–2004", *Nationalekonomiska institutionen vid Uppsala universitet Working Paper* 2012:18.
- Du Rietz, G. och Johansson, D. (2003), "Skatterna, företagandet och tillväxten", *Ekonomiska Samfundets Tidskrift* 56 (2), 75–86.
- Eklund, K. (2020), "Vårt framtida skattesystem – en ESO-rapport med förslag på en genomgripande skattereform", Rapport till Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi 2020:7.
- Eliason, M. och Ohlsson, H. (2013), "Timing of Death and the Repeal of the Swedish Inheritance Tax", *Journal of Socio-Economics* 45, 113–123.
- Eliason, M. och Ohlsson, H. (2008), "Living to Save Taxes", *Economics Letters* 100 (3), 340–343.

- Elinder, M. (2021), "Därför behövs förmögenhetsstatistik", *Ekonomisk Debatt* 49 (1), 3–4.
- Elinder, M., Engström, P. och Erixson, O. (2020), "The Last Will - Who Do We Really Care About?", mimeo.
- Elinder, M., Erixson, O. och Ohlsson, H. (2012), "The Impact of Inheritances on Heirs' Labor and Capital Income", *The B.E. Journal of Economic Analysis & Policy* 12 (1), 1–37.
- Elinder, M., Erixson, O., Escobar, S. och Ohlsson, H. (2014), "Estates, Bequests, and Inheritances in Sweden: A Look into the Belinda Databases", *Nationalekonomiska institutionen vid Uppsala universitet Working Paper* 2014:14.
- Elinder, M., Erixson, O. och Waldenström, D. (2018), "Inheritance and Wealth Inequality: Evidence from Population Registers", *Journal of Public Economics* 165, 17–30.
- Elinder, M., Erixson, O. och Waldenström, D. (2017), "Arvens betydelse för förmögenhetsfördelningen", *Ekonomisk Debatt* 45 (1), 6–17.
- Eller, M., Erard, B. och Ho, C-C. (2001), "The Magnitude and Determinants of Federal Estate Tax Noncompliance", i Gale, W., Hines, J. R., Slemrod, Jr. och Slemrod, J. (red.), *Rethinking Estate and Gift Taxation*, Brookings Institution Press, Washington D.C., 375–410.
- Eller, M. och Johnson, B.W. (1999), "Using a Sample of Federal Estate Returns to Examine the Effects of Audit Revaluation on Pre-Audit Estimates", i *Proceedings of the 1999 meeting of the American statistical association, section on government statistics*.
- Erard, B. (1999), "Estate Tax Underreporting Gap Study: A Report Prepared for the Internal Revenue Service Economic Analysis and Modeling Group", rapport, *TIRNO-98-P-00406, Internal Revenue Service*.
- Erixson, O. (2017), "Health Responses to a Wealth Shock: Evidence from a Swedish Tax Reform", *Journal of Population Economics* 30, 1281–1336.
- Erixson, O. och Escobar, S. (2020), "Deathbed Tax Planning", *Journal of Public Economics* 185, 1–16.

- Erixson, O. och Ohlsson, H. (2019), "Equal Sharing, Exchange Motives, and Cinderella Effects", *Journal of Population Economics* 32, 1437–1480.
- Erixson, O. och Ohlsson, H. (2015), "Förmögenhet – mina pengar eller släktens?" *Ekonomisk Debatt* 43 (2), 17–27.
- Escobar, S. (2017), "Inheritance Tax Evasion: Spousal Bequests and Under-Reporting of Inheritances in Sweden" mimeo.
- Escobar, S., Ohlsson, H. och Selin, H. (2019), "Taxes, Frictions and Asset Shifting – When Swedes Disinherited Themselves", *IFAU Working Paper* 2019:6.
- EY (2019), "Worldwide Estate and Inheritance Tax Guide". Tillgänglig: https://assets.ey.com/content/dam/ey-sites/ey-com/en_gl/topics/tax/guides/worldwide-estate-and-inheritance-tax-guide-2014.pdf
- Fahri, E. och Werning, I. (2010), "Progressive Estate Taxation", *Quarterly Journal of Economics* 125 (2), 635–673.
- Feldstein, M. S. (1999), "Tax Avoidance and the Deadweight Loss of the Income Tax", *Review of Economics and Statistics* 4 (81), 674–680.
- Feldstein, M. S. (1995), "The Effect of Marginal Tax Rates on Taxable Income: A Panel Study of the 1986 Tax Reform Act", *Journal of Political Economy* 103 (3), 551–572.
- Friedman, M. (1957), *A Theory of the Consumption Function*, Princeton University Press, Princeton.
- Gale, W. och Perozek, M. (2001), "Do Estate Taxes Reduce Savings?", i Gale, W., Hines, J. R., Slemrod, Jr. och Slemrod, J. (red.), *Rethinking Estate and Gift Taxation*, Brookings Institution Press, Washington D.C., 299–343.
- Gale W. och Slemrod, J. (2001), "Overview", i Gale, W., Hines, J. R., Slemrod, Jr. och Slemrod, J. (red.), *Rethinking Estate and Gift Taxation*, Brookings Institution Press, Washington D.C., 1–64.
- Gans, J. S. och Leigh, A. (2006), "Did the Death of Australian Inheritance Taxes Affect Deaths?", *B.E. Journal of Economic Analysis and Policy: Topics in Economic Analysis and Policy* 6 (1), 1–7.

- Garbinti, B. och Georges-Kot, S. (2016), "Time to Smell the Roses? Risk Aversion, the Timing of Inheritance Receipt, and Retirement", *INSEE Working Paper G2016/01*.
- Giva (2020), "Insamlingen i siffror 2019: En rapport om insamling av gåvor och bidrag bland Giva Sveriges medlemmar", Rapport, Giva Sverige.
- Giving USA (2016), "Giving USA: The Annual Report on Philanthropy for the Year 2015 61st Annual Issue", Rapport, Giving USA.
- Glogowsky, U. (2020), "Behavioral Responses to Inheritance and Gift Taxation: Evidence from Germany", kommande i *Journal of Public Economics*.
- Goupille-Lebret, J. och Infante, A. (2018), "Behavioral Responses to Inheritance Tax: Evidence from Notches in France", *Journal of Public Economics* 168, 21–34.
- Gross, C., Lorek, K. och Richter, F. (2017), "Attitudes Towards Inheritance Taxation - Results from a Survey Experiment", *The Journal of Economic Inequality* 15, 93–112.
- Hammar, H., Jagers, S.C. och Nordblom, K. (2008), "Attitudes Towards Tax Levels: A Multi-Tax Comparison", *Fiscal Studies* 29 (4), 523–543.
- Hammar, H., Jagers, S.C. och Nordblom, K. (2005), "Skatter och skattefusk", i Holmberg, S. och Weibull, L. (red.), *Lyckan kommer, lyckan går*, SOM-rapport 36, SOM-institutet.
- Henrekson, M. och Waldenström, D. (2016), "Inheritance Taxation in Sweden, 1885–2004: the Role of Ideology, Family Firms and Tax Avoidance", *Economic History Review* 69 (4), 1228–1254.
- Hochguertel, S. och Ohlsson, H. (2009), "Compensatory Inter Vivos Gifts" *Journal of Applied Econometrics* 24 (6), 993–1023.
- Holtz-Eakin, D. (1999). "The Death Tax: Investments, Employment and Entrepreneurs". *Tax Notes* 84, 782–792.
- Holtz-Eakin, D. och Marples, D. (2001), "Distortion Costs of Taxing Wealth Accumulation: Income Versus Estate Taxes", *NBER Working Paper* 8261.

- Holtz-Eakin, D., Joulfaian, D. och Rosen, H. S. (1994a), "Entrepreneurial Decisions and Liquidity Constraints", *RAND Journal of Economics* 25 (2), 334–347.
- Holtz-Eakin, D., Joulfaian, D. och Rosen, H. S. (1994b), "Sticking it Out: Entrepreneurial Survival and Liquidity Constraints", *Journal of Political Economy* 102(1), 53–75.
- Holtz-Eakin, D., Joulfaian, D. och Rosen, H. S. (1993), "The Carnegie Conjecture: Some Empirical Evidence", *Quarterly Journal of Economics* 108 (2), 413–435.
- Holtz-Eakin, D., Phillips, J.W. och Rosen, H. S. (2001), "Estate Taxes, Life Insurance, and Small Business", *Review of Economics and Statistics* 83(1), 52–63.
- Horioka, C. Y. (2009), "Do Bequests Increase or Decrease Wealth Inequalities?", *Economics Letters* 103 (1), 23–25.
- Jestl, S. (2018), "Inheritance Tax Regimes: A Comparison", *Wiiw Working paper* 152.
- Joulfaian, D. (2006a), "The Behavioral Response of Wealth Accumulation to Estate Taxation: Time Series Evidence", *National Tax Journal* 59 (2), 253–268.
- Joulfaian, D. (2006b), "Inheritance and Saving", NBER Working Paper 12569.
- Joulfaian, D. (2005), "Estate Taxes and Charitable Bequests. Evidence from Two Tax Regimes", *OTA Working Paper* 92.
- Joulfaian, D. (2004), "Gift Taxes and Lifetime Transfers: Time Series Evidence", *Journal of Public Economics* 88 (9–10), 1917–1929.
- Joulfaian, D och McGarry, K. (2004), "Estate and Gift Tax Incentives and Inter Vivos Giving", *National Tax Journal* 57 (2:2), 429–444.
- Joulfaian, D. och Wilhelm, M. O. (1994), "Inheritance and Labor Supply", *Journal of Human Resources* 29 (4), 1205–1234.
- Judd, K. L. (1985), "Redistributive Taxation in a Simple Perfect Foresight Model", *Journal of Public Economics* 28 (1), 59–83.
- Kahneman, D. (2011), *Thinking, Fast and Slow*, Farrar, Straus and Giroux, New York.

- Karagiannaki, E. (2017), "The Impact of Inheritance on the Distribution of Wealth: Evidence from Great Britain", *Review of Income and Wealth* 63 (2), 394–408.
- Kindermann, F., Mayr, L. och Sachs, D. (2020), "Inheritance Taxation and Wealth Effects on the Labor Supply of Heirs", *Journal of Public Economics* 191.
- Klevmarcken, N. A. (2004), "On the Wealth Dynamics of Swedish Families, 1984–98", *Review of Income and Wealth* 50 (4), 469–491.
- Kopczuk, W. (2013a), "Taxation of Intergenerational Transfers and Wealth", i Auerbach, A., Chetty, R., Feldstein, M. och Saez, E. (red.), *Handbook of Public Economics*, Elsevier, Amsterdam.
- Kopczuk, W. (2013b), "Incentive Effects of Inheritances and Optimal Estate Taxation", *American Economic Review: Papers and Proceedings* 103 (3), 472–477.
- Kopczuk, W. (2007), "Bequest and Tax Planning: Evidence from Estate Tax Returns," *Quarterly Journal of Economics* 122 (4), 1801–1854.
- Kopczuk, W. och Lupton, J. (2007), "To Leave or Not to Leave: An Empirical Investigation of the Distribution of Bequest Motives", *Review of Economic Studies* 74 (1), 207–235.
- Kopczuk, W. och Slemrod, J. (2005). "Denial of Death and Economic Behavior", *Advances in Theoretical Economics* 5 (1), 1207–1207. Article 5.
- Kopczuk, W. och Slemrod, J. (2003a), "Tax Consequences on Wealth Accumulation and Transfers of the Rich", i Munnell, A. H. och Sundén, A. (red.), *Death and Dollars: The Role of Gifts and Bequests in America*, Brookings Institution Press, Washington D.C., 213–249.
- Kopczuk, W. och Slemrod, J. (2003b), "Dying to Save Taxes: Evidence from Estate Tax Returns on the Death Elasticity", *Review of Economics and Statistics* 85 (2), 256–265.
- Kopczuk, W. och Slemrod, J. (2001), "The Impact of the Estate Tax on the Wealth Accumulation and Avoidance Behavior of Donors", i Gale, W., Hines, J. R., Slemrod, Jr. och Slemrod, J. (red.), *Rethinking Estate and Gift Taxation*, Brookings Institution Press, Washington D.C., 299–343.

- Kuziemko, I., Norton, M. I., Saez, E. och Stantcheva, S. (2015), "How Elastic Are Preferences for Redistribution? Evidence from Randomized Survey Experiments", *American Economic Review* 105 (4), 1478–1508.
- Lettke, F. (2004), "Subjektive Bedeutungen des Erbens und Vererbens. Ergebnisse des Konstanzer Erbschafts-Surveys", *Zeitschrift für Soziologie der Erziehung und Sozialisation* 24 (3), 277–302.
- Lind, T. och Ohlsson, H. (1996), "Self-Employment and Windfall Gains: Evidence from the Swedish Lottery", *Economic Journal* 106 (429), 1515–1526.
- Lindkvist, H. (1990), *Kapitalemigration*, Doktorsavhandling, Handelshögskolan i Stockholm.
- Lodin, S-O. (2009), *Professorn som blev näringslivstorped: min tid i skattepolitiken*, Ekerlids Förlag, Stockholm.
- Lundberg, J. och Waldenström, D. (2017), "Wealth Inequality in Sweden: What Can We Learn from Capitalized Income Tax Data?", *The Review of Income and Wealth* 64 (3), 517–541.
- Lundholm, M. och Ohlsson, H. (2000), "Post Mortem Reputation, Compensatory Gifts and Equal Bequests", *Economics Letters* 68 (2), 165–171.
- McGarry, K. (1999), "Inter Vivos Transfers and Intended Bequests", *Journal of Public Economics* 73 (3), 321–51.
- Mirrlees, J. A. (1971). "An Exploration in the Theory of Optimum Income Taxation", *Review of Economic Studies* 38 (2), 175–208.
- Modigliani, F. och Brumberg, R. (1954), "Utility Analysis and the Consumption Function: An Interpretation of Cross-Section Data", i Kurihara, K. (red.), *Post-Keynesian Economics*, Rutgers University Press, New Brunswick, 388–436.
- Montserrat, M. M. (2019), "What Happens When Dying Gets Cheaper? Behavioural Responses to Inheritance Taxation", mimeo.
- Moretti, E. och Wilson, D. (2020), "Taxing Billionaires: Estate Taxes and the Geographical Location of the Ultra-Wealthy", *NBER Working Paper* 26387.

- Nekoei, A. och Seim, D. (2019), "How Do Inheritances Shape Wealth Inequality? Theory and Evidence from Sweden", *CEPR Discussion Paper* 13199.
- Niimi, Y. (2019), "The Effect of the Recent Inheritance Tax Reform on Bequest Behaviour in Japan", *Fiscal Studies* 40 (1), 45–70.
- Nordblom, K. och Ohlsson, H. (2011), "Bequests, Gifts, and Education: Links Between Intergenerational Transfers", *Empirical Economics* 40, 343–358.
- Ohlsson, H. (2011), "The Legacy of the Swedish Gift and Inheritance Tax, 1884–2004", *European Review of Economic History* 15 (3), 539–569.
- Ohlsson, H., Roine, J. och Waldenström, D. (2020), "Inherited Wealth over the Path of Development: Sweden, 1810–2016", *Journal of the European Economic Association* 18 (3), 1123–1157.
- Page, B. R. (2003), "Bequest Taxes, Inter Vivos Gifts, and the Bequest Motive", *Journal of Public Economics* 87 (5–6), 1219–1229.
- Pensionsmyndigheten (2019), "Orange rapport - Pensionssystemets årsredovisning", Rapport, Pensionsmyndigheten.
- Pérez-González, F. (2006), "Inherited Control and Firm Performance", *American Economic Review* 96 (5), 1559–1588.
- Petroulakis, F. (2014), "Labor Supply and Bequest Taxation: Behavioral Responses of Givers", mimeo.
- Piketty, T. (2014), *Capital in the 21st Century*, The Belknap Press, Cambridge.
- Piketty, T. och Saez, E. (2013), "A Theory of Optimal Inheritance Taxation", *Econometrica* 81 (5), 1851–1886.
- Poterba, J. M. (2001), "Estate and Gift Taxes and Incentives for Inter Vivos Giving in the U.S.", *Journal of Public Economics*, 79 (1), 237–264.
- Poterba, J. M. (2000), "Stock Market Wealth and Consumption", *Journal of Economic Perspectives* 14 (2), 99–118.

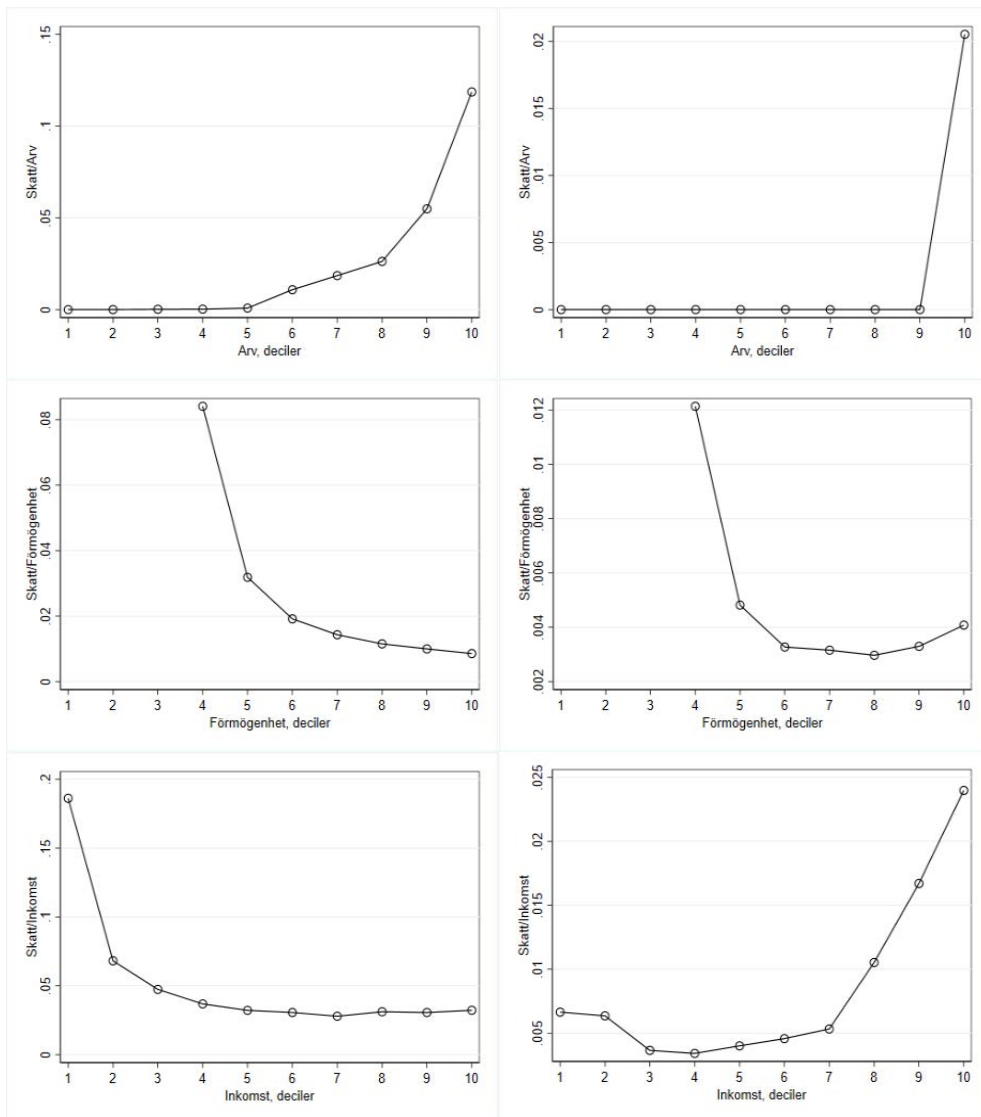
- Prabhakar R. (2015), "Why Do the Public Oppose Inheritance Taxes?", i Gaisbauer, H., Schweiger, G. och Sedmak, C. (red.), *Philosophical Explorations of Justice and Taxation. Ius Gentium: Comparative Perspectives on Law and Justice* 40, Springer.
- Roine, J. och Waldenström, D. (2014), "Long-Run Trends in the Distribution of Income and Wealth", i Atkinson, A. B. och Bourguignon, F. (red.), *Handbook of income distribution 2A*, North Holland publishing, Amsterdam, 469–592.
- Roine, J. och Waldenström, D. (2009), "Wealth Concentration Over the Path of Development: Sweden, 1873–2006", *Scandinavian Journal of Economics* 111 (1), 151–187.
- Saez, E. (2010), "Do Taxpayers Bunch at Kink Points?", *American Economic Journal: Economic Policy* 2 (3), 180–212.
- Saez, E., Slemrod, J. B. och Giertz, S. H. (2012), "The Elasticity of Taxable Income with Respect to Marginal Tax Rates: A Critical Review", *Journal of Economic Literature* 50 (1), 3–50.
- Sanadaji, N. (2020), "Hej då till entreprenörerna: om entreprenörsflykt då och nu", Rapport, Timbro.
- Schieber, J. (2019), "San Diego's Trust & Will raises \$6 million for online estate planning". *TechCrunch*. 17 december. <https://tcrn.ch/35BzLIY> [2020-12-01]
- Schrenker, M. och Wegener, B. (2007), "Was ist gerecht? Ausgewählte Ergebnisse aus dem International Social Justice Project 1991–2007", *ISJP Working Paper* 150.
- Seim, D. (2017), "Behavioral Responses to Wealth Taxes: Evidence from Sweden", *American Economic Journal: Economic Policy* 9 (4), 395–421.
- Sides, J. (2016), "Stories or Science? Facts, Frames, and Policy Attitudes", *American Politics Research* 44 (3), 387–414.
- Silfverberg, C. (2005), "Slopåd arvs- och gåvoskatt", *Skattenytt* 1-2, 13–27.
- Skala, J. A. och Freedland, K. E. (2004), "Death Takes a Raincheck?", *Psychosomatic Medicine* 66 (3), 382–386.
- Slemrod, J. (2006), "The Role of Misconceptions in Support for Regressive Tax Reform", *National Tax Journal* 59 (1), 57–75.
- SOU 2004:66, *Egendomsskatter. Reform av arvs- och gåvoskatter*.

- SOU 2003:3, *Egendomsskatter. Dämpningsregel för fastighetskatten och sänkt arvsskatt.*
- SOU 1987:62, *Ny arvs- och gåvoskattelag. Slutbetänkande av arvs- och gåvoskattekommissionen.*
- SOU 1969:54, *Kapitalbeskattningen. Betänkande av givet av kapitalbeskattningsberedningen.*
- SOU 1957:48, *Arvsbeskattning. Betänkande av arvsbeskattningskommittén.*
- Spilerman S. och Wolff, F. C. (2012), "Parental Wealth and Resource Transfers: How They Matter in France for Home Ownership and Living Standards?", *Social Science Research* 41 (2), 207–223.
- Stantcheva, S. (2020), "Understanding Tax Policy: How Do People Reason?" *NBER Working Paper* 27699.
- Straub, L. och Werning, I. (2020), "Positive Long Run Capital Taxation: Chamley-Judd Revisited", *American Economic Review* 110 (1), 86–119.
- Tsoutsoura, M. (2015), "The Effect of Succession Taxes on Family Firm Investment: Evidence from a Natural Experiment", *The Journal of Finance* 70 (2), 649–688.
- Waldenström, D. (2020), "Perspektiv på den ekonomiska ojämlikheten i Sverige", *Ekonomisk Debatt* 48 (4), 13–26.
- Waldenström, D., Bastani, S., och Hansson, Å. (2018), "Kapitalbeskattningens förutsättningar", Konjunkturrådets rapport 2018, SNS Förlag.
- Waller, E. (2000), *Lärobok om arvs- och gåvoskatt*, Iustus förlag, Uppsala.
- Weil, D. N. (1994), "Saving of the Elderly in Micro and Macro Data", *The Quarterly Journal of Economics* 109 (1), 55–81.
- Wolff, E. N. (2015), *Inheriting Wealth in America. Future Boom or Bust?*, Oxford University Press, Oxford.
- Wolff, E. N. (2003), "The Impact of Gifts and Bequests on the Distribution of Wealth", i Munnell, A. och Sundén, A. (red.), *Death and Dollars*, Brookings Institution, Washington D.C.
- Wolff, E. N. (2002), "Inheritances and Wealth Inequality, 1989–1998", *American Economic Review* 92 (2), 260–264.

- Wolff, E. N. (1996), "Discussant's Comments on Douglas Holtz-Eakin: The Uneasy Case for Abolishing the Estate Tax", *Tax Law Review* 51 (3), 517–522.
- Wolff, E. N. och Gittleman, M. (2014), "Inheritances and the Distribution of Wealth or Whatever Happened to the Great Inheritance Boom?" *The Journal of Economic Inequality* 12, 439–468.
- Ydstedt, A. och Wollstad, A. (2015), *Tio år utan arvsskatt: Sörjd av ingen, saknad av få*, Ekerlids förlag, Stockholm.
- Zucman, G. (2015), *The hidden wealth of nations: The scourge of tax havens*, University of Chicago Press, Chicago.

Appendix

Figur A Progressivitet för den gamla arvsskatten (till vänster) och den här skisserade (till höger) i olika dimensioner: arv (översta raden), arvingarnas förmögenhet (mellanraden) och arvingarnas inkomst (nedersta raden)

Förteckning över tidigare rapporter till ESO

2021

- I en tid av pandemi – en ESO-antologi med samhällsvetenskapliga reflektioner.

2020

- Med framtiden för sig – en ESO-rapport om sociala investeringar.
- Jämställdhet räknas – en ESO-rapport om kvinnors förändrade position i arbetslivet.
- Morot utan piska – en ESO-rapport om stärkta incitament för kommunal effektivitet.
- Spänning på hög nivå – en ESO-rapport om elnätets roll för säkra elleveranser.
- Uppkopplad utbildning – en ESO-rapport om högskolans digitalisering.
- Avgörande mål – en ESO-rapport om sysselsättningspolitiska målformuleringar.
- Vårt framtida skattesystem – en ESO-rapport med förslag på en genomgripande skattereform.

2019

- Lika för alla? En ESO-antologi om skolans likvärdighet.
- Synd och skatt – en ESO-rapport om politiken inom områdena alkohol, tobak och spel.
- Skillnad på marginalen – en ESO-rapport om reformerad inkomstbeskattning.

- Rätt på EU:s sätt – en ESO-rapport om EU-rättens inverkan på svensk skattelagstiftning.
- Klimatmål på villovägar? En ESO-rapport om politiken för utsläppsminskningar i vägtrafiken.
- Stöta på patrull – en ESO-rapport om polisens problemorienterade arbete.
- Pang för pengarna – en ESO-rapport om Sveriges militära materielförsörjning.
- Vem vårdar bäst? En ESO-rapport om svensk sjukhusvård i ett jämförande perspektiv.

2018

- Grundlag i gungning? En ESO-rapport om EU och den svenska offentlighetsprincipen.
- Lönar sig arbete 2.0? En ESO-rapport med fokus på nyanlända.
- Tid för integration – en ESO-rapport om flyktingars bakgrund och arbetsmarknadsetablering.
- Skydda lagom – en ESO-rapport om miljömålet Levande skogar.
- Tänk efter före! En ESO-rapport om samhällsekonomiska konsekvensanalyser.
- Operation digitalisering – en ESO rapport om hälso- och sjukvården.
- Data i egna händer – en ESO-rapport om personliga hälsokonton.

2017

- Dags för omprövning – en ESO-rapport om styrning av offentlig verksamhet.
- Bygg mer för fler! En ESO-rapport om staten, kommunerna och bostadsbyggandet.
- Ankomst och härkomst – en ESO-rapport om skolresultat och bakgrund.
- Yes box! En ESO-rapport om en ny modell för kapital- och bostadsbeskattning.
- Olika kön, olika lön – en ESO-rapport om diskriminering på arbetsmarknaden.
- Makar som delar på kakan – en ESO-rapport om jämställda pensioner.

- Inspiration för integration – en ESO-rapport om arbetsmarknadspolitik för nyanlända i fem länder.
- Att vara brygga mellan forskning och politik – en festskrift från nya ESO:s 10-årsjubileum.

2016

- Boende med konsekvens – en ESO-rapport om etnisk bostadssegregation och arbetsmarknad.
- Sjukskrivningarnas anatomi – en ESO-rapport om drivkrafterna i sjukförsäkringssystemet.
- När skolan själv får välja – en ESO-rapport om friskolornas etableringsmönster.
- Digitaliseringens dynamik – en ESO-rapport om struktur-omvandlingen i svenskt näringsliv.
- Grön tillväxt under lupp – en ESO-rapport om ett begrepp i tiden.
- Mer än tur i struktur – en ESO-rapport om kommunal effektivitet.
- När det rätta blir det lätta – en ESO-rapport om ”nudging”.

2015

- En ny giv? En ESO-rapport om regleringen av spelmarknaden.
- Maktövningar under lagarna? En ESO-rapport om trotsiga kommuner.
- En förlorad generation? En ESO-rapport om ungas etablering på arbetsmarknaden.
- Verksamma insatser mot brott? En ESO-rapport om orsak och verkan.
- Familjepolitik för alla? En ESO-rapport om föräldrapenning och jämställdhet.

2014

- Goda år på ålders höst? En ESO-rapport om konkurrens i äldreomsorgen.
- 3:12-Corporations in Sweden: The Effects of the 2006 Tax Reform on Investments, Job Creation and Business Start-ups.

- Företagandets förutsättningar – En ESO-rapport om den svenska ägarbeskattningen.
- Kapital på krita? En ESO-rapport om företagandets finansiering.
- Konkurrens, kontrakt och kvalitet – hälso- och sjukvård i privat regi.
- Hållbara beräkningar – en ESO-rapport om att bedöma den offentliga sektorns finansiella hållbarhet.
- Med nya mått mätt – en ESO-rapport om indikationer på produktivitetens utvecklingen i offentlig sektor.
- Institutionsvård, incitament och information – en ESO-rapport om placering av ungdomar med sociala problem.

2013

- Bäste herren på täppan? En ESO-rapport om bostadsbyggande och kommunala markanvisningar.
- Allmän nytta eller egen vinning? En ESO-rapport om korruption på svenska.
- Var skapas jobben? En ESO-rapport om dynamiken i svenskt näringsliv 1990–2009.
- Transportinfrastrukturens framtida organisering och finansiering.
- Investeringar in blanco? En ESO-rapport om behovet av infrastruktur.
- Bonde söker bidrag – en ESO-rapport om effektivitet i det svenska landsbygdsprogrammet.
- The pension system in Sweden.
- Den offentliga sektorn – en antologi om att mäta produktivitet och prestationer.
- Utvinning för allmän vinning – en ESO-rapport om svenska mineralinkomster.
- Offentlig upphandling eller gröna nedköp? En ESO-rapport om miljöpolitiska ambitioner.

2012

- Svängdörr i staten – en ESO-rapport om när politiker och tjänstemän byter sida.
- En god start – en ESO-rapport om tidigt stöd i skolan.

- Den akademiska frågan – en ESO-rapport om frihet i den högre skolan.
- Income Shifting in Sweden. An empirical evaluation of the 3:12 rules.
- Samhällsekonomin på spåret – en ESO-rapport om att räkna på tunnelbanan.
- Hjälpa eller stjälpa? En ESO-rapport om kontrollfunktionen i arbetslöshetsförsäkringen.
- Lärda för livet? – en ESO-rapport om effektivitet i svensk högskoleutbildning.
- Forskning och innovation – statens styrning av högskolans samverkan och nyttiggörande.

2011

- UD i en ny sits – organisation, ledning och styrning i en globaliserad värld.
- Försvarets förutsättningar – en ESO-rapport om erfarenheter från 20 år av försvarsreformer.
- Kalorier kostar – en ESO-rapport om vikten av vikt.
- Avtalsbestämda ersättningar, andra kompletterande ersättningar och arbetsutbudet.
- Sysselsättning för invandrare – en ESO-rapport om arbetsmarknadsintegration.
- Kollektivtrafik utan styrning.
- Välgval i vården – en ESO-rapport om skillnader och likheter i Norden.
- Att lära av de bästa – en ESO-rapport om svensk skola i ett internationellt forskningsperspektiv.
- Rapport från ett ESO-seminarium – decenniets framtidsfrågor.

2010

- En kår på rätt kurs? En ESO-rapport om försvarets framtida kompetensförsörjning.
- Beskattning av privat pensionssparande.
- Polisens prestationer – En ESO-rapport om resultatstyrning och effektivitet.
- Swedish Tax Policy: Recent Trends and Future Challenges.

- Statliga bidrag till kommunerna – i princip och praktik.
- Revisionen reviderad – en rapport om en kommunal angelägenhet.
- Värden i vården – en ESO-rapport om målbaserad ersättning i hälso- och sjukvården.
- Enkelt och effektivt – en ESO-rapport om grundtrygghet i välfärdssystemen.
- Kåren och köerna. En ESO-rapport om den medicinska professionens roll i styrningen av svensk hälso- och sjukvård.

2009

- Den långsiktiga finansieringen – välfärdspolitikens klimatfråga?
- Regelverk och praxis i offentlig upphandling.
- Invandringen och de offentliga finanserna.
- Fyra dyra fonder? Om effektiv förvaltning och styrning av AP-fonderna.
- Lika skola med olika resurser? En ESO-rapport om likvärdighet och resursfördelning.
- En kår i kläm – Läraryrket mellan professionella ideal och statliga reform ideologier.

2003

- Skolmisslyckande – hur gick det sen?
- Politik på prov – en ESO-rapport om experimentell ekonomi.
- Precooking in the European Union – the World of Expert Groups.
- Förtjänst och skicklighet – om utnämningar och ansvarsutkrävande av generaldirektörer.
- Bostadsbyggandets hinderbana – en ESO-rapport om utvecklingen 1995–2001.
- Axel Oxenstierna – Furstespegel för 2000-talet.

2002

- ”Huru skall statsverket granskas?” – Riksdagen som arena för genomlysning och kontroll.
- What Price Enlargement? Implications of an expanded EU.

- Den svenska sjukan – sjukfrånvaron i åtta länder.
- Att bekämpa mul- och klövsjuka en ESO-rapport om ett brännbart ämne.
- Lärobok för regelnissar – en ESO-rapport om regelhantering vid avregleringar.
- Att hålla balansen – en ESO-rapport om kommuner och budgetdisciplin.
- The School's Need for Resources – A Report on the Importance of Small Classes.
- Klassfrågan – en ESO-rapport om lärartätheten i skolan.
- Staten fick Svarte Petter – en ESO-rapport om bostadsfinansieringen 1985–1993.
- Hoten mot kommunerna – en ESO-rapport om ansvarsfördelning och finansiering i framtiden.

2001

- Mycket väsen för lite ull – en ESO-rapport om partnerskapen i de regionala tillväxtavtalen.
- I rikets tjänst – en ESO-rapport om statliga kårer.
- Rättvisa och effektivitet – en ESO-rapport om idéanalys.
- Nya bud – en ESO-rapport om auktioner och upphandling.
- Betyg på skolan – en ESO-rapport om gymnasieskolorna.
- Konkurrens bildar skola – en ESO-rapport om friskolornas betydelse för de kommunala skolorna.
- Priset för ett större EU – en ESO-rapport om EU:s utvidgning.

2000

- Att granska sig själv – en ESO-rapport om den kommunala miljötillsynen.
- Bra träffbild, fast utanför tavlan – en ESO-rapport om EU:s strukturpolitik.
- Utbildningens omvägar – en ESO-rapport om kvalitet och effektivitet i svensk utbildning.
- En svartvit arbetsmarknad? – en ESO-rapport om vägen från skola till arbete.
- Privilegium eller rättighet? – en ESO-rapport om antagningen till högskolan

- Med många mått mätt – en ESO-rapport om internationell benchmarking av Sverige.
- Kroppen eller knoppen? – en ESO-rapport om idrotts-gymnasierna.
- Studiebidraget i det långa loppet.
- 40-talisternas uttåg – en ESO-rapport om 2000-talets demo-grafiska utmaningar.

1999

- Dagens och drivkrafter – en ESO-rapport om 2000-talets demografiska utmaningar.
- Återvinning utan vinning – en ESO-rapport om sopor.
- En akademisk fråga – en ESO-rapport om rankning av C-uppsatser.
- Hederlighetens pris – en ESO-rapport om korruption.
- Samhällets stöd till de äldre i Europa – en ESO-rapport om fördelningspolitik och offentliga tjänster.
- Regionalpolitiken – en ESO-rapport om tro och vetande.
- Att snubbla in i framtiden – en ESO-rapport om statlig omvandling och avveckling.
- Att reda sig själv – en ESO-rapport om rederier och subventioner.
- Bostad sökes – en ESO-rapport om de hemlösa i folkhemmet.
- Att ta sig ton – en ESO-rapport om svensk musikexport 1974–1999.
- Med backspegeln som kompass – en ESO-rapport om stabiliseringspolitiken som läroprocess.
- Med backspegeln som kompass – ett ESO-seminarium om stabiliseringspolitik som läroprocess.

1998

- Staten och bolagskapitalet – om aktiv styrning av statliga bolag.
- Kommittéerna och bofinken – kan en kommitté se ut hur som helst?
- Regeringskansliet inför 2000-talet – rapport från ett ESO-seminarium.
- Att se till eller titta på – om tillsynen inom miljöområdet.

- Arbetsförmedlingarna – mål och drivkrafter.
- Kommuner Kan! Kanske! – om kommunal välfärd i framtiden.
- Vad kostar en ren? – en ekonomisk och politisk analys.

1997

- Fisk och Fusk – Mål, medel och makt i fiskeripolitiken.
- Ramar, regler, resultat – vem bestämmer över statens budget?
- Lönar sig arbete?
- Egenföretagande och manna från himlen.
- Jordbruksstödet – efter Sveriges EU-inträde.

1996

- Kommunerna och decentraliseringen – Tre fallstudier.
- Novemberrevolutionen – om rationalitet och makt i beslutet att avreglera kreditmarknaden 1985.
- Kan myndigheter utvärdera sig själva?
- Nästa steg i telepolitiken.
- Reglering som spel – Universiteten som förebild för offentliga sektorn?
- Hur effektivt är EU:s stöd till forskning och utveckling? – En principdiskussion.

1995

- Kapitalets rörlighet Den svenska skatte- och utgiftsstrukturen i ett integrerat Europa.
- Generationsräkenskaper.
- Invandring, sysselsättning och ekonomiska effekter.
- Hushållning med knappa naturresurser Exemplet sportfiske.
- Kostnader, produktivitet och måluppfyllelse för Sveriges Television AB.
- Vad blev det av de enskilda alternativen? En kartläggning av verksamheten inom skolan, vården och omsorgen.
- Hushållning med knappa naturresurser Exemplet allemansrätten, fjällen och skotertrafik i naturen.
- Företagsstödet Vad kostar det egentligen?
- Försvarets kostnader och produktivitet.

1994

- En effektiv försvarspolitik? Fredsvinst, beredskap och återtagning.
- Skatter och socialförsäkringar över livscykeln En simuleringsmodell.
- Nettokostnader för transfereringar i Sverige och några andra länder.
- Fördelningseffekter av offentliga tjänster.
- En Social Försäkring.
- Valfrihet inom skolan Konsekvenser för kostnader, resultat och segregation.
- Skolans kostnader, effektivitet och resultat En branschstudie.
- Bensinskatteförändringens effekter.
- Budgetunderskott och statsskuld Hur farliga är de?
- Den svenska insolvensrätten Några förslag till förbättringar inom konkurshanteringen m.m.
- Det offentliga stödet till partierna Inriktning och omfattning.
- Den offentliga sektorns produktivitetsutveckling 1980–1992.
- Kvalitet och produktivitet – Teori och metod för kvalitetsjusterande produktivitetmått.
- Kvalitets- och produktivitetens utvecklingen i sjukvården 1960–1992.
- Varför kulturstöd? Ekonomisk teori och svensk verklighet.
- Att rädda liv Kostnader och effekter.

1993

- Idrott åt alla? Kartläggning och analys av idrottsstödet.
- Social Security in Sweden and Other European Countries Three Essays.
- Lönar sig förebyggande åtgärder? Exempel från hälso- och sjukvården och trafiken.
- Hur välja rätt investeringar i transportinfrastrukturen?
- Presstödet effekter en utvärdering.

1992

- Statsskulden och budgetprocessen.
- Press och ekonomisk politik tre fallstudier.

- Kommunerna som företagsägare – aktiv koncernledning i kommunal regi.
- Slutbudsmetoden ett sätt att lösa tvister på arbetsmarknaden utan konflikter.
- Hur bra är vi? Den svenska arbetskraftens kompetens i internationell belysning.
- Statliga bidrag motiv, kostnader, effekter?
- Vad vill vi med socialförsäkringarna?
- Fattigdomsfällor.
- Växthuseffekten slutsatser för jordbruks-, energi- och skattepolitiken.
- Frihandeln ett hot mot miljöpolitiken eller tvärtom?
- Skatteförmåner och särregler i inkomst- och mervärdesskatten.

1991

- SJ, Televerket och Posten bättre som bolag?
- Marginaleffekter och tröskeeffekter barnfamiljerna och barnomsorgen.
- Ostyriga projekt att styra stora kommunala satsningar.
- Prestationsbaserad ersättning i hälso- och sjukvården vad blir effekterna?
- Skogspolitik för ett nytt sekel.
- Det framtida pensionssystemet två alternativ.
- Vad kostar det? Prislista för statliga tjänster.
- Metoder i forskning om produktivitet och effektivitet med tillämpningar på offentlig sektor.
- Målstyrning och resultatuppföljning i offentlig förvaltning.

1990

- Läkemedelsförmånen.
- Sjukvårdskostnader i framtiden vad betyder åldersfaktorn?
- Statens dolda kapital. Aktivt ägande: exemplet Vattenfall.
- Skola? Förskola? Barnskola?
- Bostadskarriären som en förmögenhetsmaskin.

1989

- Arbetsmarknadsförsäkringar.
- Hur ska vi få råd att bli gamla?
- Kommunal förmögenhetsförvaltning i förändring – city-kommunerna Stockholm, Göteborg och Malmö.
- Bostadsstödet – alternativ och konsekvenser.
- Produktivitetmätning av folkbibliotekens utlåningsverksamhet.
- Statsbidrag till kommuner: allt på en check eller lite av varje? En jämförelse mellan Norge och Sverige.
- Vad ska staten äga? De statliga företagen inför 90-talet.
- Beställare-utförare – ett alternativ till entreprenad i kommuner.
- Lönestrukturen och den "dubbla obalansen" – en empirisk studie av löneskillnader mellan privat och offentlig sektor.
- Hur man mäter sjukvård – exempel på kvalitet- och effektivitetmätning.

1988

- Vad kan vi lära av grannen? Det svenska pensionssystemet i nordisk belysning.
- Kvalitet och kostnader i offentlig tjänsteproduktion.
- Alternativ i jordbrukspolitiken.
- Effektiv realkapitalanvändning i kommuner och landsting.
- Hur stor blev tvåprocentaren? Erfarenheten från en besparings-teknik.
- Subventioner i kritisk belysning.
- Prestationer och belöningar i offentlig sektor.
- Produktivitetutveckling i kommunal barnomsorg.
- Från patriark till part – spelregler och lönepolitik för staten som arbetsgivare.
- Kvalitetsutveckling inom den kommunala barnomsorgen.

1987

- Integrering av sjukvård och sjukförsäkring.
- Produktkostnader för offentliga tjänster – med tillämpningar på kulturområdet.
- Kvalitetsutvecklingen inom den kommunala äldreomsorgen 1970–1980.

- Vägar ut ur jordbruksregleringen – några idéskisser.
- Att leva på avgifter – vad innebär en övergång till avgiftsfinansiering?

1986

- Offentliga utgifter och sysselsättning.
- Produktions-, kostnads-, och produktivitetsutveckling inom den offentliga finansierade utbildningssektorn 1960–1980.
- Socialbidrag. Bidragsmottagarna: antal och inkomster. Socialbidragen i bidragssystemet.
- Regler och teknisk utveckling.
- Kostnader och resultat i grundskolan – en jämförelse av kommuner.
- Offentliga tjänster – sökarljus mot produktivitet och användare.
- Svensk inkomstfördelning i internationell jämförelse.
- Byråkratiseringstendenser i Sverige.
- Effekter av statsbidrag till kommuner.
- Effektivare sjukvård genom bättre ekonomistyrning.
- Samhällsekonomiskt beslutsunderlag – en hjälp att fatta bättre beslut.
- Produktions-, kostnads- och produktivitetsutveckling inom armén och flygvapnet 1972–1982.

1985

- Egen regi eller entreprenad i kommunal verksamhet – möjligheter, problem och erfarenheter.
- Sociala avgifter – problem och möjligheter inom färdtjänst och hemtjänst.
- Skatter och arbetsutbud.
- Produktions-, kostnads- och produktivitetsutveckling inom vägsektorn.
- Organisationer på gränsen mellan privat och offentlig sektor – förstudie.
- Frivilligorganisationer alternativ till den offentliga sektorn?
- Transfereringar mellan den förvärvsarbetande och den äldre generationen.

- Produktions-, kostnads- och produktivitet utveckling inom den sociala sektorn 1970–1980.
- Produktions-, kostnads- och produktivitet utveckling inom offentligt bedriven hälso- och sjukvård 1960–1980.
- Statsskuldräntorna och ekonomin effekter på den samlade efterfrågan i samhället.

1984

- Återkommande kostnads- och prestationsjämförelser – en metod att främja effektivitet i offentlig tjänsteproduktion.
- Parlamentet och statsutgifterna hur finansmakten utövas i nio länder.
- Transfereringar och inkomstskatt samt hushållens materiella standard.
- Marginella expansionsstöd ekonomiska och administrativa effekter.
- Är subventioner effektiva?
- Konstitutionella begränsningar i riksdagens finansmakt – behov och tänkbara utformningar.
- Perspektiv på budgetunderskottet, del 4. Budgetunderskott, utlandsupplåning och framtida konsumtionsmöjligheter. Budgetunderskott, efterfrågan och inflation.
- Vem utnyttjar den offentliga sektorns tjänster.

1983

- Administrationskostnader för våra skatter.
- Fördelningseffekter av kommunal barnomsorg.
- Perspektiv på budgetunderskottet, del 3. Budgetunderskott, portföljeval och tillgångsmarknader. Modellsimuleringar av offentliga besparingar m.m.
- Produktivitet i privat och offentliga tandvård.
- Generellt statsbidrag till kommuner – modellskisser.
- Administrationskostnader för några transfereringar.
- Driver subventioner upp kostnader – prisbildningseffekter av statligt stöd.
- Minskad produktivitet i offentlig sektor – en studie av patent- och registreringsverket.

- Perspektiv på budgetunderskottet, del 2. Fördelningseffekter av budgetunderskott. Hushållsekonomi och budgetunderskott.
- Enhetligt barnstöd? några variationer på statligt ekonomiskt stöd till barnfamiljer.
- Staten och kommunernas expansion några olika styrmedel.

1982

- Ökad produktivitet i offentlig sektor – en studie av de allmänna domstolarna.
- Offentliga tjänster på fritids-, idrotts- och kulturområdena.
- Perspektiv på budgetunderskottet, del 1. Budgetunderskottens teori och politik. Statens budgetfinansiering och penningpolitiken.
- Inkomstomfördelningseffekter av livsmedelssubventioner. Perspektiv på besparingspolitiken.